

Inarin kunnan saamenkielisen varhaiskasvatuksen varhais- kasvatussuunnitelma 1.8.2017

Nimi

Inarin kunnan saamenkielisen varhaiskasvatuksen
varhaiskasvatussuunnitelma 1.8.2017

Kunta

Inari

Hyväksymispäivämäärä

siv.ltk. 14.6.2017, täydennetty siv.ltk. 15.11.2017

SISÄLTÖ

1. Varhaiskasvatussuunnitelman laadinta, arviointi ja kehittäminen	1
2. Paikalliset erityispiirteet ja varhaiskasvatuksen järjestämisen tavat	3
3. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma	4
4. Varhaiskasvatuksen järjestäminen ja toimintamuodot	7
5. Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua	14
6. Arvoperusta.....	16
7. Oppimiskäsitys.....	18
8. Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus.....	21
9. Laaja-alainen osaaminen.....	23
10. Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet.....	27
11. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt	31
12. Yhteistyö varhaiskasvatuksessa	33
13. Pedagogisen toiminnan viitekehys.....	37
14. Pedagoginen dokumentointi	39
15. Monipuoliset työtavat	41
16. Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä	44
17. Oppimisen alueet.....	46
17.1. Kielten rikas maailma	46
17.2. Ilmaisun monet muodot	47
17.3. Minä ja meidän yhteisömme.....	48
17.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni.....	49
17.5. Kasvan, liikun ja kehityn.....	50
18. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia	55
19. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet	61
20. Yhteistyö lapsen, huoltajan ja muiden asiantuntijoiden kanssa tuen aikana	64
21. Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa	66
22. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana.....	69
23. Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen	71

1. Varhaiskasvatussuunnitelman laadinta, arviointi ja kehittäminen

Varhaiskasvatuksen järjestäjien tulee laatia valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat. Varhaiskasvatussuunnitelman laatimisolue koskee myös kunnan hankkimaa muuta varhaiskasvatusta ja kunnan valvomaa yksityistä lasten päiväkotitoimintaa tai yksityistä perhepäivähoitoa. Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat ovat velvoittavia ja niitä tulee arvioida ja kehittää. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma voidaan laatia kaikkia toimintamuotoja koskevaksi (päiväkoti, perhepäivähoito ja muu varhaiskasvatus) tai kullekin toimintamuodolle erikseen. Varhaiskasvatuksen järjestäjä voi sopia järjestäjärajat ylittävstä yhteistyöstä varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa, arvioitaessa ja kehitettäessä.

Varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon muut paikallisella tasolla tehtävät suunnitelmat, kuten

- varhaiskasvatusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset
- esiopetuksen opetussuunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
- kotoutumissuunnitelma.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä huolehtii siitä, että varhaiskasvatuksen henkilöstölle, huoltajille sekä lapsille annetaan mahdollisuus osallistua paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen.

Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan yhteistyössä paikallisten opetuksen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa. Lapsen kasvun ja oppimisen polun jatkuvuuden ja eheyden turvaamiseksi esi- ja perusopetuksen edustajat osallistuvat varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Varhaiskasvatuksen järjestäjä hyväksyy varhaiskasvatussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa varhaiskasvatusta varten.

Varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Arviointia käsitellään tarkemmin osiossa Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa.

Opetushallitus on päättänyt 18.10.2016 uusista varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, joiden mukaan paikalliset lasten varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan ja varhaiskasvatus toteutetaan. Varhaiskasvatussuunnitelman laadintaa ohjaa varhaiskasvatustaki, jossa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuksen tavoitteista. Esiopetus, jota säätelee perusopetuslaki, on osa varhaiskasvatusta. Esiopetusta ohjaa Opetushallituksen määräyksenä annettu Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Varhaiskasvatuksen valtakunnallisen ohjauksen tarkoituksena on luoda yhdenvertaiset edellytykset varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle.

Inarin kunnassa on laadittu Inarin kunnan varhaiskasvatussuunnitelma (Vasu), joka koskee kunnan koko varhaiskasvatusta, päiväkoti- ja perhepäivähoitoa sekä kielipesiä. Inarin kunnan sivistyslautakunta hyväksyy varhaiskasvatussuunnitelman erikseen suomenkielistä ja saamenkielistä varhaiskasvatusta varten. Saamenkielinen varhaiskasvatussuunnitelma koskee inarin-, koltan- ja pohjoissaamenkielistä varhaiskasvatusta ja kielipesätoimintaa, jossa huomioidaan saamenkielisen varhaiskasvatuksen erityispiirteet sekä kielen ja kulttuurin tukemiseen liittyvät yleiset näkökohdat. Yksikkökohtaiset tarkennukset kirjataan toimintavuositain varhaiskasvatustyksikön omaan Vasuun yhteistyössä lasten huoltajien kanssa.

Inarin kunnan varhaiskasvatussuunnitelman teko aloitettiin v. 2016 henkilöstön täydennuskoulutuksilla mm. varhaiskasvatuslain muutoksesta, sen vaikutuksista ja uudistuvista varhaiskasvatussuunnitelmista sekä osallisuuden, yhteisöllisyyden ja leikin kehittämisestä varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatussyksiköiden esimiehistä muodostettiin Vasu-ohjausryhmä, joka on huolehtinut pääosin Vasun kirjoittamisesta. Jokaisesta yksiköstä nimettiin Vasu- yhdyshenkilöt (yht. 19), jotka työstivät kevätkaudella 2017 Vasukysymyksiä ja Vasua yhteistyössä omien toimipisteiden henkilöstön kanssa. Mukana Inarin kunnan varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa ovat olleet suomenkieliset ja saamenkieliset yksiköt sekä kielipesät ja kielipesäohjaaja. Saamenkielisten yksiköiden Vasu- yhdyshenkilöt, kielipesäohjaaja ja varhaiskasvatusjohtaja ovat työstäneet Inarin kunnan saamenkieliseen Vasuun tehtyä tekstiä ja lisäyksiä. Yhteisissä Vasu-palaverissa on käsitelty Inarin kunnan varhaiskasvatukseen liittyviä kysymyksiä; mm. mitkä asiat toimivat hyvin ja missä asioissa on kehitettävää. Lisäksi on käsitelty toimintakulttuurin ja oppimisympäristön kehittämistä, huoltajien kanssa tehtävää ja monialaista yhteistyötä sekä monikulttuurisuutta ja pedagogisen toiminnan suunnittelua ja toteuttamista (mm. leikin kehittäminen ja oppiminen). Koko varhaiskasvatushenkilöstö osallistui Vasun viimeistelyyn yhteisillä kehittämisspäivillä toukokuussa 2017, jolloin henkilöstö suunnitteli Inarin kunnan varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan tavoitteet seuraaviin osioihin: liikunta, luonto- ja ympäristökasvatus, kielten rikas maailma, huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö, lapsen tuki varhaiskasvatuksessa sekä havainnointi, dokumentointi ja arviointi. Tavoitteet on kirjattu Vasun eri osioiden loppuun.

Huoltajien ja lasten mahdollisuutta osallistua Inarin kunnan Vasun tekoon on huomioitu lapsia kuulemalla sekä järjestämällä eri yksiköissä Vasuun liittyviä vanhempainiltoja ja -tilaisuuksia Vasu-prosessin aikana. Tämän lisäksi huoltajien näkemyksiä Inarin kunnan päivähoiton toiminta- ajatuksista ja arvoista on selvitetty opinnäytetyön avulla. Lasten huoltajilla on ollut myös mahdollisuus kommentoida Inarin kunnan Vasua ennen sen hyväksymistä, josta on tiedotettu huoltajia etukäteen mm. Inarin kunnan varhaiskasvatuksen www-sivuilla. Inarin kunnan Vasun kommentointimahdollisuus on tarjottu myös esiopetuksen, perusopetuksen sekä sosiaali- ja terveystoimen asiantuntijoille ja yhteistyökumppaneille. Monialaisen yhteistyön suunnittelussa ja kehittämisessä on tehty yhteistyötä Vasun ohjausryhmän, kiertävän erityislastentarhanopettajan, koulukuraattorin sekä yhteistyötahojen kanssa.

Sivistyslautakunnan kokouksen 14.6.2017 jälkeen Inarin kunnan varhaiskasvatuksen www-sivuilla on tiedotettu varhaiskasvatussuunnitelmien hyväksymisestä ja pyydetty lasten huoltajia ja yhteistyökumppaneita tutustumaan varhaiskasvatussuunnitelmiin ja lähettämään mahdolliset kommentit sähköpostitse 31.7.2017 mennessä.

Varhaiskasvatuksen henkilöstö huolehtii, että Vasun perusteissa sekä kunnan ja yksiköiden Vasuissa olevat tavoitteet ja sisältö ohjaavat yksikön toimintaa ja että arviointi sekä kehittäminen on jatkuvaa. Tavoitteiden toteuttamista arvioidaan säännöllisesti ja huoltajilta kerätään palautetta keskustelemalla, vanhempainilloissa ja kyselylomakkeilla. Lapsilta, huoltajilta ja työyksiköstä saatu palaute otetaan huomioon toiminnan kehittämisessä ja Vasun päivityksessä. Varhaiskasvatussyksiköt tiedottavat huoltajia Vasuista vanhempainilloissa ja tiedotteilla toimintakausittain.

Saamenkielisen varhaiskasvatuksen yksikkökohtaisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa hyödynnetään mm. vuonna 2009 saamelaisalueen kuntien kanssa yhteistyössä tehtyä Saamelaista varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä Saamelaisen varhaiskasvatuksen arjen käytäntöjen opasta vuodelta 2013. Luettelo saamenkielisestä materiaalista ja oppaista on kohdassa 18. kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia.

2. Paikalliset erityispiirteet ja varhaiskasvatuksen järjestämisen tavat

Varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee varhaiskasvatuksen järjestämistä paikallisesti. Suunnitelmaa laadittaessa tulee ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, mahdolliset pedagogiset painotukset, lasten tarpeet sekä varhaiskasvatusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset. Paikalliset suunnitelmat voivat tarkentaa valtakunnallisia perusteita, mutta ne eivät voi sulkea pois mitään lain, asetuksen tai varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden edellyttämää tavoitetta taisisältöä.

Inarin kunnassa on järjestetty kunnallista varhaiskasvatusta vuodesta 1974 alkaen. Kunnallisen varhaiskasvatuksen piirissä on noin 250 lasta ja heistä huolehtii noin 60 varhaiskasvatuksen työntekijää. Inarin kunta on pinta-alaltaan Suomen suurin kunta ja kunnan pitkien etäisyyksien vuoksi matkat kunnallisiin palveluihin voivat muodostua hyvinkin pitkiksi. Kunnan eteläisin varhaiskasvatuyksikkö on Saariselän päiväkotitoiminta ja pohjoisin Näättämön ryhmäperhepäiväkotitoiminta, jolle välimatkaa kertyy yli 200 km.

Päiväkotitoimintaa järjestetään suurimmissa kylissä: Ivalossa, Inarissa ja Saariselällä. Perhepäivähoito on keskittynyt Ivalon kylälle ja sen läheisyyteen, lisäksi Ivalossa ja Näättämössä toimii ryhmäperhepäiväkotitoiminta. Saamenkielistä varhaiskasvatusta järjestetään kolmella eri saamenkielillä: inarin-, koltan- ja pohjoissaameksi. Inarin kunta järjestää koltansaamenkielistä kielipesätoimintaa ja ostaa sopimuksen mukaisesti inarinsaamenkielistä kielipesätoimintaa. Inarin kunnassa järjestetään äidinkielistä saamelaisista varhaiskasvatusta inarinsaameksi ryhmäperhepäivähoitona (kielipesät) ja pohjoissaameksi päiväkodissa. Eri varhaiskasvatuyksiköt tekevät säännöllisesti yhteistyötä keskenään ja yhteistyötä tehdään myös yli kuntarajojen erityisesti saamenkielisissä yksiköissä. Yhteistyön kehittämisessä hyödynnetään tietotekniikkaa, jonka avulla yhteistyötä eri yksiköiden välillä voidaan kehittää pitkistä välimatkoista huolimatta.

Inari on monikulttuurinen kunta, jonka erityispiirre on monipuolinen ja ainutlaatuinen pohjoinen luonto. Luonto on kaikkia inarilaisia yhdistävä tekijä, joka korostuu myös Inarin kuntastrategiassa ja kunnan tunnuslauseessa: "Inari - Voimakas luonnostaan". Yhteiseksi painopistealueeksi ja kehittämiskohteeksi Inarin kunnan varhaiskasvatuksessa on valittu ympäristö- ja luontokasvatus ja kielten rikas maailma. Näiden lisäksi varhaiskasvatuksen toiminnassa painotetaan liikunnan merkitystä ja monipuolista liikumista.

Inarin kunnan Vasua laadittaessa on huomioitu Inarin kunnan esi- ja perusopetussuunnitelma ja Inarin kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma. Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden ja Inarin kunnan Vasun perusteella kaikki varhaiskasvatuyksiköt laativat yksikön oman Vasun. Yksikön Vasuun kirjataan kehittämiskohteet ja millä tavoin ne näkyvät toiminnassa sekä yhteiset keinot toteuttaa arviointia ja kehittämistä. Vasussa kuvataan myös huoltajien, varhaiskasvatuksen ja muiden yhteistyötahojen kanssa tehtävää yhteistyötä. Yksikön Vasu tarkistetaan toimintakausittain ja siihen tehdään tarvittavat muutokset.

Inarin kunnan saamenkielisen varhaiskasvatuksen piirissä on noin 60 lasta. Saamenkielisessä varhaiskasvatuksessa huomioidaan paikalliset erityispiirteet painottaen luonnon kiertokulkua ja kahdeksan vuodenajan vuotuiskiertoa sekä kierron eri vaiheisiin liittyviä perinteisiä tehtäviä ja askareita. Saamelaiskulttuurissa luonto, ihminen ja kieli ovat kiinteästi sidoksissa toisiinsa. Luonto on osa kulttuuria ja ihmisyyttä. Luonnonvaroja käytetään kestävästi, kohtuullisesti, kunnioittavasti ja luontoa hoitaen. Luonnon ja kotiseudun tuntemisen kautta lapselle syntyy tunne oman kotiseudun tärkeydestä ja rakkaudesta.

3. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella on varhaiskasvatusturva lain turvaama oikeus saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Näiden toteuttamiseksi laaditaan jokaiselle päiväkodissa ja perhepäivähoidossa olevalle lapselle varhaiskasvatussuunnitelma. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohtana tulee olla lapsen etu ja tarpeet. Suunnitelmaan kirjattavat tavoitteet asetetaan pedagogiselle toiminnalle. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan lapsen aloitettua päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Henkilöstö laatii suunnitelman yhteistyössä huoltajan kanssa. Lapsen mielipide ja toiveet tulee selvittää ja huomioida suunnitelmassa. Henkilöstön vastuulla on etsiä sopivat keinot lapsen näkökulmien selvittämiseksi. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmista nousevat tavoitteet otetaan huomioon lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja oppimisympäristöjen kehittämisessä.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnasta ja toteutumisen arvioinnista päiväkodeissa vastaa henkilö, jolla on lastentarhanopettajan kelpoisuus. Perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa tehtäessä käytetään lastentarhanopettajan asiantuntijuutta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen osallistuvat tarpeen mukaan lapsen kehitystä ja oppimista tukevat asiantuntijat tai muut tarvittavat tahot.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on dokumentti, johon kirjataan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat tavoitteet ja toimenpiteet. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa kuvataan lapsen osaaminen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet. On tärkeää, että lapsen huoltajan ja henkilöstön havainnot ja näkemykset lapsen kehityksen ja oppimisen vaiheista sekä ryhmässä toimimisesta yhdistyvät lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa. Pedagogista dokumentointia (osio Pedagoginen dokumentointi) käytetään hyödyksi suunnitelmaa laadittaessa. Suunnitelmaa laadittaessa huomioidaan myös lapsen kielellinen, kulttuurinen ja katsomuksellinen tausta.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen mahdollinen kehityksen ja oppimisen tuki ja sen toteuttaminen (osio Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana). Jos lapsella on jokin pitkäaikainen sairaus, joka vaatii lääkehoitoa päiväkotitai perhepäivähoitopäivän aikana, lapselle laaditaan lääkehoitosuunnitelma osana lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista on arvioitava, ja suunnitelma on tarkistettava vähintään kerran vuodessa. Suunnitelma on kuitenkin tarkistettava aina, kun siihen on lapsen tarpeista johtuva syy. Aloite suunnitelman tarkistamiseksi voi tulla henkilöstöltä, muulta viranomaiselta, jonka kanssa on tehty lapsen asioissa yhteistyötä, tai lapsen huoltajalta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioitaessa arviointi kohdistuu erityisesti toiminnan järjestelyihin ja pedagogiikan toteutumiseen.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tulee sisältää seuraavat asiat:

- lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät vahvuudet sekä lapsen kiinnostuksen kohteet
- lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat tavoitteet sekä toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi sekä toteutumisen arviointi
- lapsen mahdollisesti tarvitsema tuki (osio Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki)
- mahdollinen lääkehoitosuunnitelma
- lasten, henkilöstön ja huoltajien yhdessä sopimat asiat
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet muut mahdolliset asiantuntijat
- tieto siitä, milloin suunnitelma on laadittu ja tarkistettu ja milloin suunnitelma tarkistetaan seuraavan kerran.

Lapsikohtainen varhaiskasvatussuunnitelma (Vasu) tehdään huoltajien, lapsen, henkilöstön ja tarvittaessa muun yhteistyöverkoston kanssa yhdessä jokaisesta lapsesta toimintakauden alkaessa. Lasten huoltajien ja henkilöstön välinen yhteistyö perustuu yhteiseen tehtävään, joka tavoitteena on lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukeminen sekä hyvinvointi. Lapsen Vasu-asiakirjaan kirjataan lapselle tärkeitä kokemuksia, vahvuuksia, mielenkiinnon kohteita pedagogisen toiminnan tavoitteet ja mahdolliset tukitoimet. Lapsen Vasuun kirjataan myös lapsen kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen liittyvät yhteydenotot ja tapaamiset. Perheen äidinkielen huomioiminen lapsen Vasun laadinnassa on edellytys lapsen edun mukaisen yhteistyön toteutumiseen.

Lapsen Vasun avulla henkilöstö oppii tuntemaan lasta paremmin sekä ohjaamaan lapsen tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. Lapsen Vasu on jatkuva prosessi, jossa korostuu lapsen yksilöllisyys sekä lapsen ja huoltajien osallisuus varhaiskasvatuksen toteuttamisen suunnittelussa. Vasun toteutumista arvioidaan jatkuvasti vuorovaikutuksessa huoltajien kanssa ja yhteisissä vasukeskusteluissa vähintään kerran vuodessa. Perhepäivähoitajat huolehtivat ryhmänsä lasten Vasujen teosta ja toteuttamisesta. Perhepäivähoidonohjaaja hyväksyy varhaiskasvatussuunnitelman perhepäivähoidon osalta ja on tarvittaessa mukana Vasun teossa. Päiväkodissa lastentarhanopettaja vastaa ryhmän ja ryhmän lasten Vasujen suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista sekä toteuttaa huoltajien kanssa kasvatuskeskusteluja vuosittain. Lastenhoitaja osallistuu Vasun suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Mikäli ryhmässä ei ole lastentarhanopettajaa, nimeään vastuuhenkilö lasten Vasujen teosta erikseen.

Lapsille tehdään laaja neuvolatarkastus 1,5-vuoden ja 4-vuoden iässä, jossa on käytettävissä tiedot lapsen mahdollisesta varhaiskasvatuksesta. Henkilöstö pyytää huoltajilta luvan lapsen Vasu-tietojen toimittamisesta terveydenhoitajalle ennen vuosittaista neuvolatarkastusta. Terveydenhoitajat antavat palautetta tarkastuksesta lasten huoltajien lisäksi myös varhaiskasvatushenkilöstölle.

Lapsen Vasussa asetetut tavoitteet ovat pohjana lapsiryhmän toimintasuunnitelmalle, pienryhmätoiminnan toteuttamiselle ja lapsen yksilölliselle ohjaamiselle. Lapsiryhmän Vasu painottuu konkreettiseen suunnitelmaan lapsiryhmän pedagogisen toiminnan toteuttamisesta ja arvioinnista sekä huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön toteuttamisesta ja verkostoyhteistyöstä. Lapsiryhmäkohtainen Vasu tehdään yksiköissä aina toimintakauden alkaessa. Ryhmä-Vasun toteutumista arvioidaan säännöllisesti ja se on pohjana ryhmätoiminnan suunnittelussa.

Saamenkielisessä varhaiskasvatuksessa lapsen Vasuun kirjataan lapsen kieleen ja kulttuuriin liittyviä kehittämiskohteita, toimenpiteitä tavoitteiden toteuttamiseksi sekä toteutumisen arviointia. Vasukeskustelussa selvitetään, miten kieli, kulttuuri ja perinteet näkyvät perheessä ja miten lapsen saamen kielen kehittymistä tuetaan. Äidinkielisessä varhaiskasvatuksessa Vasun teossa käytetään saamenkielisiä lomakkeita ja keskustelut käydään ja kirjataan saamenkielellä aina kun se on mahdollista. Kielipesien osalta saamenkielisten lomakkeiden ja saamenkielen käyttö Vasun teossa on tavoitteena.

4. Varhaiskasvatuksen järjestäminen ja toimintamuodot

Kunta on velvollinen järjestämään varhaiskasvatusta niin laajasti ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa on tarvetta. Varhaiskasvatusta voidaan varhaiskasvatustilain mukaan toteuttaa päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai muuna varhaiskasvatuksena. Laissa säädetty lapsen oikeus varhaiskasvatukseen koskee päiväkodissa tai perhepäivähoidossa annettavaa varhaiskasvatusta. Huoltaja päättää lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen. Esiopetuksessa olevalla lapsella tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatukseen lain oikeuttamalla tavalla.

Kunta tai kuntayhtymä voi järjestää varhaiskasvatuksen itse tai hankkia varhaiskasvatustilain palveluja julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Hankittaessa varhaiskasvatustilain palveluja muilta palvelujen tuottajilta kunnan tai kuntayhtymän on varmistuttava siitä, että hankittavat palvelut vastaavat sitä tasoa, jota edellytetään vastaavalta kunnalliselta toiminnalta. Varhaiskasvatustilain järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään varhaiskasvatustilain koskevien säästösten sekä varhaiskasvatustilain suunnitelman perusteiden mukaisesti. Yksityisen palvelun järjestäjän ohjauksesta, neuvonnasta ja valvonnasta vastaavat kunnan toimielin tai sen määräämä viranhaltija, aluehallintovirasto sekä Sosiaali- ja terveystilain lupa- ja valvontavirasto.

Kunnan on huolehdittava siitä, että varhaiskasvatustilain voidaan antaa lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä. Viittomakieltä käyttävälle lapselle voidaan antaa varhaiskasvatustilain viittomakielellä. Kunnan käytettävissä tulee olla varhaiskasvatustilain esiintyvää tarvetta vastaavasti erityislastentarhanopettajan palveluja.

Varhaiskasvatustilain järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustilainlakiin, varhaiskasvatustilainlakiin ja päivähoidosta annettuun asetukseen sekä Varhaiskasvatustilain suunnitelman perusteisiin. Varhaiskasvatustilain sovelletaan myös soveltuvin osin sääntöksiä sosiaalihuollosta sekä hallintolakia ja lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta. Suomen perustilain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Varhaiskasvatustilain järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki, tasa-arvolaki, Euroopan ihmisoikeussopimus, YK:n lapsen oikeuksien sopimus, YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista, YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista sekä YK:n kestävä kehityksen tavoitteet. Varhaiskasvatustilain kehitetään inklusioperiaatteen mukaisesti. Kaikki lapset voivat osallistua yhdessä varhaiskasvatustilain esimerkiksi tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatta.

Varhaiskasvatustilain valtakunnallisista tavoitteista säädetään varhaiskasvatustilainlaissa. Tavoitteet ohjaavat perusteiden sekä paikallisen ja lapsen varhaiskasvatustilain suunnitelman laadintaa, toteuttamista ja arviointia.

Varhaiskasvatustilain mukaan varhaiskasvatustilain tavoitteena on

1. edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, terveyttä ja hyvinvointia;
2. tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista;
3. toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset;
4. varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatustilain ympäristö;
5. turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatustilain henkilöstön välillä;
6. antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatustilain, edistää sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa

- yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa;
7. tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmetyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä;
 8. kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen;
 9. varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin;
 10. toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä.

Varhaiskasvatuksen järjestäjällä on velvollisuus kertoa huoltajille varhaiskasvatuksen tavoitteista ja toiminnasta sen eri toimintamuodoissa. Huoltajalle järjestetään mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Lisäksi huoltajille järjestetään säännöllisesti mahdollisuus osallistua paikallisen ja yksikkökohtaisen varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin.

Lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen vaihtelee perheiden valinnan, lasten lakisääteisen oikeuden ja varhaiskasvatuksen järjestäjän päätöksen mukaan. Tämä tulee ottaa huomioon paikallisten suunnitelmien laatimisessa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisympäristön on oltava kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä ja kehitys huomioon ottaen. Toimitilojen ja toimintavälineiden on oltava asianmukaisia, ja niissä on huomioitava esteettömyys. Päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle on tarjottava täysipainoista ravintoa. Ruokailun on oltava tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu. Varhaiskasvatus on uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamaton. Varhaiskasvatusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana.

Varhaiskasvatuksessa noudatetaan henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annettuja säädöksiä. Varhaiskasvatuksessa otetaan lisäksi huomioon työsuojeluun ja turvallisuuteen liittyvät säännökset, henkilötietoja koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat määräykset. Varhaiskasvatuksessa ehkäistään kiusaamista ja puututaan siihen. Turvallisuuden edistämisen tulee olla suunnitelmallista ja säännöllisesti arvioitua. Kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava yhteistyössä opetuksesta, liikunnasta ja kulttuurista, sosiaalihuollosta, lastensuojelusta, neuvolatoiminnasta ja muusta terveydenhuollosta vastaavien sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa. Varhaiskasvatuksen henkilöstöä velvoittavat myös säännökset, jotka koskevat sosiaalihuoltopalveluihin ohjaamista ja lastensuojeluilmoituksen tekemistä.

Varhaiskasvatuksen toimintamuodot

Varhaiskasvatusta annetaan päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai muuna varhaiskasvatuksena, esimerkiksi kerho- tai leikkitoimintana. Varhaiskasvatustilain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteet ohjaavat kaikkia varhaiskasvatuksen toimintamuotoja. Varhaiskasvatuksen toimintamuodot eroavat toisistaan oppimisympäristöiltään, resursseiltaan, henkilöstön koulutukselta ja kelpoisuusvaatimuksilta, henkilöstörakenteilta, lapsiryhmien koolta sekä lasten ja henkilöstön väliseltä suhdeluvulta. On tärkeää, että huoltajat saavat riittävästi tietoa kaikkien toimintamuotojen sisällöistä ja ominaispiirteistä. Huoltajan kanssa neuvotellaan siitä, mikä varhaiskasvatuksen toimintamuoto ja laajuus vastaavat lapsen tarpeita ja etua. Neuvontaa ja ohjausta annetaan palvelujen piiriin hakeuduttaessa, mutta myös lapsen jo ollessa varhaiskasvatuspalvelujen piirissä.

Päiväkodeissa toteutettava varhaiskasvatus on yleisin varhaiskasvatuksen toimintamuodoista. Päiväkodeissa toiminta on ryhmämuotoista. Lapsiryhmät voidaan muodostaa eri tavoin ottaen huomioon esimerkiksi lasten ikä, sisarusuhteet tai tuen tarve. Ryhmien tulee olla pedagogisesti tarkoituksenmukaisia ja niiden muodostamisessa otetaan huomioon henkilöstön mitoituksen ja ryhmien enimmäiskokoon liittyvät säännökset. Päiväkodissa hoito- ja kasvatustehtävissä

toimivista vähintään kolmanneksen tulee olla kelpoisia lastentarhanopettajan tehtävään, muilla tulee olla sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetun lain 8 §:ssä säädetty ammatillinen kelpoisuus. Päiväkotien henkilöstön moniammatillisuus on laadukkaan varhaiskasvatuksen voimavara, kun kaikkien osaaminen on käytössä sekä vastuut, tehtävät ja ammattiroolit toteutuvat tarkoituksenmukaisella tavalla. Varhaiskasvatuslaki korostaa pedagogiikan merkitystä ja samalla lastentarhanopettajan pedagogista vastuuta. Kokonaisvastuu lapsiryhmän toiminnan suunnittelusta, toiminnan suunnitelmallisuuden ja tavoitteellisuuden toteutumisesta sekä toiminnan arvioinnista ja kehittämisestä on lastentarhanopettajalla. Lastentarhanopettajat, lastenhoitajat ja muu varhaiskasvatuksen henkilöstö suunnittelevat ja toteuttavat toimintaa yhdessä.

Perhepäivähoito on pienessä ryhmässä toteutettavaa varhaiskasvatusta. Sitä voidaan järjestää perhepäivähoitajan tai lapsen kotona tai ryhmäperhepäivähoitona. Perhepäivähoidossa lapsiryhmiä muodostettaessa tulee kiinnittää huomiota tarkoituksenmukaisuuteen. Kodeissa työskentelevät perhepäivähoitajat vastaavat oman ryhmänsä toiminnasta. Perhepäivähoidon johtaminen tukee perhepäivähoitajien tavoitteellista toiminnan suunnittelua ja toteuttamista.

Muun varhaiskasvatuksen toteutus ja painopisteet vaihtelevat järjestäjän päätösten mukaan. Muuta varhaiskasvatusta voidaan järjestää esimerkiksi leikkipuisto- tai kerhotoimintana. Toiminta on ohjattua ja tavoitteellista. Muu varhaiskasvatus voi tarjota esimerkiksi ulkoilua, omaehtoista leikkiä, taide- tai liikuntakasvatusta. Lisäksi muu varhaiskasvatus voi tarjota huoltajille ohjattua yhdessäoloa lasten kanssa sekä muita sosiaalisia kontakteja.

Varhaiskasvatuksen valtakunnalliset tavoitteet ohjaavat paikallisen ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaa, toteuttamista ja arviointia. Kunnan varhaiskasvatushenkilöstön yhteisellä koulutuspäivällä (01/2016) on kirjattu, miten valtakunnalliset tavoitteet toteutuvat Inarin kunnan varhaiskasvatushenkilöstön työssä sekä varhaiskasvatustoiminnassa ja ne on huomioitu kunnan Vasun eri osioissa. Valtakunnallisia tavoitteita täydentävät kunnan omat tavoitteet sekä kehityskohteet, jotka ohjaavat henkilöstöä työssä. Tavoitteena on, että koko kunnan varhaiskasvatuksessa hyödynnetään kielten rikasta maailmaa sekä luonto- ja ympäristökasvatusta ja ymmärretään liikunnan merkitys laajasti lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen mahdollistajana. Kunnan yhteisinä kehittämiskohteina ovat projektioppimisen ja työpajatoiminnan sisällyttäminen osaksi varhaiskasvatustoimintaa.

Vuodesta 2013 alkaen Inarin kunnan varhaiskasvatus on ollut sivistyslautakunnan alaista toimintaa. Inarin kunnan varhaiskasvatuksesta vastaa varhaiskasvatusjohtaja. Varhaiskasvatusjohtajan esimiehenä toimii Inarin kunnan sivistysjohtaja. Perhepäivähoidosta vastaa perhepäivähoidonohjaaja ja päiväkodeista vastaa päiväkodinjohtajat. Vuonna 1997 tuli voimaan laki alle kouluikäisten lasten subjektiivisesta (lakisääteisestä) oikeudesta päivähoitoon. Vanhemmille tuli oikeus valita lapselleen vanhempainrahakauden päättymisen jälkeen joko kunnallinen päivähoitopaikka tai vaihtoehtoisesti kotihoidon- tai yksityisen hoidontuki.

Inarin kunnassa varhaiskasvatusta järjestetään päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa. Pohjoissaamenkielistä varhaiskasvatusta järjestetään Inarin ja Ivalon päiväkodeissa ja koltan- ja inarinsaamenkielistä kielipesätoimintaa kielipesissä. Saamenkielinen varhaiskasvatus käsittää kaksi keskeistä toimintamuotoa, joissa toimintakielenä on inarin-, koltan- tai pohjoissaamen kieli. Äidinkielenään saamea puhuville lapsille järjestetään varhaiskasvatuslain mukaisesti saamenkielistä varhaiskasvatusta. Toisen osan saamelaisesta varhaiskasvatuksesta muodostavat saamen kieliä elvyttävät kulttuuri- ja kielipesät, jotka on tarkoitettu saamelaislapsille, joille saamen kieli ei enää siirry kotona. Kielipesätoiminnassa vahvistetaan lasten tietämystä omasta kulttuuristaan ja tarjotaan mahdollisuus oppia perheessä tai suvussa puhuttua uhanalaista vähemmistökieltä tai alkuperäiskansan kieltä.

Perhepäivähoito ja ryhmäperhepäivähoito

Kunnallisen päivähoidon järjestäminen Suomessa aloitettiin v. 1973, jolloin

päivähoitolaki astui voimaan. Inarissa kunnallinen päivähoito aloitettiin 1.10.1974 perhepäivähoitona, kun kuntaan perustettiin 12 perhepäivähoitajan tointa. Samana syksynä kansalaisopisto järjesti ensimmäisen perhepäivähoitajakurssin. Kunnallinen päivähoito laajeni vähitellen ja vuosittain perhepäivähoitajien määrää lisättiin siten, että vuoden 1976 lopussa perhepäivähoitajia oli työssä 35. Perhepäivähoitajien toimia Inarin kunnassa lisättiin tasaisesti ja suurimmillaan perhepäivähoitajien lukumäärä oli vv. 1990–1991, jolloin kunnassa oli työsuhteessa lähes 80 perhepäivähoitajaa. Päivähoidon tarve oli suurimmillaan v. 1985, jolloin päivähoidon piirissä oli yhteensä 369 lasta. Perhepäivähoitossa hoidettiin myös ilta- yö ja viikonloppuhoitoa tarvitsevia lapsia. Vuonna 1990 perustettiin Ivaloon Mutamaan ryhmäperhepäiväkoti, jossa alettiin järjestää vuorohoitoa. Syksyllä 2005 Ivalon alueen yö- ja viikonloppuhoito keskitettiin kokonaan Mutamaan ryhmäperhepäiväkotiin.

Perhepäivähoito on pienryhmässä tapahtuvaa varhaiskasvatusta. Perhepäivähoitajalla saa olla kokoaikaisessa hoidossa yhtä aikaa enintään neljä alle kouluikäistä lasta ja lisäksi osapäivähoidossa oleva esiopetusikäinen lapsi, mukaan luettuna hoitajan omat alle kouluikäiset lapset. Perhepäivähoitoa järjestetään pääsääntöisesti hoitajan omassa kodissa Ivalossa, Törmässä ja Keväjärvellä sekä tarpeen mukaan myös muissa kylissä. Kotona tapahtuvaa perhepäivähoitoa järjestetään arkipäivisin n. klo 7:00–17:00 välisenä aikana.

Ryhmäperhepäivähoitoa järjestetään vuonna 2014 perustetussa perhepäivähoidon varahoitoyksikkö Päivänsinessä sekä vuonna 2013 perustetussa Näätämon ryhmäperhepäiväkodissa. Ennen Näätämon ryhmäperhepäiväkodin perustamista päiväkotipalveluja ostettiin Norjan Neidenin päiväkodista yksittäisille lapsille.

Päiväkotitoiminta

Päiväkodissa lapset toimivat ryhmissä, jotka muodostetaan ottaen huomioon mm. lasten ikä sisarussuhteet, äidinkieli, kulttuuritausta sekä kehitykselliset tarpeet ja päiväkodin tilat. Päivähoitoasetus määrittelee henkilökunnan koulutuksen ja määrän suhteessa lasten määrään. Päiväkodin lapsiryhmissä työskentelee lastenhoitajia, lastentarhanopettajia, erityislastentarhanopettajia, ryhmäavustajia ja päiväkotiapulaisia. Varhaiskasvatusta järjestetään kolmessa päiväkodissa: Ivalossa, Saariselällä ja Inarin kirkonkylässä.

Ensimmäinen päiväkotitoiminta aloitettiin Ivalon 32-paikkainen päiväkotitoiminta 10.10.1977. Inarin kunnassa toimi 20-paikkainen koululaisten päiväkotitoiminta vuosina 1984–1992 Ivalon ala-asteella. Ivalon päiväkodin peruskorjaus ja laajennus 50-paikkaiseksi päiväkodiksi toteutettiin vuosina 2007–2008, jolloin päiväkotien lapsiryhmät toimivat noin vuoden ajan väliaikaisissa tiloissa kunnan ja Rajavartioston kerrostalossa. Ivalon päiväkotitoiminta peruskorjattiin ja lisäksi rakennettiin n. 200 m² laajennus, johon sisältyivät tilat vuororyhmälle (ent. vuororyhmäperhepäiväkodille), jonka toiminta siirtyi Ivalon päiväkotitoimintaan.

Saamenkielistä päivähoitoa alettiin suunnitella 1990-luvulla ja alkuun saamenkielistä hoitoa järjestettiin kolmiperhepäivähoitona. Vuonna 1995 aloitettiin toimintansa Ivalossa 8+2-paikkainen Ivalon pohjoissaamenkielinen ryhmäperhepäiväkotitoiminta ja vuonna 1996 Inarin kirkonkylässä 8+2-paikkainen Inarin pohjoissaamenkielinen ryhmäperhepäiväkotitoiminta. Inarin kirkonkylään perustettiin suomenkielinen ryhmäperhepäiväkotitoiminta v. 2006, jonne siirtyivät työhön kotona työskentelevät kolme perhepäivähoitajaa. Ryhmäperhepäiväkotitoiminta toimii arkipäivisin, iltaisin ja tarvittaessa myös viikonloppuisin.

Ivalon päiväkotitoiminta on nykyään n. 80-paikkainen päiväkotitoiminta, jossa toimii neljä lapsiryhmää: Kullerot, Kanervat, pohjoissaamenryhmä Násti sekä vuororyhmä Karpalot. Esikkojen ryhmä toimii lähellä olevassa kerrostalossa Kaamostiellä ja esikoululaisten osapäivähoitoryhmä Suopursut toimii Ivalon ala-asteella. Ivalon pohjoissaamenkielinen ryhmäperhepäiväkotitoiminta muutettiin Ivalon päiväkodin pohjoissaamenryhmäksi 1.1.2014 alkaen. Esiope- tuksen keskittämisen myötä vuonna 2014 aloitettiin Ivalon päiväkodin esikoululaisten osapäivähoitoryhmä Suopursujen toiminta Ivalon ala-asteella.

Vuonna 2012 peruskorjattiin Inarin koulun vieressä olevat entisen asuntolarakennuksen tilat, joihin perustettiin Inarin päiväkotitoiminta. Inarin ryhmäperhepäiväkodit muutettiin Inarin päiväkodiksi, jossa toimii 2 ryhmää, n. 20-paikkainen suomenkielinen ryhmä Tammukat ja n. 15–18 paikkainen pohjoissaamenryhmä Urbi. Tammukat -ryhmässä järjestetään tarvittaessa myös ilta- ja viikonloppuhoitoa.

Vuonna 1989 perustettiin Saariselälle ryhmäperhepäiväkotitoiminta, joka muutettiin Saariselän päiväkodiksi 1.3.1997. Saariselän päiväkotitoiminta on n. 20-paikkainen päiväkotitoiminta, jossa järjestetään tarvittaessa myös ilta-, yö-, ja viikonloppuhoitoa. Päiväkodissa annetaan maksutonta esiopetusta Saariselän alueen 6-vuotiaille lapsille.

Esiopetus

Inarin kunnan sivistystoimi järjestää maksutonta esiopetusta 6-vuotiaille lapsille sekä kouluilla että Saariselän päiväkodissa. Kouluilla järjestetään esiopetusta suomen-, inarin- ja pohjoissaamenkielillä. Opetuksessa noudatetaan valtakunnallisen opetussuunnitelmien perusteiden pohjalta tehtyä paikallista esiopetussuunnitelmaa. Esiopetus on laajuudeltaan vähintään 700 tuntia vuodessa (noin 19 h/vk). Esiopetuksesta ja hakuajoista tiedotetaan vuosittain kunnan toimesta. Ivalon ala-asteella toimii koulun lukukautena 13-paikkainen esikoululaisten osapäivähoitoryhmä Suopursut, jossa järjestään aamuhoitoa alkaen klo 6:30. Koulu järjestää iltapäivätoimintaa koulun jälkeen kaikille esikoululaisille.

Kielipesätoiminta

Kielipesä on alle kouluikäisille kielivähemmistön tai alkuperäiskansan lapsille tarkoitettu varhaiskasvatuspaikka, jossa tavoitteena on siirtää uhanalainen kieli lapsille kielikylypymenetelmää käyttäen. Kielipesätoiminnalla pyritään kasvattamaan lapset uusiksi kielen-siirtäjiksi, jolloin lasten kielitaito kehittyisi äidinkieleksi tai vahvaksi toiseksi kieleksi ja he saavuttaisivat toiminnallisen kaksikielisyyden kouluikänsä mennessä. Yhteisötasolla päämäärä on uhanalaisen kielen siirtyminen sukupolvelta toiselle sekä turvata saamelaislapsille mahdollisuus ylläpitää yhteyttä omaan kieleen ja kulttuuriin.

Ivalossa ja Sevettijärvellä toimii 8+2-paikkainen koltansaamen kielipesä. Ivalon 8+2-paikkainen Koltansaamen kielipesä aloitti toimintansa 23.6.2008. Sevettijärven 8+2-paikkainen koltansaamenkielinen kielipesä siirtyi Inarin kunnan toiminnaksi vuonna 2015 Saa´mi Nue´tt ry:ltä, joka järjesti kielipesäkerhotoimintaa Sevettijärvellä vuosina 2010 - 2015.

Inarissa ja Ivalossa toimii yhteensä kolme inarinsaamenkielistä kielipesää: 8-paikkainen Piervâl, 8+2-paikkainen Kuáti sekä 8+2-paikkainen Piäju. Inarinsaamenkielistä kielikylypymintaa ylläpitää Anaráškielá Servi ry, jolta kunta on ostanut palvelut vuodesta 2002 alkaen.

Inarin- ja koltansaame luokitellaan vakavasti uhanalaisiin kieliin. Vuonna 2012 valtioneuvosto hyväksyi periaatepäätöksen toimenpideohjelmasta saamen kielten elvyttämiseksi, jolla vahvistetaan mm. saamenkielistä varhaiskasvatusta ja kielipesätoimintaa sekä kehitetään saamen kielen opiskelua koko maassa. Inarin kunnassa järjestetään koltan- ja inarinsaamenkielinen varhaiskasvatus kielipesissä.

Yhteistyö eri toimintamuotojen kesken

Inarin kunnan varhaiskasvatuksessa yhteistyö eri toimintamuotojen välillä toteutetaan yhteisinä retkinä ja tapahtumina sekä eri tilojen monipuolisena hyödyntämisenä. Yhteistyömuotoja ovat myös yhteiset palaverit mm. lapsen vaihtaessa varhaiskasvatuspaikkaa tai siirtyessä esiopetukseen. Teknologia mahdollistaa yhteistyön kunnan eri varhaiskasvatussyksiköiden välillä pitkistä välimatkoista huolimatta.

Erityislastentarhanopettajan palvelut

Inarin kunnassa on yksi kiertävä erityislastentarhanopettaja. Mikäli lapsi tarvitsee tukea kasvussa, kehityksessä tai oppimisessa, selvitetään sopiva varhaiskasvatuspaikka ja -järjestelyt yhteistyössä lapsen huoltajien, kiertävän erityislastentarhanopettajan sekä varhaiskasvatuksen viranomaisten kanssa.

Koululaisten palvelut

Inarin kunta järjestää ei-lakisääteistä koululaisten varhaiskasvatusta ilta-, yö- ja viikonloppuhoitoa tarvitseville 1.–2. luokan oppilaille, mikäli vanhemmat työn, opiskelun tms. syyn vuoksi tarvitsevat vuorohoitoa lapsilleen. Lisäksi 1-luokan oppilaille järjestetään varhaiskasvatusta koulun lomien aikana.

Erityistä tukea tarvitseville 1.–2. luokan oppilaille voidaan järjestää varhaiskasvatusta tukipalveluna yhteistyössä sosiaalitoimen kanssa.

Sivistystoimi (koulut) järjestää esioppilaille, 1.–2.-luokkalaisille sekä erityisoppilaille ilta-päivätoimintaa koulun jälkeen noin klo 17:00 saakka. Iltapäivätoiminnasta peritään sivistyslautakunnan päättämä kuukausimaksu.

Saamenkielisissä ryhmäperhepäiväkodeissa, päiväkotiryhmissä ja kielipesissä järjestetään saamenkielistä koululaisten ilta-päivätoimintaa 1.–2.-luokkalaisille, mikäli ryhmissä on tilaa.

Tilapäinen varhaiskasvatus

Inarin kunta järjestää kunnallisen varhaiskasvatuksen lisäksi tilapäistä hoitoa, jota on mahdollisuus saada silloin, kun lapsiryhmissä on paikkoja vapaana. Tilapäisestä varhaiskasvatuksesta peritään sivistyslautakunnan päättämä erillinen päivämaksu.

Muut varhaiskasvatuspalvelut ja kodinhoidontuki

Kunnassa toimivia muita varhaiskasvatuspalveluja ovat seurakunnan avoin päiväkerho kotihoidossa oleville lapsille sekä Mannerheimin Lastensuojeluliiton ylläpitämä perhekahvila. Lisäksi kansalaisopistojen tarjonnasta löytyy monia kerhoja ja kursseja, jotka on suunnattu lapsille.

Vaihtoehton kunnallisiin tai yksityisiin varhaiskasvatuspalveluihin tarjoaa kotihoidontuki, jota maksetaan kotona lastaan hoitaville vanhemmille. Kotihoidontukea maksetaan vaihtoehtona julkisille varhaiskasvatuspalveluille vanhempainvapaan jälkeen siihen asti kunnes lapsi täyttää kolme vuotta. Kotihoidon tukeen kuuluvat hoitoraha ja perheen tuloista riippuen hoitolisä, joita voi hakea Kelalta. Inarin kunta maksaa harkinnanvaraista lasten kotihoidontuen kuntalisää kunnan päättämin ehdoin.

Lisätietoja kunnan varhaiskasvatuspalveluista ja kotihoidon tuen kuntalisästä Inarin kunnan varhaiskasvatuksen [www-sivuilta](http://www.sivuilla) sekä varhaiskasvatustoimistosta.

5. Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua

Varhaiskasvatus on keskeinen lapsia ja heidän perheitään koskeva palvelu, johon suurin osa lapsista osallistuu ennen oppivelvollisuutta. Lapset tuovat varhaiskasvatukseen mukanaan aiemman elämäkokemuksensa, jossa merkittävänä tekijänä ovat huoltajien ja lasten väliset vuorovaikutus- ja kiintymyssuhteet. Henkilöstön tehtävänä on luoda luottamuksellinen suhde lapseen. Huoltajien ja henkilöstön välinen yhteistyö tuo lasten elämään jatkuvuutta ja turvallisuutta. Sovittaessa lapsen varhaiskasvatuksen tavoitteista avoin, arvostava ja tasavertainen kohtaaminen on tärkeää. Säännöllinen yhteistyö on oleellista, jotta perheiden ja henkilöstön yhteinen kasvatustehtävä muodostaa lapsen kannalta mielekkään kokonaisuuden.

Lapsuuden merkityksen ymmärtäminen sekä tietämys lasten kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta ovat pedagogisen toiminnan perustaa. Yhtä tärkeää on tuntee jokainen lapsi ja ottaa huomioon hänen yksilöllinen kehityksensä. Lapsen tunteminen edellyttää mahdollisimman pysyviä vuorovaikutussuhteita henkilöstön ja lasten välillä.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen henkilöstö tuntee koulutusjärjestelmän sekä sen eri vaiheiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten hyvinvoinnin sekä kehityksen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi myös siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä luo yhteistyön rakenteet ja tiedon siirron käytännöt, joiden avulla siirtymät kotoa varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen aikana sekä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen ovat mahdollisimman sujuvia. Siirtymävaiheissa tehdään huoltajan kanssa yhteistyötä lapsen edun mukaisesti. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksen aikana koottuja dokumentteja, joissa kuvataan lapsen kehitystä ja oppimista, sekä lapselle laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säädöksiä.

Yhteistyö lapsen huoltajien kanssa alkaa lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksen. Huoltajat täyttävät varhaiskasvatushakemuksen, johon lapsen henkilö-, perhe-, terveys- ym. tiedot kirjataan. Varhaiskasvatushakemuksen perusteella tehdään päätös varhaiskasvatuspaikan myöntämisestä. Ennen varhaiskasvatuksen alkua vanhemmat täyttävät lapsen perustietolomakkeen, jonka perusteella tutustumisen yhteydessä käydään lapsen aloituskeskustelu. Riittävät tiedot lapsen kehityksestä ja tarpeista ovat erittäin tärkeitä lapsen varhaiskasvatuksen järjestämistä varten.

Vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön lisäksi henkilöstön tekemä hyvä keskinäinen yhteistyö omissa työyksikössä tai pienryhmässä on onnistuneen varhaiskasvatustoiminnan edellytys. Henkilöstö järjestää riittävästi aikaa yhteisen toiminnan suunnitteluun, kehittämiseen ja arviointiin sekä tiedottamiseen. Työaikaa järjestetään esimiehen toimesta tarvittaessa myös työajan ulkopuolella sekä yhteisinä koulutus- ja palaveritilaisuuksina.

Varhaiskasvatussyksiköiden välisen yhteistyön ja tiedonsiirron merkitys on erityisen tärkeää siirtymävaiheissa, kuten varhaiskasvatuksen aikaisissa siirtymissä, lapsen vaihtaessa varhaiskasvatussyksikköä tai aloittaessa esiopetuksen. Ryhmästä vastuussa oleva henkilö ottaa yhteyttä lapsen tulevaan varhaiskasvatussyksikköön ja välittää yhteistyössä vanhempien kanssa riittävät tiedot lapsen kehityksen ja oppimisen tueksi.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden sisällöt ovat laaja-alaisia ja muodostavat yhtenäisen jatkumon esiopetuksen ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin. Yhteistyötä toteutetaan esi- ja perusopetuksen opettajien kanssa painottuen esiopetuksessa oleviin lapsiin ja tukea tarvitseviin alle kouluikäisiin lapsiin.

Yhteistyötä toteutetaan esioppilaiden kohdalla painottuen kevätkaudelle ennen lasten siirtymistä peruskouluun. Kiertävä erityislastentarhanopettaja (kelto) huolehtii yhteistyön organisoimisesta perusopetuksen opettajien ja varhaiskasvatuksen henkilöstön välillä erityisesti silloin, kun kyseessä on tukea tarvitsevien lasten asiat.

Kun huoltajat hakevat lapselleen saamenkielistä varhaiskasvatusta, henkilöstö keskustelee heidän kanssa perheen kielivalinnoista ja niiden perusteluista. Äidinkielisille lapsille tarkoitettuun saamenkieliseen varhaiskasvatukseen ovat oikeutettuja ne saamelaislapset, joille on väestörekisteriin merkitty äidinkieleksi saamenkieli ja joilla ainakin toisena kotikielenä on saamenkieli. Aloituskeskustelu lasten huoltajien kanssa on hyvin tärkeä, jotta varhaiskasvatuksen toimintamuoto vastaa parhaiten perheen tarpeita, huoltajat saavat riittävästi tietoa saamenkielisen varhaiskasvatuksen tarkoituksesta ja keskeisistä toimintaperiaatteista. Saamenkielisellä varhaiskasvatuksella on tärkeä rooli lapsen saamenkielen ja -kulttuurin tukemisessa, joka vaatii sitoutumista ja hyvää yhteistyötä henkilöstön ja huoltajien välillä.

Kielipesien osalta on tärkeää, että perheellä on aito kiinnostus ja sitoutuminen kielenoppimiseen, jotta lapselle turvataan ehjä kielipolku varhaiskasvatuksesta perusopetukseen. Inarin kunnassa useat saamelaisperheet ovat kaksikielisiä, jolloin kotikielenä on saame ja suomi. Vanhempia rohkaistaan käymään varhaiskasvatusympäristössä käytävät keskustelut saamenkielellä kielitaidon mukaan. Näin säilytetään saamenkielinen kieliympäristö vuorovaikutuksessa huoltajien kanssa. Tämä luo myös lapsille positiivisen kokemuksen saamenkielen käytöstä.

Saamenkielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on, että saamenkielisestä varhaiskasvatuksesta siirrytään luonnollisena jatkumona saamenkieliseen esi- ja perusopetukseen. Saamenkielisessä varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä koulun kanssa erityisesti siirtymävaiheessa varhaiskasvatuksesta esiopetukseen.

6. Arvoperusta

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus ja lapsen syrjintäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen, varhaiskasvatustien ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaisesti.

Lapsuuden itseisarvo

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on suojella ja edistää lasten oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. Varhaiskasvatus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvosta. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdä, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä.

Ihmisenä kasvaminen

Varhaiskasvatus perustuu elämän, kestävän elämäntavan ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen sekä ihmisarvon loukkaamattomuuteen. Henkilöstö tukee lasten kasvua ihmisyyteen, jota kuvaa pyrkimys totuuteen, hyvyyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan sivistystä, mikä ilmenee tavassa suhtautua itseensä, muihin ihmisiin, ympäristöön ja tietoon sekä tavassa ja tahdossa toimia oikein. Henkilöstö ohjaa lapsia toimimaan arvoperustan mukaisesti sekä keskustelemaan arvoista ja ihanteista. Varhaiskasvatuksessa kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään.

Lapsen oikeudet

Lapsella on oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan sekä tulla ymmärretyksi niillä ilmaisun keinoilla, joita hänellä on. Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen, huolenpitoon ja kannustavaan palautteeseen. Lapsella on oikeus leikkiä, oppia leikkien ja iloita oppimastaan sekä rakentaa käsitystä itsestään, identiteetistään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti. Lapsella on oikeus yhteisöllisyyteen ja ryhmään kuulumiseen. Lapsella on oikeus saada tietoa monipuolisesti, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita.

Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus

Varhaiskasvatus edistää suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja moninaisuutta. Lapsilla tulee olla mahdollisuus kehittää taitojaan ja tehdä valintoja esimerkiksi sukupuolesta, syntyperästä, kulttuuritaustasta tai muista henkilöön liittyvistä syistä riippumatta. Henkilöstön tulee luoda moninaisuutta kunnioittava ilmapiiri. Varhaiskasvatus rakentuu moninaiselle suomalaiselle kulttuuriperinnölle, joka muotoutuu edelleen lasten, heidän huoltajiensa sekä henkilöstön vuorovaikutuksessa.

Perheiden monimuotoisuus

Ammatillinen, avoin ja kunnioittava suhtautuminen monimuotoisiin perheisiin ja perheiden erilaisiin kieliin, kulttuureihin, katsomuksiin ja uskontoihin, perinteisiin sekä kasvatusnäkökulmiin luo edellytyksiä hyvälle kasvatusyhteistyölle. Lasten perheidentiteettiä ja perhesuhteita tuetaan siten, että jokainen lapsi voi kokea oman perheensä arvokkaaksi.

Terveellinen ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on ohjata lapsia terveyttä ja hyvinvointia edistäviin elämäntapoihin. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia kehittää tunnetaitojaan ja esteettistä ajatteluaan. Varhaiskasvatuksessa tunnustetaan ja noudatetaan kestävän elämäntavan periaatteita niin, että sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen ulottuvuus huomioidaan. Varhaiskasvatus luo perustaa ekososiaaliselle sivistykselle niin, että ihminen ymmärtää ekologisen kestävyuden olevan edellytys sosiaaliselle kestävyydelle ja ihmisoikeuksien toteutumiselle.

Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman arvoperustan lisäksi Inarin kunnan varhaiskasvatuksessa painotetaan arvoja turvallisuus, ihmisyyden kunnioittaminen ja luonnon vaaliminen. Turvallisuus varhaiskasvatuksen arvona tarkoittaa huolehtimista lasten psyykkisestä, fyysisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Turvallinen varhaiskasvatus rakentuu varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti kasvatuksellisesta vuorovaikutuksesta, jonka tavoitteena on edistää lapsen tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. Näin lapsi tulee kuulluksi ja hyväksytyksi omana itsenään. Kannustavassa ja turvallisessa varhaiskasvatusympäristössä lapsi uskaltaa yrittää, onnistua ja epäonnistua.

Henkilöstön välinen selkeä työnjako ja yhdenmukaiset toimintamallit sekä lasten kanssa sovitut rajat ja säännöt auttavat turvallisen varhaiskasvatusympäristön rakentamista. Turvallisuutta lisää myös tuttu ja pysyvä henkilökunta, jolla on ajanmukainen koulutus, ammattitaito ja osaaminen ja joka aidosti välittää lapsista. Välittävä ja turvallinen ilmapiiri sekä lapsen kohtaaminen ja kuunteleminen turvaa lasta kunnioittavan toimintatavan ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä. Henkilöstön joustavuus yllättävissä muutostilanteissa vähentää jatkuvaa sijaisvaihtelua ja takaa lapsille tutut varahoitopaikat. Varhaiskasvatushenkilöstö tukee lasten välisistä hyvää ja myönteistä vuorovaikutusta. Kiusaamistilanteisiin puututaan välittömästi ja huolehditaan sekä itsestä että toisista ihmisistä. Kunnan varhaiskasvatushenkilöstö tukee mahdollisimman pysyviä vuorovaikutussuhteita lasten ja henkilöstön välillä ja kunnioittaa ja arvostaa myös muita varhaiskasvatuksen työntekijöitä.

Varhaiskasvatuksessa lapsuus nähdään ainutlaatuisena ja kasvatuksen tehtävänä on yhteistyössä huoltajien kanssa suojella ja edistää lapsen etua. Ihmisyyden kunnioittaminen varhaiskasvatuksessa on jokaisen lapsen, huoltajan ja työntekijän kunnioittamista ja yhdenvertaista kohtelua. Varhaiskasvatuksessa autetaan ja tuetaan lapsia, perheitä ja työkavereita ja koetaan erilaisuus rikkautena. Henkilöstön antaman tuen ja mallin avulla lapsi sisäistää rajoja ja normeja, joiden avulla hän oppii säätelemään omaa käyttäytymistään ja toimimaan itse toisten apuna. Varhaiskasvatushenkilöstön hyvät yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot sekä aito läsnäolo kehittävät lasten yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä itsesäätelytaitoja. Inarin varhaiskasvatuksessa jokaisella lapsella on oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan. Kunnan varhaiskasvatustoiminnassa kuunnellaan lasta ja opetellaan yhdessä kuuntelemaan muita.

Omaleimainen luonto on erinomainen oppimisympäristö Inarin kunnan varhaiskasvatuksen toteuttamiselle. Inarin pohjoinen luonto eri vuodenaikoinen antaa lapselle mahdollisuuden luonnon monimuotoiseen omakohtaiseen kokemiseen. Luonto kuuluukin keskeisenä osana lapsen päivittäiseen varhaiskasvatukseen. Kunnan varhaiskasvatuksessa lapsia ohjataan luonnon vaalimiseen sekä vastuulliseen kulutukseen tutustumalla lähiympäristöön ja huolehtimalla sen siisteydestä sekä hyödyntämällä askartelussa kierrätys- ja luonnonmateriaaleja.

Saamelaisia yhdistävät seuraavat kulttuuriset arvot: kieli, identiteetti, luonto, suku, yhteisöllisyys, rauha ja sovinnollisuus. Saamelaiseen kulttuuriin kuuluvat perinteiset elinkeinot kuten poronhoito, kalastus, metsästys, keräily ja käsityöt. Kulttuuria on myös saamelainen elämäntapa. Yhteisössä arvostetaan muun muassa luonnossa kulkemisen ja luonnon lukemisen taitoa, käsityötaitoja, perinteisiin elinkeinoihin liittyvää tietämystä ja niihin liittyviä taitoja.

Saamelaisen varhaiskasvatuksen arvoperusta nojautuu kielen lisäksi kahdeksan vuodenajan vuotuiskierto, siihen liittyviin luonnon ilmiöihin sekä kierron eri vaiheisiin liittyviin perinteisiin tehtäviin ja askareisiin. Paikallisuus on tärkeä kasvatuksen lähtökohta: elinkeino, kieliryhmä ja oma kulttuuripohja ovat saamelaisen varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelun lähtökohta. Kasvatuksessa pyritään vahvistamaan lapsen havainnointi- ja arviointikykyä, itsetuntoa, minäkuvaa sekä identiteettiä ja arvostetaan laaja-alaista osaamista, sopeutuvuutta, sosiaalisuutta ja kohtuullisuutta.

7. Oppimiskäsitys

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset kasvavat, kehittyvät sekä oppivat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Oppimiskäsitys pohjautuu myös näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana. Lapset ovat synnynnäisesti uteliaita ja haluavat oppia uutta, kerrata ja toistaa asioita. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla. Siinä yhdistyvät tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu. Oppimista tapahtuu muun muassa lasten havainnoidessa ja tarkkaillessa ympäristöään sekä jäljitellessä muiden toimintaa. Lapset oppivat myös leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisen lähtökohtana ovat lasten aiemmat kokemukset, heidän mielenkiinnon kohteensa ja osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla asioilla on yhteys lasten kehittyviin valmiuksiin sekä muuhun kokemusmaailmaan ja kulttuuritaustaan. Lapset oppivat parhaiten voidessaan hyvin ja kokiessaan olonsa turvalliseksi. Myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet edistävät oppimista. Vertaisryhmä ja kokemus yhteisöön kuulumisesta ovat lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeisiä. Lasten tulee saada oppimiseensa henkilöstön ohjausta ja tukea. Lapsia kiinnostava, tavoitteellinen ja sopivasti haastava toiminta innostaa oppimaan lisää. Jokaisen lapsen tulee saada onnistumisen kokemuksia ja iloa omasta toiminnastaan sekä itsestään oppijana.

Leikki on varhaiskasvatuskäisten lasten oppimiselle merkityksellistä. Se on lasta motivoivaa ja iloa tuottavaa toimintaa, jossa lapset samalla oppivat monia taitoja ja omaksuvat tietoa. Varhaiskasvatuksessa tulee ymmärtää leikin itseisarvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa.

Oppimiskäsitys ilmaisee ajatusta siitä mitä oppiminen on, miten oppiminen tapahtuu ja kuka oppii. Oppimisen myötä ihmisen käsitys maailmasta laajenee ja muokkautuu. Inarin kunnan oppimiskäsitys perustuu ajatukseen, että jokainen arjen tilanne on niin lapselle kuin aikuiselle oppimistilanne. Lapset ja aikuiset tutkivat, oivaltavat ja pohtivat yhdessä. Myös aikuiset oppivat lapsilta ja toisiltaan vuorovaikutuksessa muun henkilöstön ja huoltajien kanssa. Inarin kunnan varhaiskasvatusta on oppiva yhteisö.

Oppimisen tapoja on monia ja lapsilla on erilaisia tapoja oppia. Oppimistilanteet ovat tilanne- ja yksilökohtaisia. Kaikki lapset oppivat ja aikuisen tehtävänä on löytää oikeat keinot. Oppimista tapahtuu koko ajan lasten kanssa jutellessa, vaipanvaihdossa, keinuessa, kotileikissä, ruokailussa tai vaikkapa musiikkihetkessä. Lapset tarvitsevat oppimisen alussa kädestä pitäen ohjausta ja opastusta kaikilla oppimisen alueilla. Oppimisen edetessä lapsi pystyy toimimaan aikuisen sanallisen tuen avulla. Lopuksi, kun taito tai asia on opittu, lapsi käyttää opittua itsenäisesti.

Varhaiskasvatuksen henkilöstö ohjaa lapsen oppimista tekemiensä havaintojen ja erilaisen keskustelujen pohjalta. Havainnoimalla saadaan tietoa lapsen kehityksen vaiheista ja mitkä oppimisen alueet ovat hänellä tärkeitä sillä hetkellä. Tuki ja ohjaus rakennetaan näiden havaintojen pohjalta ja lähikehityksen vyöhykkeellä olevia taitoja tuetaan aktiivisesti. Oppimiskäsitys vaikuttaa arjen eri tilanteiden ratkaisuihin, ne ohjaavat lapsen oppimisen ja kehityksen tukemista. Jokainen arjen tilanne voidaan ratkaista monin eri tavoin siten, että se on lapsen edun mukaista. Henkilöstö perustelee tekemänsä pedagogiset ratkaisut, pystytään kertomaan miksi toimitaan valitulla tavalla. Pedagogisista ratkaisuista keskustellaan ja toimintatapoja kehitetään yhteistyössä lasten huoltajien ja henkilöstön kanssa.

Inarin kunnan varhaiskasvatuksessa tuetaan lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistetään elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteutumista. Lapsia kannustetaan kokeilemaan ja tutkimaan monipuolisesti kaikkea. Lasten erilaiset oppimistavat huomioidaan tarjoamalla lapsille vaihtoehtoja ja mahdollisuuksia vaikuttaa opetusmenetelmiin ja -tapoihin. Kaikki lapset otetaan tasapuolisesti mukaan toimintaan. Kannustuksen ja tuen

avulla luodaan onnistumisen kokemuksia ja pidetään yllä oppimisen iloa. Kannustava ilmapiri luo turvallisuutta oppia.

Lasten leikki on keskeinen oppimistilanne. Lapset harjoittelevat ja oppivat leikkiessään ympärillään näkemäänsä ja kokemiaan asioita. Leikin avulla lapsi oppii tietoja ja taitoja yhdessä toisten lasten kanssa. Varhaiskasvatuksessa leikki tapahtuu usein aikuisen tietoisessa ohjauksessa. Aikuiset ovat myös leikkisiä ja antautuvat itsekin leikkiin tarpeen mukaan. Parhaimmillaan leikki tuottaa lapselle syvää tyydytystä. Lasten omaehtoiselle ja ohjatulle leikille järjestetään päivittäin riittävästi aikaa ja tilaa. Leikin tavoite on luovuuden kehittäminen ja uusien asioiden kokeilu ja oppiminen. Leikeissä saadaan myös kokemuksia yhteisten sääntöjen noudattamisesta ja ristiriitojen ratkaisemisesta. Varhaiskasvatushenkilöstö antaa leikkiville lapsille vapautta, vaikka onnistunut leikki vaatii usein myös ohjausta.

Inarin kunnassa käytetään erilaisia lasten leikkiä tukevia toimia. On tärkeää, että monipuoliset, ajankohtaiset leikkivälineet ovat lasten saatavilla, ja että lapsilla on tilaa ja materiaaleja luoda leikkejä. Lapset voivat vaikuttaa leikkien sisältöön esimerkiksi toivetaulun avulla. Lasten välisiä yhteisleikkejä kannustetaan ja yhteisiä leikkisääntöjä mietitään lasten kanssa. Leikkiympäristöt vaihtuvat aika ajoin lasten mielenkiinnon ja ajankohtaisuuden mukaan. Pienryhmät ovat käytössä leikeissä leikin hyvän laadun takaamiseksi.

MUSIKKIPAJA "SYKSY"

KERKO sport

8. Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa pedagogiikka perustuu määriteltyyn arvoperustaan, käsitykseen lapsesta, lapsuudesta sekä oppimisesta. Pedagogiikalla tarkoitetaan monitieteiseen, erityisesti kasvatus- ja varhaiskasvatustieteelliseen tietoon perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteutumiseksi. Se näkyy varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, oppimisympäristöissä sekä kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudessa. Pedagogiikan painottuminen varhaiskasvatuksen kokonaisuudessa edellyttää pedagogista asiantuntemusta sekä sitä, että henkilöstöllä on yhteinen ymmärrys siitä, miten lasten oppimista ja hyvinvointia voidaan parhaalla tavalla edistää.

Varhaiskasvatus toteutuu henkilöstön, lasten ja ympäristön vuorovaikutuksessa, jossa kasvatus, opetus ja hoito muodostavat eheän kokonaisuuden. Näitä kolmea ulottuvuutta voidaan tarkastella käsitteellisesti erillisinä, mutta käytännön toiminnassa ne nivoutuvat yhteen. Tämä mahdollistaa kokonaisvaltaisen lähestymistavan lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseksi. Kasvatus, opetus ja hoito painottuvat eri tavoin eri-ikäisten lasten toiminnassa sekä varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa.

Kasvatus on toimintaa, jonka myötä kulttuuriset arvot, tavat ja normit välittyvät, muovautuvat ja uudistuvat. Osaltaan kasvatuksen tavoite on siirtää kulttuuriperintöä sekä tärkeinä pidettyjä arvoja ja traditioita seuraavalle sukupolvelle. Kasvatuksen avulla ohjataan lapsia muodostamaan omia mielipiteitään ja arvioimaan kriittisesti vallitsevia ajattelu- ja toimintatapoja sekä toimimaan eettisesti kestäväällä tavalla. Kasvatuksen sivistystehtävänä on ohjata tietoisesti lasten yksilöllisen identiteetin muotoutumista siten, että lapset oppivat havaitsemaan oman toimintansa vaikutukset toisiin ihmisiin ja ympäristöönsä. Lasten kehitystä tuetaan niin, että he oppivat toimimaan sekä käyttämään osaamistaan myös toisten hyväksi.

Opetuksen lähtökohtana on varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritelty oppimiskäsitys. Opetuksen tarkoitus on edistää lasten oppimista ja auttaa lapsia luomaan merkityksiä itsestään, toisista ihmisistä sekä ympäröivästä maailmasta. Varhaiskasvatuksessa lapsia innostetaan ja motivoitetaan opettelemaan uusia asioita sekä ohjataan käyttämään erilaisia oppimisen tapoja. Opetus tukee ja siinä hyödynnetään lasten luontaista uteliaisuutta ja tutkimisen halua. Opetuksessa otetaan huomioon lasten kehittyvät taidot, mielenkiinnon kohteet ja vahvuudet sekä lasten yksilölliset tuen tarpeet. Lisäksi opetuksen perustana ovat oppimisympäristöille, laaja-alaaiselle osaamiselle ja pedagogiselle toiminnalle asetetut tavoitteet.

Hoito on fyysisistä perustarpeista huolehtimista sekä tunnepohjaista välittämistä. Tavoitteena on, että lapsi tuntee itsensä arvostetuksi ja ymmärretyksi sekä kokee olevansa yhteydessä toisiin ihmisiin. Vastavuoroinen ja kunnioittava vuorovaikutussuhde sekä myönteinen kosketus ja läheisyys muodostavat perustan hyvälle hoidolle ja huolenpidolle. Päivittäin toistuvat tilanteet, kuten ruokailu, pukeminen ja riisuminen, lepo ja hygieniasta huolehtiminen ovat keskeinen osa lapsen päivää. Varhaiskasvatuksen hoitotilanteet ovat aina samanaikaisesti kasvatus- ja opetustilanteita, joissa opitaan esimerkiksi vuorovaikutustaitoja, itsestä huolehtimisen taitoja, ajan hallintaa sekä omaksutaan hyviä tottumuksia.

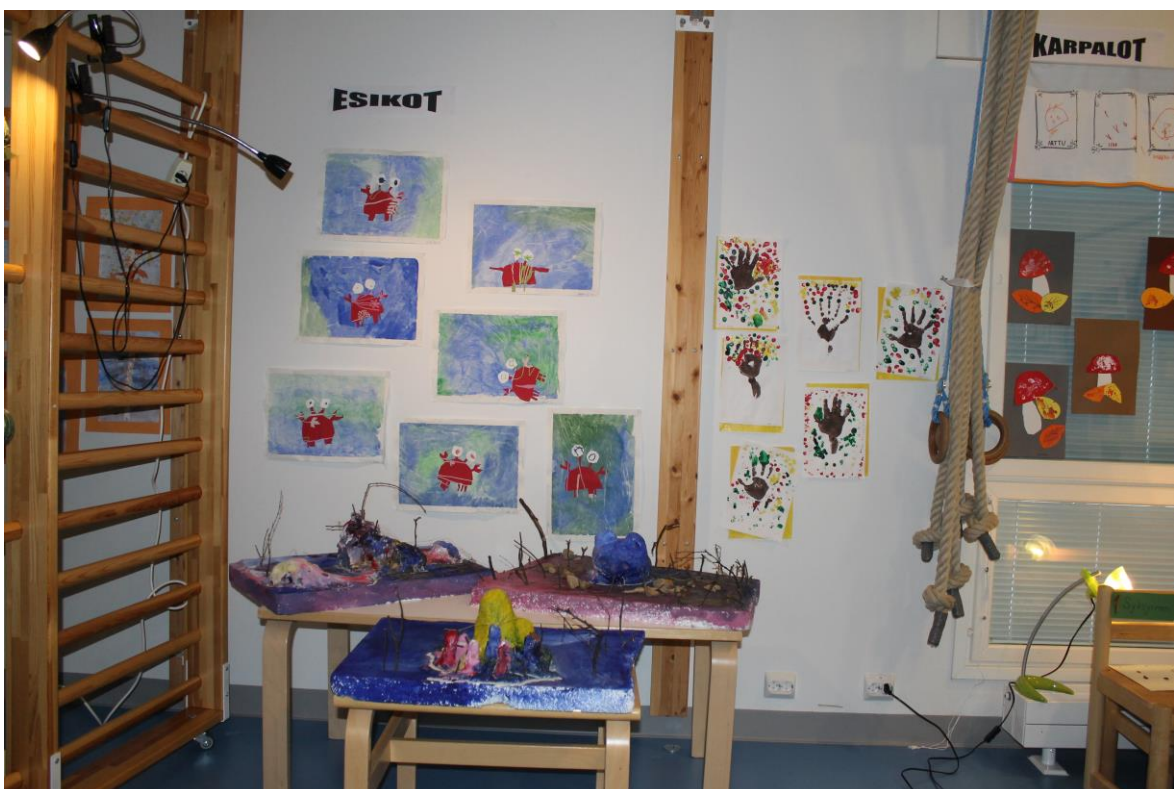
Pedagogiikka on varhaiskasvatuksen lasten ja aikuisten (kasvattajat ja vanhemmat) toiminnan yhteistä suunnittelua, toteutusta ja arviointia. Pedagogiikka merkitsee, että toiminnalla on yhteisesti sovitut tavoitteet. Pedagoginen toiminta on tietoista, perusteltua, suunniteltua, tarkoituksenmukaista ja se perustuu tieteelliseen tietoon. Pedagoginen toiminta muuntuu ja joustaa arjessa lasten tarpeiden mukaan. Pedagogiikka lähtee lapsen tarpeista, joita aikuisten toiminta tukee ja myötäilee.

Pedagogisen toiminnan alueet ovat kasvatus, opetus ja hoito. Pedagogiikka - käsitteellä korostetaan aikuisten suunnitelmallista, tietoista, tiedostettua ja perusteltua varhaiskasvatustoimintaa. Varhaiskasvatuksen arjessa tarvitaan monipuolista pedagogista asiantuntemusta ja tietoa lapsen kasvusta, oppimisesta ja hoidosta ja kaikki arjen tilanteissa tehtävät ratkaisut ja valinnat tulee olla pedagogisesti kestäviä.

Inarin kunnan päiväkodeissa päiväkodinjohtajien vastuulla on johtaa pedagogista toimintaa ja lastentarhanopettajat vastaavat arjen pedagogiikan toteutumisesta. Lastentarhanopettajat suunnittelevat ja toteuttavat arjen pedagogiikkaa yhdessä ryhmän koko varhaiskasvatushenkilöstön kanssa. Perhepäivähoidonohjaaja johtaa perhepäivähoitajien pedagogista toimintaa ja ohjaa hoitajia pedagogisesti kestävien ratkaisujen tekemisessä. Monipuolisen pedagogisen toiminnan ja myönteisten oppimiskokemusten luomisessa hyödynnetään koko henkilöstön erityistaidot sekä vahvuudet. Varhaiskasvatuksen moniammatillisuus on voimavara, kun kaikkien varhaiskasvattajien koulutus, ammatillinen osaaminen, vastuut, tehtävät ja ammattiroolit toteutuvat tarkoituksenmukaisella tavalla.

Inarin kunnan varhaiskasvatuksessa lasten havainnointi ja toiminnan arviointi on pedagogisen toiminnan suunnittelun perusta. Varhaiskasvattajat innostavat omalla esimerkillä lapsia tekemään ja kokemaan uusia asioita. Varhaiskasvatusta toteutetaan kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuutena siten, että se on suunnitelmallista ja tavoitteellista yhteistoimintaa ja vuorovaikutusta. Toiminnan suunnittelun ja toteuttamisen lähtökohdina ovat lapsiryhmän ja jokaisen lapsen yksilölliset tarpeet. Havainnoimalla ja dokumentoimalla lapsen toimintaa, leikkiä ja käyttäytymistä kasvattajat oppivat tuntemaan lapsen ja lapsiryhmän tarpeet ja toiveet. Ryhmän toimintatapoja kehitetään ja toimintaa muutetaan siten, että toiminnalle asetetut tavoitteet saavutetaan.

Monipuolisen pedagogisen toiminnan pohjana on varhaiskasvatushenkilöstön suunnitelmallinen toiminta, jolla mahdollistetaan lasten myönteiset oppimiskokemukset. Inarin kunnan varhaiskasvatuksessa hyödynnetään varhaiskasvattajan omien taitojen lisäksi työyhteisön kaikkien jäsenten erityistaidot sekä vahvuudet. Tapahtumat ja vierailut eri kohteisiin sekä yhteistyö muiden yksiköiden kanssa on osa Inarin kunnan monipuolista pedagogista toimintaa.

9. Laaja-alainen osaaminen

Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa lasten laaja-alaiselle osaamiselle. Laaja-alainen osaaminen muodostuu tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon kokonaisuudesta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja sekä toimia tilanteen edellyttämällä tavalla. Siis, miten lapset käyttävät tietojaan ja taitojaan, vaikuttavat lasten omaksumat arvot ja asenteet sekä tahto toimia. Laaja-alaisen osaamisen tarve nousee ympäröivän maailman muutoksista. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu, työnteko sekä kansalaisena toimiminen nyt ja tulevaisuudessa edellyttävät tiedon- ja taidonalat ylittävää ja yhdistävää osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilönä ja yhteisönsä jäsenenä. Osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet kulkevat jatkumona varhaiskasvatussuunnitelman perusteista esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ovat ohjanneet tämän asiakirjan valmistelua, ja ne tulee ottaa huomioon paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa.

Laadukas pedagoginen toiminta vahvistaa lasten laaja-alaista osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa se, miten varhaiskasvatuksessa toimitaan, miten eri oppimisympäristöjä käytetään sekä miten lasten hyvinvointia ja oppimista tuetaan. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon toimintakulttuurin ja oppimisympäristöjen kehittämisessä sekä kasvatuksessa, opetuksessa ja hoidossa. Osiossa Oppimisen alueet kuvattujen oppimisen alueiden tehtävänä on edistää lasten laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kuvataan viisi toisiinsa liittyvää laaja-alaisen osaamisen osa-aluetta:

- ajattelu ja oppiminen
- kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
- monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen
- osallistuminen ja vaikuttaminen.

Seuraavaksi kuvataan mitä laaja-alaisen osaamisen eri osa-alueilla tarkoitetaan. Lisäksi määritellään varhaiskasvatuksen tehtävä kullakin osa-alueella.

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon hankinta, jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua, jonka perustaa luodaan varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten ajattelun ja oppimisen taitoja.

Lasten ajattelu ja oppiminen kehittyvät monipuolisten ja merkityksellisten kokemusten avulla. Ihmettelylle, oivaltamiselle sekä oppimisen ilolle tulee olla tilaa. Leikissä lapsilla on mahdollisuus käyttää mielikuvitustaan ja luovuuttaan, kokeilla yhdessä ideoitaan ja tutkia maailmaa. Lasten taitoja jäsentää, nimetä ja kuvata ympäristöä ja sen ilmiöitä tuetaan iän ja kehityksen mukaisesti. Lapsia rohkaistaan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heidän kanssaan iloitaan onnistumisista ja opetellaan kannustamaan toisia. Lapsia kannustetaan myös sinnikkyteen ja olemaan lannistumatta epäonnistumisista sekä keksimään ratkaisuja eri tilanteissa. Heitä ohjataan suuntaamaan ja ylläpitämään tarkkaavaisuuttaan. Päivittäinen, riittävä fyysinen aktiivisuus tukee lasten ajattelua ja oppimista. Toiminnan pedagoginen dokumentointi (luku 4.2) sekä yhteinen pohdinta auttavat lapsia havaitsemaan oppimistaan ja tunnistamaan vahvuuksiaan. Tämä vahvistaa lasten uskoa omiin kykyihinsä.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Lapset kasvavat kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa. Tämä korostaa sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen sekä kulttuurisen osaamisen merkitystä. Osaamiseen kuuluu taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä kyky reflektoida

omia arvoja ja asenteita. Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys identiteetille, toimintakyvylle ja hyvinvoinnille. Toimiva vuorovaikutus erilaisista kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kanssa edellyttää oman ja muiden kulttuurin ja katsomuksellisen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kulttuurista osaamista sekä heidän vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojaan.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttuureihin. Henkilöstö toimii mallina lapsille erilaisten ihmisten sekä kielellisen, kulttuurisen ja katsomuksellisen moninaisuuden myönteisessä kohtaamisessa. Lapsia ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Yhteistyöhön perustuva toiminta luo mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lasten kanssa harjoitellaan asettumista toisen asemaan, opetellaan tarkastelemaan asioita eri näkökulmista sekä ratkaisemaan ristiriitatilanteita rakentavasti. Tämä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja. Lapsia tuetaan kulttuuri-identiteettien rakentamisessa. Varhaiskasvatuksessa saadut kokemukset, tiedot ja taidot kulttuuriperinnöstä vahvistavat lapsen kykyä omaksua, käyttää ja muuttaa kulttuuria. Esimerkiksi leikit, ruokailuhetket ja juhlat tarjoavat tilaisuuksia jakaa kokemuksia erilaisista perinteistä ja tavoista. Lapsia tuetaan myönteisen suhteen luomisessa moninaiseen ympäristöön.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtimiseen, terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät taidot ovat kaikille tärkeitä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävän elämäntavan mukaisia valintoja. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Lasten itsenäisyyden asteittaista lisääntymistä tuetaan. Lapsia autetaan, ja heitä kannustetaan pyytämään apua sitä tarvitessaan. Lasten kanssa harjoitellaan erilaisia taitoja kuten pukeutumista, ruokailua sekä henkilökohtaisesta hygieniasta ja omista tavaroista huolehtimista. Lapsia ohjataan toimimaan vastuullisesti ja turvallisesti varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä sekä lähi- luonnossa ja liikenteessä. Lasten kanssa käsitellään heidän hyvinvointiaan edistäviä asioita kuten levon, ravinnon, liikunnan ja mielen hyvinvoinnin merkitystä. Lapsia autetaan tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lasten tunnetaidot vahvistuvat, kun heidän kanssaan opetellaan havaitsemaan, tiedostamaan ja nimeämään tunteita. Lapsia ohjataan myös kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa.

Monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Monilukutaitoa sekä tieto- ja viestintäteknologista osaamista tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa sekä yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Monilukutaito sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen edistävät lasten kasvatuksellista ja koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea näiden taitojen kehittymistä.

Monilukutaito on kulttuurisesti moninaisten viestien ja ympäröivän maailman ymmärtämisen sekä vuorovaikutuksen näkökulmasta keskeinen perustaito. Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinna ja tuottamisen taitoja. Monilukutaidon perustana on laaja tekstikäsitelmä, jonka mukaan erilaiset tekstit voivat olla muun muassa kirjoitetussa, puhutussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa. Siihen sisältyy erilaisia lukutaitoja kuten kuvanlukutaito, numeerinen lukutaito, medialukutaito ja peruslukutaito. Monilukutaito liittyy kiinteästi ajattelun ja oppimisen taitoihin. Lasten kanssa nimetään asioita ja esineitä sekä opetellaan erilaisia käsitteitä. Lapsia innostetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan viestejä erilaisissa, myös digitaalisissa, ympäristöissä. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja.

Lasten kanssa tutkitaan ja havainnoidaan tieto- ja viestintäteknologian roolia arkielämässä sekä tutustutaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, sovelluksiin ja peleihin. Digitaalista dokumentointia hyödynnetään leikeissä, tutkimisessa, liikkumisessa sekä taiteellisessa kokemisessa ja tuottamisessa. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa sisältöjä itse ja yhdessä muiden lasten kanssa käyttäen apuna tieto- ja viestintäteknologiaa edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja sekä lukutaitoa. Henkilöstö ohjaa lapsia tieto- ja viestintäteknologian monipuoliseen ja turvalliseen käyttöön.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustan demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämään vaikuttavissa asioissa. Varhaiskasvatuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä kannustaa oma-aloitteisuuteen.

Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja aloitteisiin vastaaminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapset suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa yhdessä henkilöstön kanssa. Samalla lapset oppivat vuorovaikutustaitoja sekä yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Henkilöstö huolehtii siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa. Osallistumisen ja vaikuttamisen kautta lasten käsitys itsestään kehittyi, itseluottamus kasvaa ja yhteisössä tarvittavat sosiaaliset taidot muovautuvat.

Inarin kunnan varhaiskasvatussuunnitelma muodostaa yhtenäisen polun kunnan esiopetussuunnitelmaan. Esiopetuksen tavoitteena on vahvistaa lasten identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan. Inarin esiopetussuunnitelmassa painotetaan kulttuurista osaa mistä ja ilmaisua sekä itsestä huolehtimista ja arjen taitoja.

Inarin varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan lähtökohtana on lapsen oman kulttuurin tiedostaminen sekä tunnistaminen. Tähän kuuluvat lapsen perhe, lähiympäristö ja kieli. Perheen dynamiikka, arvot ja mielenkiinnonkohteet voivat pitkälti ohjata myös lapsen toimintaa. Varhaiskasvatustoiminnassa tutustutaan eri kulttuureihin ja huomioidaan lasten erilaiset taustat. Myös suomalaisten perinteiden siirtäminen on osa Inarin varhaiskasvatustoimintaa.

Kunnassa on vahvasti esillä saamelainen kulttuuriperimä, joka tuo mukanaan kolme eri saamenkieltä sekä saamelaisen perheen ja lähiympäristön kulttuuriset arvot tavat ja kokemusmaailman. Varhaiskasvatuksen piiriin on matkailualan kasvun myötä tullut myös eri kielen ja kulttuurin omaavia perheitä, joiden perheiden kulttuuritausta otetaan varhaiskasvatuksessa huomioon. Inarin kunnan monipuolinen kulttuuritausta on vahvuus ja rikkaus.

Kunnan varhaiskasvatustoiminnassa monikulttuurisuus tuodaan osaksi arkea satujen, lorujen ja kertomusten avulla. Henkilöstö toimii innostavana mallina ja esimerkkinä kohtaamaan myönteisesti eri ihmisiä ja tutustumaan heidän kieleensä ja kulttuuriinsa. Varhaiskasvatuksessa pidetään erilaisia teemapäiviä/-viikkoja, jolloin tutustutaan eri kulttuurien tapoihin, arkeen, ruokiin, leikkeihin sekä perinneammatteihin. Eri kulttuureihin tutustutaan myös vieraillemalla toisissa yksiköissä ja tutustumiskäynneillä ja retkillä. Varhaiskasvatusyksiköiden välinen yhteistyö luo mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Yhteistyö eri saamelaisten yksiköiden välillä ja kanssa on avointa ja luontevaa. Tämä osaltaan lisää tietoisuutta, kokemuksia ja hyväksyntää.

Päivä- ja viikkorytmit suunnitellaan lapsen pedagogiset ja päivittäiset perustarpeet huomioiden. Tähän kuuluu mm. riittävä ulkoilu, ravinto, lepo sekä suunniteltu toiminta, mihin sisältyy monipuolisesti oppimisen eri alueet. Varhaiskasvatushenkilöstöllä on tieto lapsen kehityksestä ja he tunnistavat lapsen sen hetkiset taidot ja herkkyyksikaudet. Lasten kanssa harjoitellaan erilaisia taitoja, kuten pukeutumista, ruokailua ja henkilökohtaisesta hygieniasta ja tavaroista huolehtimista. Oppiessaan arjen pieniä taitoja lasta kannustetaan oppimaan jotain uutta lisäten asteittain lapsen itsenäisyyttä. Yhdessä henkilöstön kanssa lapset huolehtivat varhaiskasvatusympäristöstä keräämällä päivän puuhat paikoilleen ja luonnossa liikuttaessa mietitään yhdessä, mitä luonnossa voi tehdä. Turvallista liikennekäyttäytymistä ja liikennesääntöjä käydään läpi yhdessä lasten kanssa ja liikennetaitoja harjoitellaan aina retkillä yms. tilanteissa.

Ajattelu ja oppiminen

Saamenkielisessä varhaiskasvatuksessa on ominaista toiminnallisuus eli oppiminen ja perinteen siirtäminen tekemisen yhteydessä. Saamelaiset tiedot, taidot ja arvot välittyvät pääasiallisesti toimintojen ja tunteiden kautta sekä suullisena perintönä sukupolvelta toiselle.

Varhaiskasvatushenkilöstön tietoisuus hoitopäivän ulkopuolisista tapahtumista on merkityksellistä, jotta varhaiskasvatuksessa mahdollistetaan aihepiiriin sopivien leikkien kautta uuden oppiminen ja oppimiskokemusten jakaminen. Saamenkielisessä varhaiskasvatuksessa lapset oppivat kulttuurisia asioita osallistumalla aktiivisesti perheen ja suvun toimintaan, kuten porotalous, kalastus ja käsityöt.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Saamenkielinen varhaiskasvatus tukee kotien kasvatusta ja valmentaa uusia sukupolvia toimimaan uudenaikaisessa saamelaisyhteisössä. Keskeisenä tehtävänä on välittää tietoa saamelaisista kansana, kulttuuriperinnettä ja elämäntapaa positiivisella tavalla niin, että lapsi kiinnittyy omaan kulttuuriinsa ja kokee saamelaisuuden luonnollisena. Toiminnassa hyödynnetään saamelaiselle kulttuurille ominaisen vuodenkierron lisäksi kertoma-, musiikki- ja käsityöperinnettä, lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien, isovanhempien, kulttuuristen osaaajien ja saamelaisyhteisön kanssa.

Suullisen kertomaperinteen mukaan saamelaiset ovat siirtäneet hiljaista tietoa seuraaville sukupolville. Saamenkielisissä varhaiskasvatussyksiköissä pidetään yllä saamelaista kertomusperinnettä kertomalla lapsille esimerkiksi luontoon, kasvillisuuteen ja elämiseen liittyviä opettavaisia tarinoita.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Saamelaisessa kulttuurissa luonnonlukutaito on tärkeässä asemassa. Varhaiskasvatuksessa lapsi oppii havainnoimaan luonnon monimuotoisuutta ja sen elementtejä eri aistien kautta henkilöstön tuen ja ohjauksen avulla. Saamenkielessä on hyvin paljon erilaisia käsitteitä luonnon moninaisuudesta ja säästä. Luonnossa kulkiessa henkilöstö kertoo ja kyselee, jolloin lasten kyky havainnoida luontoa ja luonnossa kulkemisen taidot kehittyvät. Luonnon moninaisuutta ja sen monia käsitteitä opetellaan luonnossa liikkuesssa henkilöstön sanoittaessa nähtyjä ja koettuja asioita ja näitä kerrataan varhaiskasvatuksen arjessa, esimerkiksi aamupiireissä yhdessä keskustellen.

Saamelaisuuteen kuuluu pärjäämisen kulttuuri, joka tarkoittaa sitä, että saamelaislapset kasvatetaan työhön tottuviksi ottamalla lapset mukaan arjen töihin ja askareisiin. Lapset näkevät pienestä pitäen mitä eri vuodenaikoina tehdään ja saavat itse osallistua tehtäviin yhdessä vanhempien ja yhteisön kanssa. Lapset kasvavat yhdessä aikuisten kanssa osallistumalla erilaisiin tehtäviin ja oppivat vähitellen pärjäämään eri tehtävissä ja elinkeinoin liittyvissä töissä sekä selviämään luonnossa. Koko suku ja yhteisö ovat mukana opastamassa lasta käytännön työn kautta, jotta lapsi oppii hyödyllisiä elämässä tarvittavia taitoja ja tietoja. Tätä kautta lapsi oppii kielen ja kulttuurin ja omaksuu vahvan identiteetin.

10. Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet

Yhteisön toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti ja sitä tulee myös arvioida ja kehittää. Yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen edistää arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä. Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä. Kehittämisessä on tärkeää toisia arvostava, koko yhteisöä osallistava ja luottamusta rakentava dialogi. Lapsen etu on kaiken kehittämisen lähtökohta.

Johtaja edistää osallistavaa toimintakulttuuria luomalla rakenteita ammatilliseen keskusteluun. Lisäksi johtaja rohkaisee työyhteisöä säännöllisesti kehittämään ja innovoimaan yhteistä toimintakulttuuria. Johtaja tukee yhteisön kehittymistä oppivaksi yhteisöksi, jossa osaamista kehitetään ja jaetaan. Päämääränä on, että yhteinen toiminta-ajatus ja toiminnan tavoitteet näkyvät käytännössä. Johtaja vastaa siitä, että yhteisiä työkäytäntöjä tehdään näkyväksi ja että niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti. Lapset ja huoltajat ovat mukana toimintakulttuurin kehittämisessä ja arvioinnissa.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti: Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Varhaiskasvatuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Oppivassa yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille. Lapsia ja henkilöstöä kannustetaan rohkeasti jakamaan ajatuksiaan ja kokeilemaan uudenlaisia toimintatapoja. Jatkuvasti toimintaansa arvioiva ja kehittävä yhteisö haastaa itseään sekä tunnistaa ja hyödyntää vahvuuksiaan. Oppivassa yhteisössä arvostetaan kunnioittavaa ja huomaavaista käytöstä. Yhteisö rohkaisee kokeiluun, yrittämiseen ja sinnikkyyteen sekä sallii myös erehtymisen. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä.

Henkilöstöä kannustetaan itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen ja samalla ammatilliseen kehittymiseen. Yhdessä sovittujen tavoitteiden ja tehtävien pohdinta, oman työn säännöllinen arviointi sekä huoltajilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute edistävät yhteisön oppimista. Oppimista edistää myös kehittämistyöstä, arvioinneista ja tutkimuksesta saadun tiedon hyödyntäminen.

Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Henkilöstö tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä tekemisen ja leikin iloa. Yhteisössä kannustetaan kaikkia kekseliäisyyteen, mielikuvituksen käyttöön, omaan ilmaisuun ja luovuuteen. Leikki saa näkyä ja kuulua. Lasten leikkialueille, kokeiluille ja elämyksille annetaan tilaa, aikaa ja leikkirauhaa. Leikkiville lapsille ja aikuisille mahdollistetaan keskittyminen leikkiin.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin kuuluu henkilöstön keskinäinen yhteistyö sekä vuorovaikutus huoltajien ja lähiympäristön kanssa. Yhteisön jäsenet kunnioittavat toisiaan ja arvostavat yhteistyötä. Yhteisö rohkaisee lapsia hyvään vuorovaikutukseen sekä toimimaan ryhmän jäsenenä. Henkilöstö tukee lasten vertaissuhteiden syntymistä ja vaalii ystävyyssuhteita. Turvallisessa yhteisössä puututaan ristiriitoihin ja opetellaan rakentavia keinoja niiden ratkaisemiseen.

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista

kehittämistä. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyi osallisuuden kautta. Osallisuutta vahvistaa lasten sensitiivinen kohtaaminen ja myönteinen kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta. Lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin vahvistaa osallisuutta. Jokainen henkilöstön jäsen on tärkeä osa kasvatusyhteisöä.

Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina riippumatta henkilöön liittyvistä tekijöistä. Yhdenvertaisuus ei merkitse samanlaisuutta. Toimintakulttuurin kehittämisen kannalta on tärkeää, että yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista keskustellaan työyhteisössä. Lisäksi tulee pohtia, miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti välittyvät lapsille. Varhaiskasvatus on sukupuolisensitiivistä. Henkilöstö rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennako-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Varhaiskasvatus on osa kulttuurisesti muuntuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnustetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan ja hyödynnetään suomalaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista monimuotoisuutta. Tämä edellyttää henkilöstöltä tietoa toisista kulttuureista ja erilaisista katsomuksista sekä taitoa nähdä ja ymmärtää asioita monesta näkökulmasta ja asettua toisen asemaan. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävää kehitystä.

Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisuuden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja, ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset lähtökohdat huomioidaan, ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin.

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Varhaiskasvatuksen yhteisössä liikutaan monipuolisesti sisällä ja ulkona sekä vältetään pitkäkestoisia istumista. Lasten hyvinvointia edistetään antamalla mahdollisuus päivän aikana rauhoittumiseen ja lepoon sekä tarjoamalla monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa. Toimintakulttuurin kehittämisessä huomioidaan yhteisön mahdollisuus toimia kiireettömässä ja keskittymistä edistävässä ympäristössä. Selkeä ja suunnitelmallinen, mutta joustava päivän rakenne edistää hyvinvointia.

Varhaiskasvatuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Varhaiskasvatuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää. Kiusaaminen tunnustetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja. Turvallisuuden edistämiseen kuuluu myös tapaturmien suunnitelmallinen ehkäisy ja seuranta, turvallisuuskasvatus sekä tiloista ja välineistä huolehtiminen. Varhaiskasvatus edellyttää toimivaa ja sitoutunutta turvallisuuden johtamista sekä turvallisuusasiat hallitsevaa henkilöstöä.

Kaikessa toiminnassa huomioidaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävä elämäntavan välttämättömyys. Arjen valinnoilla ja toimilla ilmentetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Varhaiskasvatuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä.

Inarin kunnassa varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin pohjana ovat yhteiset arvot ja sopimukset. Henkilöstö sitoutuu näihin pohjautuviin toimintatapoihin. Perehdytyksen kautta uudet työntekijät omaksuvat ammatillisesti perusteltuja, lasta ja lapsuutta arvostavia työtapoja. Toimintakulttuuria kehitetään henkilökunnan välisen vuorovaikutuksen ja pedagogisen keskustelun avulla, jonka pohjalta työ- ja toimintamalleja muutetaan tarvittaessa. Toimintakulttuurin toimivuutta arvioidaan havainnoimalla lapsen edun toteutumista varhaiskasvatusympäristössä. Lapsen huoltajilta saatu palaute on keskeinen toimintakulttuurin arvioinnissa. Jos jotain työtapaa ei pystytä perustelemaan pedagogisesti, on sitä syytä muuttaa.

Pedagoginen johtajuus korostuu uuden Varhaiskasvatussuunnitelman myötä myös Inarin kunnassa. Pedagogisen johtajuuden tavoitteena on lasten hyvän kasvun, kehityksen ja oppimisen edellytysten luominen. Pedagoginen johtaminen on osa varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria. Erityisesti lastentarhanopettajilla on keskeinen rooli ja vastuu opetuksen ja pedagogiikan soveltamisessa lapsille sopivaksi. Jatkuva pedagogisen keskustelun ylläpitäminen arjessa on olennainen osa pedagogista johtamista.

Yhteistyö huoltajien kanssa, avoimuus, myönteisyys ja toisten kunnioittaminen ovat tärkeitä toimintatapoja Inarin kunnassa. Tietämys varhaiskasvatuksen tapahtumista ja lapsen päivän kulusta lisää vanhempien luottamusta varhaiskasvatusta kohtaan. Luottamus välittyy myös lapselle lisäten lapsen turvallisuuden tunnetta. Yhteistyössä korostuu huoltajien kuuntelu ja mielipiteen huomioon ottaminen, sillä heidän asiantuntemuksensa hyödyntäminen kasvatustyön tukena on lapsen hyvinvoinnin kannalta olennaista. Huoltajien ja varhaiskasvatushenkilöstön yhteinen sitoutuminen kasvatustehtävään on paras mahdollinen perusta lapsen tasapainoisen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseen. Huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä avoin ja myönteinen ilmapiiri on ensiarvoisen tärkeää haasteellisissa tilanteissa, jolloin tuodaan esiin lapsen tarpeet, etu ja erilaisuus sekä samalla ylläpidetään kodin ja varhaiskasvatuksen välinen kunnioittava vuoropuhelu.

Varhaiskasvatuksessa myönteinen ja avoin vuorovaikutus lasten kanssa ja lasten välillä lisää lapsen luottamusta toimia erilaisissa tilanteissa ja lapsen tietoisuutta ja myönteistä käsitystä itsestään. Lasten vahvuuksien tunnistaminen ja tukeminen edistää myönteisen ja toisia kunnioittavan vuorovaikutuksen rakentumista varhaiskasvatusryhmässä. Lapsen saadessa jakaa tunteitaan ja ajatuksiaan niin aikuisten kuin lasten kanssa, lisää se lapsen tunnetta siitä, että hänet huomataan ja hänet kuullaan. Avoimuuden ja myönteisyyden vaikutus lapsen itsenäisyyden kasvun tukemiselle on merkittävä, sillä lapsen kasvua aktiiviseksi, suvaitsevaiseksi ja vastuuntuntoiseksi ihmiseksi tuetaan käymällä lapsiryhmässä niin positiivisia kuin myös ikäviä asioita ja ristiriitatilanteita läpi yhdessä lasten kanssa. Myönteinen ja avoin kasvatusilmapiiri mahdollistaa ikävien asioiden yhdessä ratkomisen turvallisessa ympäristössä.

Hyvä pedagogiikka varhaiskasvatuksessa sisältää vastuun hyvästä kasvuilmapiiristä, jonka perustana on toimiva tiimi. Varhaiskasvatustiimin yhteishenki ja myönteinen ilmapiiri vaikuttaa kasvavaan lapseen mahdollistamalla taitojen kokeilemisen ja uusien suhteiden luomisen ymmärtäväisessä ja rohkaisevassa kasvuympäristössä sekä edistää henkilöstön työmotivaatiota ja työssä viihtyvyyttä. Myönteinen kasvuilmapiiri lisää lapsen osallistumishalua ryhmän toimintaan aikuisten iloisuuden ja innokkuuden toimiessa lapsille esimerkkinä. Myönteinen toimintakulttuuri ja siinä rakentuvat sosiaaliset suhteet tukevat lapsen osallisuutta, oppimista ja hyvinvointia. Varhaiskasvatushenkilöstö toimii lapsille esimerkkinä myönteiselle ja hyväksyväälle käytökselle.

Inarin kunnan varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri edistää tasavertaisesti kaikkien lasten oppimista. Varhaiskasvatuksessa kannustetaan lasta kokeilemaan, yrittämään ja

erehtymään turvallisessa ja myönteisessä kasvuilmapiirissä. Onnistumisista ja oivalluksista iloitaan yhdessä. Oppimista edistetään yhdessä tekemisen ja toisilta oppimisen kautta, niin lasten kuin henkilöstön sekä koko kasvuyhteisön välillä.

Inarin kunnan rikkautena on kulttuurisesti moninainen varhaiskasvatus. Lapsen etu sekä kasvun, kehityksen ja oppimisen tukeminen varhaiskasvatuksessa on mahdollista, kun varhaiskasvatushenkilöstö ymmärtää eri kulttuurien kasvatuksellisia ominaispiirteitä, arvoja ja käyttäytymismalleja. Kunnan varhaiskasvatuksessa kieltä, erilaisten kulttuuritaustojen ilmiöitä ja uskontoja ei koeta yhteistoiminnan esteinä sen enempää kuin muitakaan ihmisten erilaisia ominaisuuksia tai tapoja. Kulttuurisesti moninaisella varhaiskasvatuksella taataan jokaiselle lapselle oikeudenmukainen kohtelu ja kasvatus.

Saamenkielisellä varhaiskasvatuksella on tärkeä rooli saamen kielen ja kulttuurin kehittämisessä. Saamen kielet ovat uhanalaisia vähemmistökieliä ja niiden vahvistamiseksi tarvitaan erityistä panostusta ja arvostusta sekä yhteistyötä. Henkilöstöltä edellytetään kielitaidon lisäksi kulttuuritietoisuutta ja reflektiivistä työtötta. Henkilöstön on tärkeä tunnistaa omat vahvuutensa ja kehittämiskohteensa kielen ja kulttuurin siirtäjänä. Kaikilla saamenkielisillä varhaiskasvattajilla tulisi olla perustiedot lapsen kielen kehityksestä ja kaksikielisyydestä.

Lapsen saamenkielen käyttöä tuetaan ja kehitetään monipuolisilla tavoilla päivittäisissä toiminnoissa; lapsi kyselee, keskustelee ja kertoo omista ajatuksistaan, tunteistaan ja toiveistaan. Monipuolisten kielenkäyttömahdollisuuksien avulla lapsi saa laajasti tietoa ja kokemusta omasta kielestä, kulttuuriperinnöstä ja historiasta ja kokee sen arvokkaaksi, jolloin lapsi rohkaistuu käyttämään aktiivisesti kieltä ja kehittämään kielellistä tietoisuuttaan. Lapsen kielenoppimisen kannalta on tärkeää, että perhe, suku ja yhteisö suhtautuvat kielen oppimiseen myönteisesti ja tukevat lasta aktiivisesti. Myönteinen, turvallinen ilmapiiri sekä aikuisen ja lapsen välinen luottamus ja tasa-arvo rohkaisevat lasta aktiiviseen kielenkäyttöön. Lapsen kielellisen tietoisuuden kehittymiseksi lapsella tulee olla paljon monipuolisia kielenkäyttömahdollisuuksia kaikkien toimintojen yhteydessä. Lapsen kielellinen tietoisuus kehittyy kielellä leikkiessä, loruillessa ja erilaisiin kielen muotoihin tutustuessa. Kielellinen tietoisuus luo pohjan luku- ja kirjoitustaidolle. Aikuisen tulee tietoisesti kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön, jotta se on mahdollisimman monipuolista.

Lasten kielen käyttötilanteiden monipuolistamiseksi lapset voidaan jakaa pienryhmiin esimerkiksi iän mukaan. Myös lapset, joilla saamenkieli ei ole kovin vahva, voidaan pienryhmätoiminnassa laittaa eri ryhmiin saamenkielen käytön vahvistamiseksi. Pienryhmissä on enemmän aikaa käsitellä lapsen omia kokemuksia, tunteita ja tarinoita. Kieltä opettelevien lasten kanssa tunteiden esille tuomisessa käytetään apuna kuvia, liikkeitä, ääniä, eleitä ja kerrotaan samalla mihin käsitteet kuuluvat. Kaikki keskustelutilanteet hyödynnetään aktiivisesti kannustaen lasta saamenkielen puhumiseen. Tasavertaisen ja turvallisen kontaktin luomiseksi työntekijä voi asettua fyysisesti lasten tasolle lattialle, jolloin lapset ottavat helpommin kontaktia ja aikuinen voi keskittyä kuuntelemaan ja keskustelemaan heidän kanssaan. Aikuinen ohjaa aktiivisesti lasten leikkiä tilanteita tukien samalla lasten saamenkielen käyttöä. Kielenoppimista edistää se, että aikuiset sanoittavat jatkuvasti leikkiä ja toimintaa.

11. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen oppimisympäristö. Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytäntöjä, välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristökäsite sisältää varhaiskasvatuksessa muun muassa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ulottuvuuden. Oppimisympäristöjä kehitetään siten, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa ja että ne tukevat lasten terveen itsetunnon sekä sosiaalisten ja oppimisen taitojen kehittymistä. Ergonomia, ekologisuus, viihtyisyys ja esteettömyys sekä tilojen valaistus ja akustiikka, sisäilman laatu ja siisteys otetaan huomioon oppimisympäristöjä rakennettaessa ja kehitettäessä.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja rakennetaan yhdessä lasten kanssa. Niiden tulee tukea lasten luontaista uteliaisuutta ja oppimisen halua sekä ohjata leikkiin, fyysiseen aktiivisuuteen, tutkimiseen sekä taiteelliseen ilmaisuun ja kokemiseen. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan. Oppimisympäristöt tarjoavat lapsille vaihtoehtoja mieluisaan tekemiseen, monipuoliseen ja vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkeihin ja peleihin sekä rauhalliseen oleiluun ja lepoon. Lasten ideat, leikit ja heidän tekemänsä työt näkyvät oppimisympäristöissä.

Oppimisympäristöissä voidaan toteuttaa monenlaista pedagogista toimintaa ja ne muuntuvat tarpeen mukaan. Henkilöstön tulee ottaa huomioon lasten kiinnostuksen kohteet, yksilölliset taidot ja tarpeet sekä osiassa Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen kuvatut varhaiskasvatuksen toteuttamisen periaatteet. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä toimitaan joustavasti erikokoisissa ryhmissä, joissa jokaisella yhteisön jäsenellä on mahdollisuus osallistua toimintaan ja vuorovaikutukseen. Toiminta pedagogisesti tarkoituksenmukaisissa ryhmissä edistää lasten ja henkilöstön keskittymistä sekä lapsilähtöistä toimintaa.

Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat auttavat luomaan ilmapiiriltään turvallisen, muita kunnioittavan ja yhteisvastuullisen oppimisympäristön. Turvallisessa ilmapiirissä erilaisten tunteiden näyttäminen on sallittua ja henkilöstö auttaa lapsia tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lapsia rohkaistaan kysymään, ja lasten kysymyksiin vastataan.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja kehitetään siten, että ne vahvistavat yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa. Tämä mahdollistaa perinteisten sukupuolistereotyyppien rikkomisen. Oppimisympäristöissä edistetään lasten kielellistä kehitystä ja kielitietoisuutta sekä tuodaan näkyväksi kulttuurista moninaisuutta.

Luonto sekä pihat, leikkipuistot ja muut rakennetut ympäristöt ovat myös varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä. Ne tarjoavat kokemuksia, materiaaleja ja monipuolisia mahdollisuuksia leikkiin ja tutkimiseen. Niitä hyödynnetään liikunta- ja luontoelämysten ja oppimisen paikkoina.

Lasten käytössä tulee olla riittävästi monipuolisia ja turvallisia leikki- ja toimintavälineitä, ja niissä on tarvittaessa huomioitava lasten yksilölliset tuen tarpeet. Tieto- ja viestintäteknologia on osa monipuolista ja lasta osallistavaa oppimisympäristöä. Varhaiskasvatuksessa käytetään tieto- ja viestintäteknologiaa tarkoituksenmukaisella tavalla. Lasten omia tieto- ja viestintäteknologisia laitteita, leluja ja muita välineitä käytetään varhaiskasvatuksen järjestäjän määrittämällä tavalla. Omien laitteiden, lelujen ja välineiden käytöstä sovitaan huoltajien kanssa.

Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa ja vierailut esimerkiksi kirjastoon, museoon, kulttuuriperintökohteisiin, teatteriin ja huoltajien työpaikoille rikastavat lasten oppimisympäristöjä. Oppimisympäristöjen suunnittelu tarjoaa myös luontevan yhteistyömahdollisuuden henkilöstön ja huoltajien välille.

Inarin kunnan omaleimainen luonto ja vuoden kiertokulku tarjoavat ainutlaatuiset puitteet oppimiselle. Luonto tarjoaa lapsille runsaasti kokemuksia, materiaaleja ja monipuolisia mahdollisuuksia leikkiin ja tutkimiseen. Luontoa ja lähiympäristöä hyödynnetään aktiivisesti liikunta- ja luontoelämysten ja oppimisen paikkoina.

Luonnossa liikkussa lapsia kannustetaan tutkimaan, ihmettelemään, havainnoimaan ja kunnioittamaan luontoa. Luonto itsessään muokkaa vuodenaikojen vaihteluihin oppimisympäristöä, joka kannustaa lapsia tutkimaan mm. vuodenaikojen vaikutuksia eläimiin ja kasveihin.

Varhaiskasvatussyksiköiden sisä- ja ulkotilojen oppimisympäristöjä muokataan lapsiryhmän mukaan huomioiden lasten kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset taidot ja tarpeet. Ilmapiiiriltään myönteinen, oppimiseen kannustava varhaiskasvatussympäristö herättää omalta osaltaan mielenkiintoa ja kokeilunhalua sekä innostaa lapsia leikkimiseen, tutkimiseen, liikkumiseen ja itsensä ilmaisuun. Inarin kunnan kulttuurinen moninaisuus näkyy myös oppimisympäristöjen suunnittelussa. Lasten ideoiden, leikkien ja heidän tekemiensä töiden lisäksi oppimisympäristöissä näkyy lasten kulttuuritausta, kuten puusta ja luusta tehdyt lelut ja välineet sekä poro- ja kalatalouteen liittyvät asiat.

Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjen suunnittelun lähtökohtana ovat ryhmän tarpeet sekä lasten ja huoltajien kuunteleminen. Suunnittelussa huomioidaan turvallinen, terveellinen ja kehittävä oppimisympäristö joka tarjoaa lapsiystävällisen, tekemistä tukevan sekä kiinnostavan tilan toimimiseen. Lapsen ja ryhmän tarpeet huomioiva oppimisympäristö tarjoaa lapsille mahdollisuuksia monipuoliseen, kasvua ja oppimista tukevaan tekemiseen sekä rauhalliseen olemiseen. Varhaiskasvatushenkilöstö huomioi jokaisen lapsen mahdollisuuden osallistua toimintaan ja vuorovaikutukseen hyödyntämällä joustavasti erikokoisia ryhmiä ja toteuttamalla pienryhmätoimintaa. Varhaiskasvatuksen henkilökunta arvioi ja kehittää oppimisympäristöjä arjessa saatujen kokemusten sekä havaintojen myötä hyödyntäen tarvittaessa erityisosaamista. Lapset otetaan mukaan oppimisympäristöjen suunnitteluun ja rakentamiseen mm. sopimalla yhdessä lasten kanssa säännöistä ja toimintatavoista.

Oppimisympäristön muokkaaminen on osa lapsen kehityksen ja oppimisen tukea. Tuen tarpeen havainnointi ja tuen antaminen perustuu varhaiskasvatushenkilöstön osaamiseen ja tietoon lapsen kehityksestä ja oppimisesta. Muokkaamalla oppimisympäristöjä ja käytössä olevia toimintatapoja lisätään lapsen toiminnan ja oppimisen mahdollisuuksia. Varhaiskasvatushenkilöstö hyödyntää kiertävän erityislastentarhanopettajan asiantuntemusta pohtiessaan toimintatapojen ja oppimisympäristöjen soveltuvuutta lapselle sekä miettiessään sopivampia pedagogisia ratkaisuja lapsen kehityksen ja oppimisen tueksi.

Saamenkielisessä varhaiskasvatuksessa luontoyhteys on sidoksissa tilakäsitykseen. Luonnon ja saamelaisen kulttuurin elinkeinoihin liittyvät elementit on hyvä näkyä varhaiskasvatussyksikön sisustuksessa ja tilaratkaisuissa sisällä ja ulkona. Saamelaisille perinteiset elinkeinot ja luontoyhteys ovat tärkeitä henkisen ja fyysisen hyvinvoinnin kannalta, sillä toimeentulon lisäksi ne ylläpitävät kulttuuria ja yhteisöllisyyttä. Lapsille järjestetään mahdollisuuksia leikkiin erilaisissa kulttuuria tukevissa ympäristöissä. Esimerkkejä saamelaisen varhaiskasvatuksen ympäristöjen muokkaamisesta mm. Saamelaisen varhaiskasvatuksen arjen käytäntöjen oppaasta (Saamelaiskäräjät 2013).

12. Yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Yhteistyöllä tuetaan lapsen varhaiskasvatuksen järjestämistä siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Vastuu yhteistyön toteutumisesta ja suunnitelmallisuudesta on varhaiskasvatuksen järjestäjillä. He vastaavat myös siitä, että yhteistyötä toteutetaan tarvittaessa monialaisesti.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä merkitys varhaiskasvatuksessa. Yhteistyön tavoitteena on huoltajien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen lasten terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Luottamuksen rakentaminen sekä tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus tukevat kasvatusyhteistyötä.

Kasvatustyöhön liittyvistä arvoista, tavoitteista ja vastuista keskustellaan sekä henkilöstön kesken että huoltajien kanssa. Yhteistyö on vuorovaikutteista ja edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä aloitteellisuutta ja aktiivisuutta. Yhteistyössä huomioidaan perheiden moninaisuus, lasten yksilölliset tarpeet sekä huoltajuuteen ja vanhemmuuteen liittyvät kysymykset. Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia molemminpuolisen ymmärryksen varmistamiseksi.

Yhteistyöllä voi olla erilaisia tehtäviä ja muotoja lapsen varhaiskasvatuksen aikana. Lasten päivittäiset tapahtumat ja kokemukset jaetaan huoltajien kanssa. Kannustavat ja lapsen kehitystä ja oppimista myönteisesti kuvaavat viestit ovat tärkeitä. Huoltajan ja henkilöstön havainnot ja keskustelut lapsen päivästä luovat pohjan lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiselle.

Yhteistyön merkitys on erityisen tärkeää siirtymävaiheissa, kuten lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa ja varhaiskasvatuksen aikaisissa siirtymissä, lapsen vaihtaessa päiväkotia tai aloittaessa esiopetuksen. Yhteisellä keskustelulla on erityinen tehtävä laadittaessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa (osio Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma). Yhteistyön merkitys huoltajien kanssa korostuu, kun suunnitellaan ja toteutetaan lasten kehityksen ja oppimisen tukea (osio Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki). Luottamuksellinen ilmapiiri mahdollistaa huoltajien ja henkilöstön välisen yhteistyön myös haastavissa tilanteissa, esimerkiksi huolen herätessä lapsen hyvinvoinnista.

Lasten huoltajilla tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen toiminnan ja kasvatustyön tavoitteiden suunnitteluun ja kehittämiseen yhdessä henkilöstön ja lasten kanssa. Tieto- ja viestintäteknologiaa hyödynnetään huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä. Yhteistyö voi tukea myös huoltajien keskinäistä vuorovaikutusta. Huoltajien verkostoituminen ja yhteinen toiminta erilaisissa tilaisuuksissa vahvistaa yhteisöllisyyttä ja antaa tukea henkilöstön työlle.

Monialainen yhteistyö

Monialaisen yhteistyön tavoitteena on varmistaa varhaiskasvatuksen toteuttaminen toimintayksiköissä lasten tarpeita vastaavasti. Varhaiskasvatustilain mukaan kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava monialaisessa yhteistyössä ja luotava tarvittavat yhteistyörakenteet.

Varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä neuvolan ammattilaisten, lastensuojelun sekä muiden terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden toimijoiden kesken. Yhteistyön merkitys korostuu, kun jollain näistä tahoista herää huoli lapsen kehityksestä tai hyvinvoinnista tai kun lapsen tukea suunnitellaan ja järjestetään. Laajaan terveystarkastukseen sisällytetään varhaiskasvatuksen henkilöstön arvio alle kouluikäisen lapsen selviytymisestä ja hyvinvoinnista varhaiskasvatuksessa huoltajan kirjallisella suostumuksella. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan antama arvio on tärkeä osa lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin arviointia sekä tuen tarpeiden varhaista tunnistamista monialaisessa yhteistyössä.

Varhaiskasvatuksen yhteistyötahoilla tarkoitetaan kaikkia niitä alueellisia ja paikallisia toimijoita, joiden kanssa varhaiskasvatuksen on luontevaa tehdä yhteistyötä. Yhteistyö esimerkiksi opetuksesta, liikunnasta, kirjastosta ja kulttuurista vastaavien tahojen ja muiden lähiympäristön toimijoiden kanssa lisää oppimisympäristöjen monipuolisuutta ja tukee varhaiskasvatuksen tavoitteita. Yhteistyö kunnan varhaiskasvatuksen ja sen alueella toimivien yksityisten

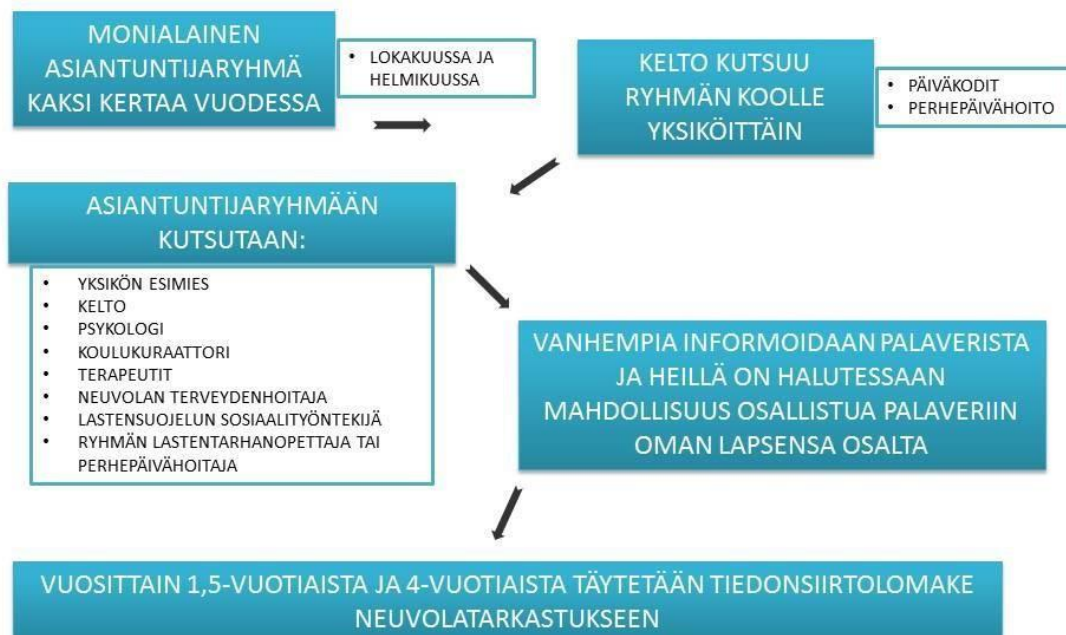
varhaiskasvatuspalvelujen tuottajien välillä on tärkeää. Muita varhaiskasvatuksen yhteistyötahoja ovat esimerkiksi järjestöt, seurakunnat, poliisi sekä ravitsemus- ja siivouspalvelut.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö alkaa perheen hakiessa lapselle varhaiskasvatuspaikkaa. Asiakasohjauksessa varmistetaan lapselle tarkoituksenmukainen varhaiskasvatuspaikka ja sovitaan varhaiskasvatuksen toteuttamisesta yhteistyössä huoltajien kanssa. Huoltajat tutustuvat yhdessä lapsen kanssa varhaiskasvatuspaikkaan ja -henkilökuntaan. Aloituskeskustelussa huoltajat kertovat lapsensa tavoista ja tottumuksista ja persoonallisuuden piirteistä sellaisia asioita, jotka helpottavat varhaiskasvatuksen aloittamista ja toteuttamista. Samalla sovitaan yhdessä huoltajan kanssa lapsen varhaiskasvatuksen aloittamiseen liittyvistä käytänteistä.

Noin kahden kuukauden kuluttua varhaiskasvatuksen aloittamisesta laaditaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelma yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatussuunnitelma päivitetään vähintään vuosittain. Huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön muut toimintamuodot ovat päivittäiset keskustelut mm. lasten tulo- ja hakutilanteessa sekä tarvittaessa puhelimitse, yhteiset vanhempainillat ja tiedotustilaisuudet, erilaiset juhlat, retket, talkoot yms. Varhaiskasvatuksen siirtymissä, lapsen vaihtaessa varhaiskasvatusyksikköä tai aloittaessa esiopetuksen, ryhmän vastuuhenkilö ottaa yhteyttä lapsen tulevaan varhaiskasvatusyksikköön ja välittää yhteistyössä huoltajien kanssa riittävät tiedot lapsen kehityksen ja oppimisen tueksi.

Inarin kunnassa varhaiskasvatuksen tärkeitä yhteistyökumppaneita ovat sivistystoimen ja sosiaali- ja terveystoimen henkilöstö, seurakunnat sekä eri järjestöt ja viranomaiset. Yhteistyötä tehdään mm. lasten Vasujen teossa, lapsen tuen järjestämisessä sekä lastensuojelussa. Eri viranomaisten kanssa tehtävän yhteistyön tavoitteena on mahdollisimman varhainen puuttuminen lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tuen tarpeen ilmettyä. Lastensuojelun, mielenterveys- ja perheneuvolan, kotipalvelun ym. muiden viranomaisten kanssa on sovittu lapsen etua palvelevat yhteistyökäytännöt ja periaatteet.

VUOSITTAISET YHTEISTYÖKUVIOT

Säännöllisiä monialaisia yhteistyötahoja Inarin kunnassa ovat varhaiskasvatuksen kiertävän erityislastentarhanopettajan lisäksi koulukuraattori, lastenneuvola ja eri kuntouttavat tahot, puheterapeutti, fysioterapeutti sekä toimintaterapeutti. Koulukuraattorin tehtävä kunnan varhaiskasvatuksessa on tukea ja auttaa erityisesti esiopetukseen siirtyviä lapsia. Lastenneuvolan kanssa tehtävä yhteistyö sisältää varhaiskasvatushenkilöstön kuvauksen 1,5-vuotiaasta ja 4-vuotiaasta neuvolatarkastukseen menevästä lapsesta.

Kirjastotoimen kanssa tehtävään säännölliseen yhteistyöhön kuuluu mm. suomen- ja saamen-kieliset satutunnit, kirjastoauton vierailut sekä esitykset ja tapahtumat kirjastossa. Liikuntatoimen kanssa tehdään yhteistyötä mm. tilojen ja liikuntavälineiden käytössä ja liikuntatoimi järjestää viikottaisen liikuntatuokion perhepäivähoidon lapsille Ivalon urheilutalolla. Kulttuuritoimi järjestää lasten elokuvia ja kulttuuritapahtumia kuten lastenkonsertteja ja teatteriesityksiä yhteistyössä varhaiskasvatuksen kanssa. Kansalaisopiston toimesta järjestetään varhaiskasvatuksessa oleville lapsille muskaritoimintaa ja Inarin seurakunta järjestää lapsille kerhotoimintaa.

INARIN KUNNAN VARHAISKASVATUKSEN PEDAGOGISEN TOIMINNAN TAVOITTEET HUOLTAJIEN KANSSA TEHTÄVÄLLE YHTEISTYÖLLE:

- *Yhtenäiset varhaiskasvatuksen aloittamiskäytännöt koko varhaiskasvatukselle.*
- *hoidonaloituskeskustelujen yhdenmukaistaminen*
- *luottamuksellinen ja avoin yhteistyö huoltajien kanssa*

Saamenkielisessä varhaiskasvatuksessa kunnioitetaan saamelaista laajaa perhekäsitystä sekä suvun tärkeyttä järjestämällä erilaisia tapaamisia esimerkiksi isovanhempien tai kummien kanssa sekä käsittelemällä säännöllisesti sukuun liittyvää sanastoa. Sukupolvien välinen kanssakäyminen toteutuu myös vierailemalla muiden saamenkielisten ikäihmisen luona esim. palvelutalossa. Saamelaisessa kulttuurissa yhteisöllä on suuri rooli identiteetin rakentumisessa ja kehittämisessä, joka huomioidaan myös Inarin kunnan saamenkielisessä varhaiskasvatuksessa. Saamenkielisessä varhaiskasvatuksessa vahvistetaan saamelaislasten identiteettiä ylläpitämällä tiivistä yhteyttä koko saamelaisyhteisöön. Tätä toteutetaan osallistumalla mahdollisuuksien mukaan erilaisiin saamenkielisiin tapahtumiin sekä resurssihenkilöiden vierailujen avulla.

13. Pedagogisen toiminnan viitekehys

Varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa ja sen toteuttamista kuvaa kokonaisvaltaisuus. Tavoitteena on edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä laaja-alaista osaamista (kuvio 1). Pedagoginen toiminta toteutuu lasten ja henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa. Lasten omaehtoinen, henkilöstön ja lasten yhdessä ideoima sekä henkilöstön johdolla suunniteltu toiminta täydentävät toisiaan. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta läpäisee kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuuden.

Kuvio 1. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys

Tavoitteellisen toiminnan perustan luovat arvoperusta, oppimiskäsitys, niihin pohjautuva toimintakulttuuri sekä monipuoliset oppimisympäristöt, yhteistyö ja työtavat. Lasten mielenkiinnon kohteet ja tarpeet sekä heidän kasvuympäristönsä liittyvät merkitykselliset asiat ovat toiminnan suunnittelun lähtökohtana. Lähtökohtana ovat myös oppimisen alueet. Laadukkaan pedagogisen toiminnan edellytyksenä on suunnitelmallinen dokumentointi, arviointi ja kehittäminen (osiot Pedagoginen dokumentointi ja Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa). Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ohjaavat osaltaan toiminnan suunnittelua.

Pedagogisen toiminnan tavoitteita ja periaatteita tarkennetaan paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa. Tavoitteita tarkennettaessa otetaan huomioon varhaiskasvatuksen eri toimintamuodot, niiden henkilöstörakenne ja muut ominaispiirteet. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmat ovat lapsiryhmän toiminnan suunnittelun lähtökohtia. Toimintaa toteutetaan niin, että jokaisella lapsella

on oikeus edetä oppimisessaan siten, että varhaiskasvatuksesta ja esiopetuksesta muodostuu lapselle mielekäs jatkumo.

Inarin kunnassa varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelun lähtökohtana on, että varhaiskasvatushenkilöstö omaksuu valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman arvoperustan lisäksi kunnan ohjaavat arvot sekä oppimiskäsityksen. Inarin kunnan varhaiskasvatuksen arvot ovat turvallisuus, ihmisyyden kunnioittaminen ja luonnon vaaliminen.

Varhaiskasvatuksessa leikki on keskeisin lapsen oppimisen tapa. Sen avulla lapsi kehittyy ja oppii tietoja ja taitoja yhdessä toisten lasten sekä varhaiskasvatushenkilöstön kanssa. Varhaiskasvatuksessa lapset oppivat havainnoimalla, seuraamalla, tutkimalla, oivaltamalla ja pohtimalla. Inarin kunnan oppimiskäsitys perustuu ajatukseen, että kaikki lapset ja aikuiset oppivat yhdessä toimiessaan.

Pedagogisen toiminnan suunnittelu pohjautuu lapsen mielenkiinnon kohteisiin ja tarpeisiin. Lapsen mielenkiinnon ja tarpeiden tiedostaminen lähtee varhaiskasvatuksen aloituskeskustelusta, jossa huoltajat välittävät lapsen oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta tärkeät tiedot varhaiskasvatushenkilöstölle. Lasta kuuntelemalla ja keskustelemalla yhdessä lapsen kanssa mahdollistetaan hänen osallistuminen suunnitteluun. Varhaiskasvatuksessa lapsihavainnointi on tärkeä menetelmä lapsen mielenkiinnon kohteiden ja tarpeiden oivaltamiseen. Arjessa tapahtuva arviointi on lasten havainnoimista päivän eri tilanteissa ja havaintojen kirjaamista. Erityistä tukea tarvitsevien lasten osalta pedagogisen toiminnan suunnittelua ja arviointia ohjaavat lisäksi eri ammattitahojen tekemät lausunnot ja yhdessä tehdyt suunnitelmat.

Varhaiskasvattajien tieto oppimisen eri alueista luo pohjan toiminnan suunnittelulle. Inari on monikulttuurinen ja ainutlaatuisen luonnon ympäröimä kunta, jonka varhaiskasvatuksessa painotetaan erityisesti kielten rikasta maailmaa, ympäristö- ja luontokasvatusta sekä liikunnan merkitystä lapsen oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta. Pedagogisen suunnittelun ja toteuttamisen tarkoituksena on tukea lasten laaja-alaista osaamista ja Inarin kunnassa erityisesti vahvistaa lasten kulttuurista osaamista, vuorovaikutusta ja ilmaisua sekä itsestä huolehtimisen taitoja.

Varhaiskasvatuksessa pedagogisen toiminnan arviointi lähtee henkilökunnan oman toiminnan sekä lapsen kehityksen seurannasta ja arvioinnista. Avoin ja myönteinen ilmapiiri mahdollistaa sekä henkilökunnan että lapsiryhmän vertaisarvioinnin. Vertaisarviointi kunnan varhaiskasvatuksessa on työntekijöiden välistä keskinäistä havainnointia ja palautteen antoa sekä lasten toisilleen antamaa palautetta. Varhaiskasvatuksessa arviointi on jatkuvaa arjessa tapahtuvaa työtä. Varhaiskasvattajan oman työn arviointi perustuu hänelle määriteltyyn perustehtävään ja varhaiskasvatuksen yhteisiin arvoihin sekä yhteisiin sopimuksiin. Pedagogista seuranta ja arviointia on myös lapsilta ja vanhemmilta saatu palaute toiminnasta, joka otetaan huomioon toiminnan suunnittelussa. Esimies arvioi pedagogisen toiminnan kokonaisuuden toteutumista yhdessä henkilöstön kanssa.

14. Pedagoginen dokumentointi

Pedagoginen dokumentointi on varhaiskasvatuksen suunnittelun, toteuttamisen, arvioimisen ja kehittämisen keskeinen työmenetelmä. Se on jatkuva prosessi, jossa havainnot, dokumentit ja niiden vuorovaikutuksellinen tulkinta muodostavat ymmärrystä pedagogisesta toiminnasta. Pedagoginen dokumentointi mahdollistaa lasten ja huoltajien osallistumisen toiminnan arviointiin, suunnitteluun ja kehittämiseen.

Pedagoginen dokumentointi tuottaa tietoa lasten elämästä, kehityksestä, kiinnostuksen kohteista, ajattelusta, oppimisesta ja tarpeista sekä lapsiryhmän toiminnasta konkreettisella ja monipuolisella tavalla. Yksittäisten dokumenttien, esimerkiksi valokuvien, piirrosten tai henkilöstön havaintojen, avulla voidaan yhdessä lasten kanssa tarkastella heidän kehitystään ja oppimistaan. Lasten jo saavuttamat tiedot ja taidot, kiinnostuksen kohteet ja tarpeet tulevat näkyväksi pedagogisen dokumentoinnin kautta ja ovat toiminnan suunnittelun perusta.

Suunnitelmallisen dokumentoinnin tavoitteena on, että henkilöstö oppii tuntemaan yksittäistä lasta, ymmärtämään lasten välisiä suhteita sekä ryhmän henkilöstön ja lasten välisen vuorovaikutuksen luonnetta. Pedagogisen dokumentoinnin tarkoitus on toteuttaa varhaiskasvatusta lapsilähtöisesti. Dokumentoinnin avulla saatuja tietoja ja ymmärrystä hyödynnetään esimerkiksi työtapojen, oppimisympäristöjen, toiminnan tavoitteiden, menetelmien ja sisältöjen muokkaamisessa jatkuvasti lasten kiinnostusta ja tarpeita vastaavaksi. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on osa pedagogisen dokumentoinnin prosessia (osio Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma). Suunnitelmallista pedagogista dokumentointia tarvitaan myös lasten kehityksen ja oppimisen tuen tarpeiden arvioinnissa (osio Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki).

Pidemmältä aikaväliltä kootut dokumentit ovat tärkeä osa pedagogisen toiminnan arviointia ja henkilöstön toiminnan itsearviointia (osio Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa).

Inarin kunnassa varhaiskasvatushenkilöstön tehtävänä on dokumentoida laajasti lasten toimintaa ja tuoda näin tietoisuuteen mitä lapsi on varhaiskasvatuksessa tehnyt, mitä lapsi on ajatellut ja oppinut. Dokumentoinnin tavoitteena on tehdä näkyväksi lapsen kehitystä ja kasvua. Osa pedagogisen dokumentoinnin prosessia ovat lapsen tuottamat materiaalit, kuten piirustukset, sadutukset, askartelut, tai esimerkiksi valokuvat ja videot lapsen sekä lapsiryhmän rakentamasta leikistä, joita varhaiskasvatushenkilöstö hyödyntää toiminnan arvioinnissa ja kehittämisessä. Tuotetun materiaalin avulla voidaan lasten kanssa käsitellä yhdessä koettuja asioita ja seurata lapsen tai lapsiryhmän kasvua, kehitystä ja oppimista. Varhaiskasvatuksessa tapahtuvan toiminnan dokumentoinnilla mahdollistetaan myös vanhempien osallistuminen siihen osaan lapsen päivää, jossa huoltajat eivät ole läsnä.

Pedagoginen dokumentointi on muistojen luomista siitä, mitä on koettu ja tehty sekä tämän yhdessä arviointia. Henkilöstö huolehtii siitä, että jokaisesta lapsesta dokumentoidaan riittävästi materiaalia lapsen koko varhaiskasvatusajalta. Säännöllisesti tehtäviä asiakirjoja ovat lapsen perustietolomake, vuosittainen lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tai lapset puheeksi

-lomake ja 1,5-vuotiaan ja 4-vuotiaan neuvolalomake. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan tehtyjen tavoitteiden pohjalta kirjataan henkilöstön toimintaan sekä lapsiryhmän toimintaan liittyvät tavoitteet, joiden toteutumista arvioidaan säännöllisesti yhdessä huoltajien kanssa. Säännöllisen dokumentoinnin avulla voidaan arvioida lapsen kehityksen ja oppimisen tuen tarvetta ja varhaiskasvattajan toimintaa. Varhaiskasvatushenkilöstö hyödyntää havainnoinnin ja dokumentoinnin kautta saatua tietoa arvioidessaan käytettyjen työtapojen ja oppimisympäristöjen sopivuutta yksittäiselle lapselle tai koko lapsiryhmälle. Myös monialaisen yhteistyön kautta saatua tietoa hyödynnetään lapsen varhaiskasvatuksen toteutuksessa ja arvioinnissa.

Huolellisen ja jatkuvan lasten toiminnan ja työskentelyn dokumentoinnin avulla henkilöstö saa tietoa lasten ajatuksista ja kiinnostuksen kohteista sekä oppimisesta ja

kehityksestä. Pedagoginen dokumentointi ohjaa varhaiskasvatustoiminnan suunnittelua sekä toimii henkilöstön itsearviointiin ja oman työn kehittämisen välineenä. Pedagogista dokumentointia hyödynnetään myös varhaiskasvatustoiminnan pidemmän aikavälin sekä kunnan varhaiskasvatussuunnitelman arvioinnissa. Henkilöstön koulutustarpeiden kartoittamisessa otetaan huomioon pedagogisen dokumentoinnin kautta esille tulleet havainnot ja kehittämistarpeet.

INARIN KUNNAN VARHAISKASVATUKSEN PEDAGOGISEN TOIMINNAN TAVOITTEET HA-VAINNOINNISSA, DOKUMENTOINNISSA JA ARVOINNISSA:

- *koko varhaiskasvatushenkilökunta havainnoi tietoisesti sekä omaa että lasten toimintaa*
- *jokaisesta lapsesta otetaan käyttöön vihko/lomake, johon kirjataan säännöllisesti havaintoja lapsen kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta: iloja, suruja, oivalluksia, toiveita, opittuja asioita, vaikeita hetkiä, onnistumisen kokemuksia, pohdintaa aiheuttaneita asioita sekä se, miten aikuinen on näissä tilanteissa toiminut: keskustellut, ohjannut, avannut uusia näkökulmia, toiminut välittäjänä lasten välillä, lohduttanut, tukenut kielellisesti jne...*
- *varhaiskasvattajan oman toiminnan arviointi suhteessa lapsen kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen osaksi varhaiskasvatustyötä*
- *varhaiskasvatussuunnitelmalomakkeet uudistetaan ja kehitetään yhtenäinen arviointijärjestelmä*

Saamenkielisessä varhaiskasvatuksessa dokumentoidaan koko ryhmän osalta myös lasten kielen kehittymistä, josta saadaan tietoa kehittämisen pohjaksi. Jokaisen lapsen osalta kielen kehittymistä seurataan lapsen Vasussa yhteistyössä lasten huoltajien kanssa.

15. Monipuoliset työtavat

Työtapojen valintaa ohjaavat varhaiskasvatukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten ikä, tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Toiminnalliset sekä luovuutta ja osallisuutta edistävät työtavat ovat lapsille luontevia oppimisen tapoja. Tällaisia ovat esimerkiksi lasten omaehtoinen ja ohjattu leikki, tutkiminen, liikkuminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaisu. Tieto- ja viestintäteknologiaa hyödynnetään toiminnassa. Monipuoliset työtavat ovat sekä oppimisen väline että opettelun kohde. Tämän vuoksi on tärkeää, että henkilöstö ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja erikokoisissa ryhmissä sekä itsenäisesti. Työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään ja ihmettelemään sekä päättämään ja ratkaisemaan ongelmia yhdessä.

Henkilöstöltä edellytetään ammattitaitoa ja herkkyyttä tunnistaa eri tilanteiden pedagogisia mahdollisuuksia. Tämä näkyy muun muassa taitona havaita lasten aloitteita ja tunnetiloja sekä muuttaa ja suunnata omaa toimintaansa niiden mukaisesti. Pienempien lasten aloitteet ovat usein kehollisia ja sanattomia, joten niiden ymmärtäminen ja niihin vastaaminen edellyttävät henkilöstöltä sensitiivistä läsnäoloa ja lapsen hyvää tuntemista.

Lapset ottavat osaa työtapojen suunnitteluun ja valintaan omien edellytystensä mukaisesti. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan sekä kokeilla erilaisia työtapoja. Työtapojen vaihteleva käyttö tarjoaa eri-ikäisille ja eri tavoin oppiville lapsille onnistumisen kokemuksia. Monipuoliset työtavat edellyttävät monipuolisia oppimisympäristöjä. Työtapojen käytössä hyödynnetään henkilöstön ja lasten osaamista sekä kokeillaan ja kehitetään uusia työtapoja.

Varhaiskasvatushenkilöstö tukee lasten oppimista turvallisessa ja vaihtelevassa ympäristössä hyödyntämällä monipuolisesti eri työtapoja. Jokaisen lapsen varhaiskasvatuspäivään kuuluu oppimista leikkien, liikkuen, tutkien ja itse luoden. Varhaiskasvatushenkilöstö pitää huolen siitä, että lapsen päivästä muodostuu kokonaisuus, jossa kaikki päivän tilanteet mahdollistavat kasvun ja oppimisen. Lapset otetaan mukaan työtapojen suunnitteluun ja valintaan, mikä lisää lasten kiinnostusta uuden oppimiseen. Hyödyntämällä erilaisia oppimisen välineitä säilytetään lasten uteliaisuus ympäröivään maailmaan. Työtapoja arvioidaan ja kehitetään jatkuvasti havainnoimalla työtapojen toimivuutta ja lasten osallisuutta sekä oppimista.

Inarin kunnassa lapsi nähdään toimivaksi ja yksilölliseksi oppijaksi ja tämän pohjalta kehittämiskohteeksi on noussut projektioppimisen ja työpajatoiminnan hyödyntäminen koko kunnan varhaiskasvatuksessa. Lasten kiinnostuksen kohteita ja ajankohtaisia asioita lähestytään projektioppimisen avulla hyödyntäen monipuolisesti toiminnallisia ja luovuuksia edistäviä työtapoja. Projektit ovat eripituisia lasten ja aikuisten yhdessä suunniteltavia kokonaisuuksia, joihin lapset osallistuvat yksittäin tai ryhminä. Varhaiskasvatushenkilöstö voi valita projektin aiheen yhdessä lasten kanssa tai projektit voivat alkaa yhden tai useamman lapsen kiinnostuksesta johonkin aiheeseen. Projektin alkuvaiheessa henkilöstö ohjaa lapsia keskustelemaan aiheesta, minkä avulla saadaan tietoon lasten jo olemassa oleva tietämys sekä kokemukset asiasta.

Varhaiskasvatushenkilöstön herkkyyks tunnistaa eri tilanteiden pedagogisia mahdollisuuksia on tärkeää, sillä lapset oppivat eri tavoin ja työtapoja tulee muokata lasten kasvua ja oppimista tukevaksi. Projektioppimisessa jokaisen lapsen ei tarvitse osallistua kaikkeen toimintaan, sillä kaikki lapset eivät kiinnostu samaan aikaan samoista asioista ja ongelmista. Eri työtapojen hyödyntäminen yhden kokonaisuuden tarkkailussa mahdollistaa jokaisen lapsen onnistumisen ja ilon kokemukset saman aihepiirin ympärillä. Projektin aikana lapset tutkivat aihepiiristä nousseita kiinnostuksen kohteita ja projektit rikastuttavat myös lasten leikkejä. Leikkiessään lapset vievät projektia eteenpäin ja

toisaalta leikki voi tuoda uusia ideoita tai jokin uusi projekti voi saada alkunsa lapsen tai lapsiryhmän leikistä.

Eri toimintamuotojen ja yksiköiden lasten mahdollisuutta kokeilla ja käyttää erilaisia työtapoja mahdollistetaan Inarin kunnassa työpajatoiminnan avulla. Työpajatoiminnassa hyödynnetään koko kunnan varhaiskasvatuksen henkilöstön osaamista sekä ulkopuolisten projektityöntekijöiden osaamista, esimerkiksi musiikkipedagogia tai saamelaisen käsi-työperinteenosaajia. Työpajatoimintaa järjestetään jokaisessa varhaiskasvatuspaikassa ja siihen osallistuvat lapset yhdessä ryhmän varhaiskasvatushenkilöstön kanssa. Työpajatoiminnan kautta lisätään henkilöstön osaamista erilaisten työtapojen käyttöön ja pajatoiminta mahdollistaa myös lasten havainnointia eri toiminnoissa ja oppimisympäristöissä.

Saamenkielisessä varhaiskasvatuksessa painotetaan saamelaiseen kulttuuriin liittyviä perinteitä ja työtapoja ja lapset otetaan mukaan arkisiin askareisiin ja töihin. Saamenkieliset varhaiskasvatusyksiköt tekevät keskenään tiivistä yhteistyötä ja järjestävät työpajatoimintaa resurssihenkilöiden avustuksella.

16. Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä

Leikki on keskeinen toimintatapa varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin. Leikki edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Leikissä lapsi oppii, mutta lapselle itselleen leikki ei ole tietoisesti oppimisen väline vaan tapa olla ja elää sekä hahmottaa maailmaa. Kokemukset, jotka herättävät lapsissa tunteita, uteliaisuutta ja kiinnostusta, virittävät leikkiin.

Lapselle leikin merkitys syntyy leikistä itsestään. Leikki tuottaa lapsille iloa ja mielihyvää. Leikkiessään lapset ovat aktiivisia toimijoita: he jäsentävät ja tutkivat ympäröivää maailmaa, luovat sosiaalisia suhteita sekä muodostavat merkityksiä kokemuksistaan. Leikissä lapset rakentavat käsitystä itsestään ja muista ihmisistä. Leikkiessään lapset sekä jäljittelevät että luovat uutta ja muuntavat näkemäänsä. Samalla he mallintavat ja testaavat haaveitaan ja toiveitaan. Mielikuvitus mahdollistaa sen, että lapset voivat kokeilla erilaisia rooleja ja ideoita, joita he muuten eivät voisi toteuttaa. Leikkiessään lapset voivat käsitellä itselleen vaikeita kokemuksia. Leikissä on turvallista kokeilla, yrittää ja erehtyä.

Leikissä yhdistyvät keskeiset oppimista edistävät elementit: innostus, yhdessä tekeminen ja omien taitojen haastaminen. Leikki kehittyä ja saa eri muotoja kokemusten karttuessa. Henkilöstön ja lasten sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus luovat perustan ajattelun ja kielen kehitykselle sekä kehittyville leikkitaloille. Lapset havainnoivat, kokeilevat ja oppivat yhteisön sääntöjä leikissä. Ryhmässä leikkiessään lapset oppivat säätämään tunteitaan ja tahtomistaan sekä huomiomaan toisten ihmisten näkökulmia. Yhteisöllisyys kasvaa leikin kautta ja vahvistaa myönteistä tunneilmastoa.

Leikki on varhaiskasvatuksen keskeinen työtapana. Pedagogisessa toiminnassa voidaan leikin juonen kehittämisessä ja leikkimaailmojen rakentamisessa yhdistää esimerkiksi draamaa, improvisaatiota tai satuja. Henkilöstön tulee tiedostaa keskittyneen tutkimisen, spontaanin luovan ilmaisen sekä vauhdikkaiden liikunta- ja peuhausleikkien merkitys lasten hyvinvoinnille ja oppimiselle. Eri tilanteita voi rikastaa leikinomaisuudella. Lorut, sanaleikit, laulut ja yhteinen hassuttelu vahvistavat myönteistä ilmapiiriä, mikä tukee oppimista ja hyvinvointia.

Henkilöstön tehtävä on turvata leikin edellytykset, ohjata leikkiä sopivalla tavalla ja huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä omien taitojensa ja valmiuksiensa mukaisesti. Henkilöstön tulee suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti tukea lasten leikin kehittymistä sekä ohjata sitä joko leikin ulkopuolelta tai olemalla itse mukana leikissä. Henkilöstön fyysinen ja psyykinen läsnäolo tukee lasten välistä vuorovaikutusta ja ehkäisee riskitilanteiden syntymistä.

Henkilöstön tulee havainnoida ja dokumentoida lasten leikkiä. Leikin havainnointi lisää henkilöstön ymmärrystä lasten ajattelusta ja kiinnostuksen kohteista sekä heidän tunteistaan ja kokemuksistaan. Havainnot käytetään leikin ja muun toiminnan suunnittelussa ja ohjaamisessa. Henkilöstöltä edellytetään herkkyyttä ja ammattitaitoa sekä sukupuolisensitiivisyyttä havaita lasten leikkialoitteita ja vastata niihin sopivalla tavalla.

Pitkäkestoiseen leikkiin tarvitaan aikaa, rauhaa ja tilaa sekä sopivia ja lasten saatavilla olevia leikkivälineitä ja materiaaleja. Oppimisympäristöjen tulee joustaa leikkien mukaan, sillä leikit eivät välttämättä pysy paikallaan niille nimetyissä tiloissa.

Lasten kulttuurin ja lapsille suunnatun median tunteminen auttaa henkilöstöä ymmärtämään lasten leikkejä. Myös erilaiset pelit ja digitaaliset välineet tarjoavat niihin monenlaisia mahdollisuuksia. Leikkiin kannustavassa oppimisympäristössä myös aikuinen on oppija. Henkilöstö keskustelee leikin merkityksestä ja lasten leikkeihin liittyvistä havainnoista huoltajien kanssa. Tällä tavoin voidaan edistää leikkien jatkumista kotona tai varhaiskasvatuksessa.

Inarin kunnassa leikin pedagoginen suunnittelu lähtee lapsesta itsestään, lapsen ajatuksista, kiinnostuksen kohteista ja omista taidoista ja valmiuksista. Henkilöstö havainnoi ja dokumentoi aktiivisesti lasten leikkiä ja keskustelee lapsen sekä huoltajien kanssa tekemistään havainnoista. Havainnoinnin ja huoltajien kanssa käytyjen keskusteluiden pohjalta rakennetaan lasten leikkiä tukevia varhaiskasvatusympäristöjä. Henkilöstö huolehtii siitä, että lapsille on tarjolla turvallisia, iän ja kehityksen mukaisia sekä leikkiin houkuttelevia välineitä ja materiaalia. Henkilöstö on tietoinen leikin monipuolisesta ja laajalaisesta merkityksestä lapsen kokonaisvaltaiselle kehitykselle ja oppimiselle sekä tiedostaa myös havainnoinnin ja dokumentoinnin tärkeyden.

Leikin havainnoinnin lisäksi myös leikin ohjaus ja rikastuttaminen ovat osa varhaiskasvatushenkilöstön työtä. Havainnoidessaan leikkiä henkilöstö saa tietoa tilanteista, joissa lapsi ei selviä ilman aikuisten ohjausta tai neuvoa. Aikuisen osallistuminen leikkiin ja leikin ohjaaminen on erityisen tärkeää lasten valtasuhdetilanteissa, joissa ei päästä yhteisiin päätöksiin ja kompromisseihin niin, että leikki voi sujuvasti jatkua. Henkilöstö auttaa myös lapsia osallistumaan yhteisleikkiin miettimällä yhdessä lapsen kanssa mieluista roolia leikissä.

Saamenkielisissä varhaiskasvatusyksiköissä hyödynnetään lähiympäristöä ja luontoa mahdollisimman paljon lasten leikkiympäristönä. Lapsilla tulee olla päivittäin mahdollisuus omaehtoiseen ja monipuoliseen leikkiin. Leikkiessään lapsi oppii yhteistoimintaa, sääntöjä, tunteiden säätelyä sekä erilaisia taitoja ja toimintatapoja. Saamenkielen oppimisen ja kehittymisen kannalta kaiken toiminnan sanoittaminen lapselle on erittäin tärkeää.

Lapsille annetaan mahdollisuus leikkiä leikkikaluilla, jotka kuuluvat kulttuuriin esimerkiksi kelkat, mönkijät, puupalikat, suopunki, puupuukot, kiikarit, porot, lapinpukuiset nuket. Leikkiperinnettä pidetään yllä leikkimällä lasten kanssa perinteisiä saamelaisia leikkejä ja laululeikkejä. Perinteisistä leikeistä ja leikkivälineistä lisätietoja mm. Saamelaisen varhaiskasvatuksen arjen käytäntöjen oppaasta (Saamelaiskäräjät 2013).

17. Oppimisen alueet

17.1. Kielten rikas maailma

Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten kielellisten taitojen ja valmiuksien sekä kielellisten identiteettien kehittymistä. Varhaiskasvatuksessa vahvistetaan lasten uteliaisuutta ja kiinnostusta kieliin, teksteihin ja kulttuureihin. Kielen kehityksen tukeminen kytkeytyy lapsen monilukutaidon kehittymiseen (osio Laaja-alainen osaaminen). Lisäksi se on yhteydessä muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvään laaja-alaiseen osaamiseen. Kehittyvät kielelliset taidot avaavat lapsille uusia vaikuttamisen keinoja, mahdollisuuksia osallisuuteen ja aktiiviseen toimijuuteen.

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Sen avulla lapsi ottaa haltuun erilaisia tilanteita ja asioita sekä toimii vuorovaikutuksessa muiden kanssa, ilmaisee itseään ja hankkii tietoa. Lasten kielellistä kehitystä tukee monipuolinen varhaiskasvatuksen kieliympäristö sekä yhteistyö huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksessa lapsille annetaan kannustavaa ja johdonmukaista palautetta heidän kielenkäyttö- ja vuorovaikutustaidoistaan.

Lapset voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä, joiden kehittyminen ja käyttäminen voi olla tilanteittain eriytynyttä. Varhaiskasvatuksessa otetaan huomioon, että lapset kasvavat erilaisissa kielellisissä ympäristöissä. Kotien tavat käyttää kieltä ja olla vuorovaikutuksessa vaihtelevat, ja kodeissa voidaan puhua useita kieliä. Kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta tehdään varhaiskasvatuksessa näkyväksi yhteistyössä huoltajien kanssa. Tämä osaltaan tukee lasten kielellisten identiteettien kehittymistä. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia varhaiskasvatuksessa käsitellään osiossa Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia.

Kielen oppimisen kannalta on tärkeää tiedostaa, että samanikäiset lapset voivat olla eri vaiheissa kielen kehityksen eri osa-alueilla. Kielelliset identiteetit kehittyvät, kun lapsia ohjataan ja tuetaan kielellisten taitojen ja valmiuksien keskeisillä osa-alueilla.

Vuorovaikutustaidot	Kielen ymmärtämisen taidot	Puheen tuottamisen taidot	Kielen käyttötaidot	Kielellinen muisti ja sanavaranto	Kieli-tietoisuus
Kehittyvät kielelliset identiteetit					

Kuvio 2. Lasten kielen kehityksen keskeiset osa-alueet varhaiskasvatuksessa

Vuorovaikutustaitojen kehittymisen kannalta lasten kokemukset kuulluksi tulemisesta ja siitä, että heidän aloitteisiinsa vastataan, ovat tärkeitä. Henkilöstön sensitiivisyys ja reagointi myös lasten non-verbaaleihin viesteihin on keskeistä. Vuorovaikutustaitojen kehittymistä tuetaan kannustamalla lapsia kommunikoimaan toisten lasten ja henkilöstön kanssa.

Lasten kielen ymmärtämisen taitoja tuetaan runsaan kielellisen mallintamisen avulla. Johdonmukainen toiminnan sanallistaminen ja keskusteleminen tukevat lasten sanavarannon kehittymistä. Erilaisissa varhaiskasvatuksen tilanteissa käytetään kuvailevaa ja tarkkaa kieltä. Tarvittaessa käytetään kuvia, esineitä ja tukiviittomia.

Lasten puheen tuottamisen taitojen kehittymistä seurataan ja ohjataan. Lapsia rohkaistaan puhumaan eri tilanteissa sekä aikuisten että toisten lasten kanssa. Tämä auttaa lapsia käyttämään ja ymmärtämään puhuttua kieltä. Lasten kanssa kiinnitetään vähitellen huomiota myös äänensävyihin ja äänenpainoihin.

Lasten kielen käyttötaitoja ohjataan ja kielen käyttöä pohditaan yhdessä lasten kanssa eri tilanteissa. Tavoitteena on tilannetietoisien kielen käytön vahvistuminen. Lasten kanssa harjoitellaan kertomista, selittämistä ja puheen vuorottelua. Lisäksi eläytyminen, huumorin käyttö sekä hyvien tapojen opettelu vahvistavat lasten kielen käyttötaitoja. Tutustuminen erilaisiin teksteihin tukee kielen käyttötaitojen kehittymistä ja auttaa lapsia havaitsemaan puhutun ja kirjoitetun kielen eroja.

Lasten kielellinen ilmaisu monipuolistuu, kun heidän kielellinen muistinsa ja sanavarantonsa laajenee. Henkilöstön tehtävä on tukea tietoisesti tätä kehitystä. Kielellisen muistin kehittymistä tukevat esimerkiksi lorujen ja laululeikkien käyttö. Kielellä leikkittely, nimeäminen sekä kuvaavien sanojen käyttäminen edistävät lasten kielellisen muistin ja sanavarannon kehittymistä. Kiireetön keskustelu ja lukeminen sekä tarinoiden kerronta tarjoavat mahdollisuuksia pohtia sanojen ja tekstien merkityksiä ja opetella uusia käsitteitä asiayhteyksissä.

Lähiympäristön eri kielten havainnointi tukee lasten kielitietoisuuden kehittymistä. Henkilöstön tehtävänä on herättää ja lisätä lasten kiinnostusta suullista ja kirjoitettua kieltä sekä vähitellen myös lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielen havainnoinnin ja tutkimisen avulla suunnataan lasten huomiota sanojen merkityksistä kielen muotoihin ja rakenteisiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin. Lapsia rohkaistaan kirjoittamaan ja lukemaan leikkillisesti.

Varhaiskasvatuksessa käytetään rikkaita ja vaihtelevia tekstejä. Lasten kanssa tutustutaan monipuolisesti lastenkirjallisuuteen. Lapsille kerrotaan tarinoita, ja heitä kannustetaan itse keksimään niitä. Lasten kertomuksia, loruja ja sanallisia viestejä dokumentoidaan. Monilukutaitoa tukevassa varhaiskasvatuksessa puheen rinnalla käytetään muun muassa visuaalisia, auditiivisia ja audiovisuaalisia viestejä sekä tekstejä.

17.2 Ilmaisun monet muodot

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tavoitteellisesti tukea lasten musiikillisen, kuvallisen sekä sanallisen ja kehollisen ilmaisun kehittymistä sekä tutustuttaa heitä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön. Lasten ilmaisulle on luonteenomaista kokonaisvaltaisuus ja ilmaisun eri muotojen luova yhdisteleminen. Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen edistävät lasten oppimisedellytyksiä, sosiaalisia taitoja ja myönteistä minäkuvausta sekä valmiuksia ymmärtää ja jäsentää ympäröivää maailmaa. Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja luovat merkityksiä erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Kyky kuvitella ja luoda mielikuvia on keskeistä myös lapsen eettisen ajattelun kehittymiselle. Kulttuuriperintöön, taiteeseen ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osaamista myös monilukutaidon sekä osallistumisen ja vaikuttamisen osa-alueilla.

Kulttuuri on tärkeä osa lapsen identiteettiä. Varhaiskasvatuksessa lapsille tarjotaan mahdollisuuksia nähdä ja kokea monipuolisesti taidetta ja kulttuuria. Taiteeseen ja kulttuuriin liittyvät kokemukset vahvistavat lasten kykyä omaksua, käyttää ja tuottaa kulttuuria. Samalla lapset oppivat ymmärtämään taiteen ja kulttuuriperinnön merkitystä ja arvoa.

Ilmaisun eri muodot tarjoavat lapsille keinoja kokea ja hahmottaa maailmaa heitä puhuttelevalla ja innostavalla tavalla. Taiteellinen ilmaisu tarjoaa lapsia motivoivia keinoja havaintojen, tunteiden ja luovan ajattelun näkyväksi tekemiseen. Ilmaisun eri muotoihin tutustutaan moniaistisesti, erilaisia työtapoja, oppimisympäristöjä sekä lähiympäristön kulttuuritarjontaa hyödyntäen. Oppimisympäristöjen esteettisyys, innostavuus, saatavilla olevat monipuoliset välineet ja materiaalit sekä riittävä ohjaus ovat merkityksellisiä ilmaisumuotoihin tutustuttaessa.

Taidekasvatus sisältää sekä spontaania että ennalta suunniteltua toimintaa. Ilmaisun ja oppimisen prosesseissa korostuu kokeilu, tutkiminen, tekemisen eri vaiheiden harjoittelu ja niiden dokumentointi. Jokaisen lapsen yksilöllistä ilmaisua tuetaan ja lasten yhteisille luoville prosesseille annetaan riittävästi aikaa ja tilaa. Henkilöstön, lasten ja yhteistyökumppaneiden erityisosaamisen hyödyntäminen rikastuttaa taidekasvatusta.

Varhaiskasvatuksen musiikillisen ilmaisun tavoitteena on tuottaa lapsille musiikillisia kokemuksia sekä vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsia ohjataan elämykselliseen kuuntelemiseen ja ääniympäristön havainnointiin. Lasten valmiudet hahmottaa musiikkia sekä

äänen kestoja, tasoa, sointiväriä ja voimaa kehittyvät leikinomaisen musiikillisen toiminnan kautta. Heidän kanssaan lauletaan, loruillaan, kokeillaan erilaisia soittimia, kuunnellaan musiikkia ja liikutaan musiikin mukaan. Lapset saavat kokemuksia perussykkeestä, sanarytmeistä ja keho-soittamisesta. Lapsia rohkaistaan käyttämään mielikuvitustaan ja ilmaisemaan musiikin herättämiä ajatuksia ja tunteita esimerkiksi kertoen, kuvallisesti ilmaisten tai tanssien. Lapset saavat myös kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä sekä pienimuotoisten musiikkiesitysten harjoitteluprosesseista ja esiintymistilanteiden tuomasta onnistumisen ilosta.

Kuvallisen ilmaisun tavoitteena on kehittää lasten suhdetta kuvataiteeseen, muuhun visuaaliseen kulttuuriin ja kulttuuriperintöön. Lapsilla on mahdollisuus nauttia kuvien tekemisestä sekä saada esteettisiä elämyksiä ja kokemuksia taiteen äärellä. Lapset harjoittavat kuvallista ajatteluaan, havainnointiaan ja kuvien tulkintaa monipuolisen kuvailmaisun avulla. Kuvan tekemisen taitoja kehitetään moniaistisesti sekä yhteyksiä muihin ilmaisun muotoihin rakentaen. Lapset kokeilevat erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja esimerkiksi maalaamalla, piirtämällä, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tekemiään kuvia, taideteoksia, mediasisältöjä, esineitä sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiintunteisiin.

Suunnittelutaitoja, luovaa ongelmaratkaisua, rakenteiden, materiaalien ja tekniikoiden tuntemusta harjoitellaan käsityöllisen toiminnan kuten muovailun, rakentelun, ompelun ja nikkaroinnin avulla. Käsityöllisen toiminnan ja ilmaisun tavoitteena on tarjota lapsille tekemisen, kokemisen ja oivaltamisen iloa sekä nautintoa työskentelystä, jossa oma luovuus ja kädenjälki näkyvät. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia itse kokeilla, tutkia ja yhdistellä erilaisia pehmeitä ja kovia materiaaleja sekä opetella työskentelyssä tarvittavia tekniikoita. Lapset saavat ideoida ja toteuttaa erilaisia teoksia ja esineitä. Lasten käsityöllisessä toiminnassa voidaan tarkastella ja hyödyntää sekä lasten taustoihin liittyviä että paikallisia käsityöperinteitä.

Lapsia rohkaistaan sanalliseen ja keholliseen ilmaisuun esimerkiksi draaman, tanssin ja leikin keinoin. Tavoitteena on, että harjoitukset ja leikit tarjoavat lapsille mahdollisuuden monipuoliseen kielelliseen ja keholliseen kokemukseen, ilmaisuun ja viestintään. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työstetään yhdessä. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta, toteutetusta ja arvioidusta luovasta prosessista. Toiminnassa hyödynnetään monipuolisesti esimerkiksi lastenkirjallisuutta, sanataidetta, teatterin eri muotoja, tanssia ja sirkusta.

17.3. Minä ja meidän yhteisömme

Lasten elinpiiri laajenee heidän aloittaessaan varhaiskasvatuksen kodin ulkopuolella. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Varhaiskasvatuksen tehtävä on kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella siinä toimimista. Tehtävää lähestytään eettisen ajattelun, katsomusten, lähiyhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden sekä median näkökulmista. Toiminnassa voidaan käyttää monipuolisesti esimerkiksi satuja, musiikkia, kuvataidetta, leikkiä, draamaa, erilaisia mediasisältöjä sekä vierailijoita, vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia. Minä ja meidän yhteisömme -oppimisen alue tukee erityisesti lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista.

Eettisen ajattelun taitojen kehittymistä tuetaan pohtimalla lasten kanssa eri tilanteissa esiintyviä tai lapsia askarruttavia eettisiä kysymyksiä. Teemat voivat liittyä esimerkiksi ystävytyteen, oikean ja väärän erottamiseen, oikeudenmukaisuuteen tai pelon, surun ja ilon aiheisiin. Eettisiä kysymyksiä käsitellään lasten kanssa niin, että he voivat tuntea olonsa turvalliseksi ja hyväksytyksi. Lasten kanssa pohditaan myös ryhmän sääntöjä ja niiden perusteita.

Varhaiskasvatuksen katsomuskasvatuksessa yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja muut katsomukset. Uskonnottomuutta tarkastellaan muiden katsomusten rinnalla. Tavoitteena on edistää keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä

eri katsomuksia kohtaan sekä tukea lasten kulttuuristen ja katsomuksellisten identiteettien kehittymistä. Lasten kanssa tutustutaan erilaisiin katsomuksiin ja niihin liittyviin perinteisiin. Luontevia tapoja tarkastella katsomuksia ovat esimerkiksi vuodenvuorokiertoon liittyvät juhlat ja tapahtumat sekä päivittäiset tilanteet, kuten pukeutuminen tai ruokailu. Lasten ihmettelylle annetaan tilaa, ja heidän kanssaan pohditaan heitä askarruttavia elämänskysymyksiä.

Katsomuskasvatuksessa tehdään yhteistyötä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen ja kunnioittaen. Katsomuskasvatus tukee muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista.

Lähiyhteisön menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa historiallisiin asioihin sekä hyvän tulevaisuuden rakentamiseen. Lisäksi tarkastellaan lasten kasvuympäristöjen moninaisuutta.

Lapsille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Tärkeitä tiedon lähteitä ovat lapset ja heidän henkilöhistoriansa, lähiyhteisön jäsenet, esineistöt ja ympäristöt. Lisäksi voidaan hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta heidän omasta kulttuuriperinnöstään. Menneeseen aikaan voidaan tutustua esimerkiksi lasten isovanhempien lapsuuden leikkien ja musiikin avulla.

Nykyhetkeä tarkastellaan käsittelemällä lasten kanssa heitä askarruttavia tai kiinnostavia ajankohtaisia asioita. Lasten kanssa tarkastellaan myös lähiyhteisön moninaisuutta sitä kunnioittaen. Tarkastelun kohteena ovat muun muassa ihmisten, sukupuolten ja perheiden moninaisuus. Tavoitteena on kasvattaa lapsia ymmärtämään, että ihmiset ovat erilaisia mutta samanarvoisia.

Menneisyyden ja nykyisyyden lisäksi on tärkeää pohtia tulevaisuutta ja sitä, miten voimme vaikuttaa suotuisan tulevaisuuden toteutumiseen. Tulevaisuuden pohdinta voi liittyä esimerkiksi tulevan vuodenaajan leikkien tai oman oppimisympäristön suunnitteluun. Lasten kanssa voidaan esimerkiksi rakentaa tulevaisuuden mielikuvitusmaailmoja tai pohtia tulevaa lapsia kiinnostavien ammattien kautta.

Varhaiskasvatuksessa mediakasvatuksen tehtävänä on tukea lasten mahdollisuuksia toimia aktiivisesti ja ilmaista itseään yhteisössään. Lasten kanssa tutustutaan eri medioihin ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti turvallisissa ympäristöissä. Lasten elämään liittyvää mediasäiltöä ja sen todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla harjoitellaan kehittävää lähde- ja mediakriittisyyttä. Lapsia ohjataan käyttämään mediaa vastuullisesti ottaen huomioon oma ja toisten hyvinvointi. Mediassa esiintyviä teemoja voidaan käsitellä lasten kanssa esimerkiksi liikunnallisissa leikeissä, piirtämällä tai draaman keinoin.

17.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni

Varhaiskasvatuksen tehtävä on antaa lapsille valmiuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää ympäristöään. Lapsia ohjataan tutkimaan ja toimimaan luonnossa ja rakennetussa ympäristössä. Varhaiskasvatus tukee lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä sekä vahvistaa myönteistä suhtautumista matematiikkaan. Varhaiskasvatukseen sisältyy myös ympäristökasvatusta ja teknologiakasvatusta. Oppimisympäristöihin liittyvät omakohtaiset havainnot, kokemukset ja elämykset auttavat lapsia ymmärtämään syy- ja seuraussuhteita sekä kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Lasten kehittyvä taito nimetä asioita sekä käyttää erilaisia käsitteitä edistää monilukutaitoa.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa matemaattisen ajattelun eri vaiheissa oleville lapsille. Lapset tutustuvat matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisen ja leikinomaisen toiminnan myötä. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota päivittäisissä tilanteissa ja ympäristössä ilmenevään matematiikkaan. Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan. Havaintoja ilmaistaan ja tarkastellaan esimerkiksi kehollisesti tai eri välineiden ja kuvien avulla. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia luokitella, vertailla ja asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia.

Lapsia kannustetaan myös oppimisympäristöön liittyvien ongelmien löytämisessä, pohtimisessa ja päättelyssä sekä ratkaisujen etsimisessä.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti vuorovaikutteisissa tilanteissa, esimerkiksi leikkiä ja lapsia houkuttelevia materiaaleja hyödyntäen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä ja taitojen karttuessa liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukujonotaitoja ja nimeämistä voidaan kehittää esimerkiksi lorujen ja riimien avulla. Lasten kanssa kokeillaan mittaamista ja harjoitellaan sijainti- ja suhdekäsitteitä esimerkiksi liikuntaleikeissä, piirtäen tai eri välineiden avulla.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tilan ja tason hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan kappaleita ja muotoja sekä leikkimään niillä. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Aikakäsitettä avataan esimerkiksi vuorokauden- ja vuodenaikoja havainnoimalla.

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasten luontosuhdetta ja vastuullista toimimista ympäristössä sekä ohjata heitä kohti kestävästä elämäntapaa. Ympäristökasvatus sisältää kolme ulottuvuutta: oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta. Lähiluonto sekä rakennettu ympäristö ovat sekä oppimisen kohteita että oppimisympäristöjä.

Luonnossa ja rakennetussa ympäristössä retkeily sekä ympäristön tutkiminen ovat tärkeä osa varhaiskasvatusta. Myönteisten kokemusten kautta lapsi oppii nauttimaan luonnosta ja lähiympäristöstä ja hänen ympäristösuhteensa vahvistuu. Luonnon ilmiöitä havainnoidaan eri aistein ja eri vuodenaikoina. Niistä keskustellaan ja niitä tutkitaan. Samalla opetellaan ympäristöön liittyvien käsitteiden käyttöä. Eri kasvi- ja eläinlajien tunnistamisen harjoittelu vahvistaa luonnon tuntemusta. Lasten kanssa opetellaan etsimään tietoa heitä kiinnostavista asioista. Luonto voi olla myös esteettisen kokemuksen ja rauhoittumisen paikka.

Lapsia ohjataan kunnioittamaan luontoa, sen kasveja ja eläimiä. Ympäristökasvatuksella edistetään kestävästä elämäntapaan kasvamista sekä siinä tarvittavien taitojen harjoittamista. Nämä käytännön taitoja ovat esimerkiksi roskaamaton retkeily, kohtuullisuuden ja säästäväisyyden opettelu, ruokailuun liittyvä vastuullisuus, energian säästäminen sekä jätteiden vähentäminen esimerkiksi kierrätyksen, tavaroiden korjaamisen ja uudelleenkäytön avulla. Samalla lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota tekojen vaikutuksiin.

Teknologiakasvatuksen tavoitteena on kannustaa lapsia tutustumaan tutkivaan ja kokeilevaan työtapaan. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa ja keksimään omia luovia ratkaisuja. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä, etsimään niihin yhdessä vastauksia ja tekemään päätelmiä.

Lasten kanssa havainnoidaan arjessa esiintyviä teknisiä ratkaisuja ja tutustutaan tietoteknologiaan laitteisiin sekä niiden toimintaan. Erityistä huomiota kiinnitetään koneiden ja laitteiden turvalliseen käyttöön. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia toteuttaa omia ideoitaan esimerkiksi rakennellen eri materiaaleista sekä kokeilla eri laitteiden toimintaa. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Pulmia ratkotaan ja onnistumisista iloitaan yhdessä. Tavoite on että lasten omaehtoisten kokemusten myötä herää ymmärrys siitä, että teknologia on ihmisen toiminnan aikaansaamaa. Toiminnassa voidaan hyödyntää lähiympäristön teknologisia ratkaisuja, esimerkiksi leluja, ja tutkia niiden toimintaperiaatteita.

17.5. Kasvan, liikun ja kehityksen oppimisen alueeseen

Kasvan, liikun ja kehityksen oppimisen alueeseen sisältyy liikkumiseen, ruokakasvatukseen, terveyteen ja turvallisuuteen liittyviä tavoitteita. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on luoda pohja lasten terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle sekä fyysistä aktiivisuutta edistävälle elämäntavalle yhdessä huoltajien kanssa. Tämä oppimisen alue tukee erityisesti itsestä huolehtimiseen ja arjen taitoihin liittyvää laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on innostaa lapsia liikkumaan monipuolisesti sekä kokemaan liikunnan iloa. Lapsia kannustetaan ulkoiluun ja liikunnallisiin leikkeihin kaikkina vuodenaikoina.

Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on riittävästi mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikuntaan sekä sisällä että ulkona. Liikuntakasvatuksen tulee olla säännöllistä, ja lapsilähtöistä, monipuolista ja tavoitteellista. Riittävä fyysinen aktiivisuus on tärkeää lapsen terveelle kasvulle, kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Fyysisellä aktiivisuudella tarkoitetaan erilaisia ja kuormittavuudeltaan eritasoisia liikunnan tapoja, kuten leikkimistä sisällä ja ulkona, retkeilyä sekä ohjattuja liikuntatuokioita. Ryhmässä liikkuminen kehittää lasten sosiaalisia taitoja, kuten vuorovaikutus- ja itsesääätelytaitoja. Fyysisen aktiivisuuden tulee olla luonteva osa lapsen päivää. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia innostetaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on kehittää lasten kehontuntemusta ja -hallintaa sekä motorisia perustaitoja, kuten tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaitoja. Liikkumisessa hyödynnetään eri aisteja sekä erilaisista materiaaleista valmistettuja, liikkumaan innostavia välineitä. Lasten liikkumisen tulee vaihdella luontevasti kestoaltaan, intensiteetiltään ja nopeudeltaan. Lasten tulee saada kokemuksia yksin, parin ja ryhmän kanssa liikkumisesta. Varhaiskasvatuksessa lapset saavat kokemuksia erilaisista liikuntaleikeistä, kuten perinteisistä pihaleikeistä sekä satu- tai musiikkiliikunnasta. Eri vuodenaikojä tulee hyödyntää siten, että lapset saavat mahdollisuuksia opetella kullekin vuodenajalle tyypillisiä tapoja ulkoilla.

Säännöllisellä ja ohjatulla liikunnalla on tärkeä merkitys lasten kokonaisvaltaiselle kehitykselle ja motoriselle oppimiselle. Tämän vuoksi lasten motoristen taitojen suunnitelmallinen havainnointi on tärkeää. Henkilöstön tulee suunnitella päivän rakenne, sisä- ja ulkoympäristö sekä toiminnan sisällöt niin, että lapset voivat monipuolisesti nauttia liikkumisesta eri tilanteissa. Liikuntavälineiden tulee olla lasten käytettävissä myös omaehtoisen liikunnan ja leikin aikana. Varhaiskasvatuksessa huomioidaan liikuntavälineidenturvallisuus.

Ruokakasvatuksen tavoitteena on edistää myönteistä suhtautumista ruokaan ja syömiseen sekä tukea monipuolisia ja terveellisiä ruokatottumuksia. Lapsia ohjataan omatoimiseen ruokailuun ja monipuoliseen, riittävään syömiseen. Päivittäiset ateriahetket järjestetään kiireettömässä ilmapiiirissä opetellen ruokarauhaa ja hyviä pöytätapoja sekä yhdessä syömiseen kulttuuria. Eri aistien avulla ja tutkimalla tutustutaan ruokiin, niiden alkuperään, ulkonäköön, koostumukseen ja makuominaisuuksiin. Ruoasta keskusteleminen, tarinat ja laulut edistävät lasten ruokasanaston kehittymistä.

Varhaiskasvatuksessa pohditaan yhdessä lasten kanssa terveyteen ja turvallisuuteen liittyviä asioita. Lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään sekä henkilökohtaisesta hygieniastaan tuetaan. Lasten kanssa keskustellaan liikkumisen, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkityksestä hyvinvoinnille ja terveydelle. Lasten kanssa opetellaan turvallisuuteen liittyviä asioita päivittäisissä tilanteissa. Näitä voivat olla muun muassa pukeutumis-, ruokailu-, leikki- sekä ulkoilutilanteet. Varhaiskasvatuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumista ja turvalliseen liikkumiseen liittyviä sääntöjä ja tapoja. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hakea apua sekä toimia turvallisesti erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä.

Oppimisen alueiden kuvaukset ohjaavat henkilöstöä suunnittelemaan ja toteuttamaan yhdessä lasten kanssa monipuolista ja rikasta pedagogista toimintaa. Niissä kiteytyy varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan keskeiset tavoitteet ja sisällöt. Toiminnan tavoitteena on laaja-alainen ilmiöiden tarkastelu, jossa eri näkökulmia tuodaan esille.

Kaikki arjen toiminta tukee eri oppimisen alueita. Oppimisen alueiden nimeämisellä halutaan tehdä arjen pedagoginen toiminta näkyväksi. Samassa toiminnassa voi yhdistyä monta eri oppimisen aluetta, esim. ulkoilussa liikkuminen, kielelliset taidot ja ilmaisu. Arjen toiminnassa yhdistyvät eri aihepiirit luontevasti. Monen eri aihepiirin yhtäaikainen tarkastelu ja tutkiminen mahdollistaa laaja-alaisen oppimisen ja lasten eri vahvuuksien tukemisen. Lähtökohtana ovat lasten mielenkiinnon kohteet ja kysymykset. Henkilöstö varmistaa, että toteutettava toiminta edistää jokaisen lapsen yksilöllistä kasvua, kehitystä ja oppimista. Erilaisten työtapojen käyttö, avoimen vuorovaikutuksen luominen, vaihtelevien oppimis- ja leikkiympäristöjen rakentaminen ja houkuttelevien arjen tilanteiden luominen varmistavat yksilöllisen kasvun, kehityksen ja oppimisen.

Inarin kunnan varhaiskasvatuksessa on luontevaa luonnossa liikkuminen ja kulttuuritietoisuus. Näille on kunnassa hyvät puitteet. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on näiden parempi esilletulo, erityisesti monikulttuurisuuden näkyminen ja merkitys koko kunnan varhaiskasvatukseen. Tärkeää on, että kaikki arjen tilanteet ovat oppimistilanteita. Henkilöstö huomioi siirtymien ja perushoidon tilanteiden pedagogisen tärkeyden.

Inarin kunnan oppimisen alueiden tavoitteita:

- *Ovat osa kaikkea arjen toimintaa*
- *Monipuolinen ja rikas oppimisympäristö. Erityisesti luonto oppimisalueena korostuu.*
- *Työntekijöiden tietoisuus oppimisen alueista, henkilöstön koulutus.*
- *Monipuolinen viikko-, kuukausi- ja kausisuunnittelu.*
- *Suunnittelun suuntaa-antavan luonteen hyväksyminen. Joustavuus arjessa!*
- *Toiminnan tavoitteellisen luonteen tiedostaminen*
- *Toiminnan pitkäkestoisuus ja liittyminen laajempaan kokonaisuuteen*
- *Mediakasvatuksessa kehittyminen*

Oppimisen alueiden sisällöt kiteytetysti:

- *Kasvan, liikun, kehityn: jumpat, ruokailu, päivälepo, arkitouhut, ulkoilu, pienet retket; päivittäinen monipuolinen liikkuminen, mielellään luonnossa poluilla ja metsissä sekä hiihtäminen ja luistelu. Opitaan terveelliset ruokatottumukset ja opetellaan maistamaan erilaisia ruokia*
- *Kielten rikas maailma: sadut, lorut, keskustelut läsnä toiminnassa joka päivä, eri kieleihin (suomen kieli, saamen kielet; englantia; norja) tutustuminen (numerot, tervehdykset jne), suomenkielisten ja saamenkielisten ryhmien välinen yhteistyö*
- *Tutkin ja toimin ympäristössämme: asioiden pohtiminen, lelujen tutkiminen (lukumäärän laskeminen, värien mukaan lajittelu, koon mukaan lajittelu jne.), ulkona asioiden tutkiminen ja ihmettely, pienet projektit; monikulttuurisuus ja perinteet; ympäristökasvatus (luontosuhde, ekologisuus, kierrätys, lähiruoka). Opetellaan lintuja, sieniä, marjoja;*
- *Minä ja meidän yhteisömme: käytöstavat, ryhmäytyminen, omat aikuiset, ryhmien välinen yhteistyö, meidän päiväkotit, meidän kunta, terveen itsetunnon kehittyminen, yhteiset retket ja tapahtumat, ystävyys ja vierailut; monikulttuurisuus osa varhaiskasvatuksen arkea, tunteet, tunteiden ilmaisu; yhteistyö Inarin seurakunnan kanssa;*
- *Ilmaisen monet muodot: kädentaidot, musiikki, liikunta, draama; teatterinäytökset, konsertit; kirjallisuus*

Inarin kunnassa painottuu seuraavat oppimisen alueet:

- *Leikki kaiken yhdistävänä toimintana.*
- *Minä ja meidän yhteisömme: monikulttuurisuus*
- *Kielten rikas maailma: suomen kieli, saamen kielet, muut kielet*
- *Tutkin ja toimin ympäristössäni. Inarin ainutlaatuinen, rikas ja monipuolinen luonto. Kahdeksan vuodenaikaa.*
- *Kasvan, liikun ja kehityn. Monipuolinen luonto on lähellä kaikkialla. Luonto on osa lasten ja perheiden arkea. Yhdistävä tekijä toiminnassa.*

Kunnan varhaiskasvatussuunnitelmassa on tarkennettu oppimisen alueiden tavoitteita ja sisältöjä.

Lasten kielellisten taitojen kehittäminen sisältyy kaikkeen varhaiskasvatustoimintaan. Arjessa lapsia rohkaistaan olemaan uteliaita, kiinnostusta eri kieliin, teksteihin ja kulttuurisiin tuetaan. Kielelliset taidot ovat ajattelun, mielikuvituksen ja oppimisen perusedellytys. Lasta kannustetaan kuuntelemaan, puhumaan ja kertomaan kokemuksistaan, tarpeistaan, tunteistaan ja toiveistaan sekä ilmaisemaan mielipiteensä. Lasta kuunnellaan ja kuullaan. Kehittyvien kielellisten taitojen myötä lapsi pystyy osallistumaan ja vaikuttamaan itseään koskeviin asioihin, hän kasvaa aktiiviseen toimijuuteen.

Kielellistä tietoisuutta ja oppimista harjaannuttavat mm. riimitelyt, hassut sanat, monipuolinen kirjallisuus, lukeminen, lorut, tarinat ja musiikki. Kielen avulla lapsi oppii ilmaistamaan itseään, oppii keskustelu- ja vuorovaikutustaitoja ja lapsen sanavarasto karttuu.

Lapsi nauttii taiteesta, taidoista ja ilmaisusta tehdessään yksin tai osallistuessaan tuotoksiin yhdessä muiden kanssa. Varhaislapsuudessa saatujen taiteellisten peruskokemusten varaan rakentuvat lapset myöhemmät taidemieltymykset. Näitä synnyttävät musiikki, kuvallinen, tanssillinen, draamallinen toiminta, kädentaidot ja lasten kirjallisuus. Tutkiva ihmettely on lapselle syntymästä saakka luontaista. Lapsen ”uteliaisuutta” rohkaistaan tarttumalla hänen aloitteisiin ja ihmetyksen aiheisiin spontaanisti. Lasta kuunnellaan. Tärkeää ei ole lopputulos vaan itse prosessi. Varhaiskasvattaja antaa aikaa ja tilaa lapsen omille ideoille ja luovuudelle ja auttaa toteuttamaan lapsen ideoita.

Tutkimiseen ja ihmettelyyn tuetaan: lapsen kanssa katsellaan, kuunnellaan, keskustellaan ja iloitaan uusista kokemuksista. Yrityksen, erehdyksen ja oivalluksen kokemus ylläpitää ja vahvistaa lapsessa oppimisen iloa. Omalla asenteella kasvattaja ylläpitää ja vahvistaa lapsen uteliaisuutta ja innostusta tutkia uutta.

Päivittäinen riittävä ja monipuolinen liikkuminen on lapsen hyvinvoinnin ja terveen kasvun perusta. Liikuntakasvatuksen tavoitteena ovat lapsen monipuolisten fyysisten perustaitojen harjaannuttaminen (mm. konttaamisen, kävely, juoksu, hyppiminen, kiipeily, heittäminen), oman kehon hahmottamisen vahvistaminen ja ennen kaikkea positiivisten kokemusten ja asenteen, liikunnan ilon ja riemun välittäminen lapsille. Varhaiskasvatuksessa mahdollistetaan monipuolinen liikkuminen ohjatusti ja omaehtoisesti sisällä, pihapiirissä ja ympäröivässä luonnossa sekä kehitetään pihaleikkiperinnettä ja erilaisia liikuntaleikkejä. Lapsille opetetaan mahdollisuuksien mukaan myös talviliikuntalajien (hiihto ja luistelu) perusteet ennen esikouluikää.

Pienten lasten päiväunet ja isompien lasten hiljainen lepo hetki lisää lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia. Kaikille lapsille mahdollistetaan Inarin kunnan varhaiskasvatuksessa hiljainen lepo hetki keskellä päivää. Lapsilla on mahdollisuus levätä ja kuunnella satua tai musiikkia (Varhaiskasvatuksen linjaus lasten päivälevoista 3/2016).

Turvallisuus varhaiskasvatuksen arvona tarkoittaa huolehtimista lasten psyykkisestä, fyysisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lapsi tulee kuulluksi ja hyväksytyksi ja jokaiselle lapselle on tarpeeksi aikaa. Lapsilla on hyvä ja turvallinen olo, perusturvallisuus, joka mahdollistaa lapsen tasapainoisen kasvamisen, kehittymisen ja oppimisen. Varhaiskasvatuksessa huomioidaan lapsen erityistarpeet. Kasvu ympäristö ja työyhteisö ovat turvallisia ja kannustavia, jossa uskaltaa yrittää, onnistua ja epäonnistua. Lapsilla on ”rajat ja rakkautta”. Hyvä ja turvallinen varhaiskasvatus rakentuu varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti kasvatuksellisesta vuorovaikutuksesta, jonka tavoitteena on edistää lapsen tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista ja näin lisätä lapsen hyvinvointia.

INARIN KUNNAN VARHAISKASVATUKSEN PEDAGOGISEN TOIMINNAN TAVOITTEET OPPIMISEN ALUEILLA:

- sadutusmenetelmä otetaan käyttöön kaikissa varhaiskasvatusyksiköissä
- jokainen varhaiskasvatusyksikkö tekee metsäretkiä, tavoitteena myös kokopäiväretki
- kierrätykseen perehtyminen ja sen suunnittelu varhaiskasvatusyksikössä
- liikkumista sisältyy lapsen jokaiseen varhaiskasvatuspäivään (liikuntasuositus 3h/ kokopäivä)
- ulkoilutoiminnan sekä siirtymätilanteiden liikunnallisuuden lisääminen

18. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kieleen ja kulttuuriin liittyvien näkökohtien katsotaan koskevan jokaista varhaiskasvatukseen osallistuvaa lasta. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet nähdään yhteisöä myönteisellä tavalla rikastuttavana. Kieli- ja kulttuuritietoisessa varhaiskasvatuksessa kielet, kulttuurit ja katsomukset nivoutuvat osaksi varhaiskasvatuksen kokonaisuutta.

Varhaiskasvatustavan mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että varhaiskasvatusta voidaan antaa lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä. Varhaiskasvatuksessa voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Tällöin tulee huolehtia myös lasten äidinkielenä olevan suomen/ruotsin kielen taidon kehittymisen tukemisesta. Henkilöstön, huoltajien ja eri kulttuuriyhteisöjen keskinäisellä yhteistyöllä edistetään lasten ja perheiden kulttuuriperinteen jatkumista ja tuetaan lasten mahdollisuutta ilmentää omia kulttuuritaustojaan. Kaksi- ja monikielisissä ympäristöissä lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen.

Varhaiskasvatukseen osallistuu lapsia, jotka puhuvat äidinkielenään sekä ruotsia että suomea. Näiden kaksikielisten lasten kielellisen kehityksen sekä identiteettien kehityksen kannalta on tärkeää, että molempia kieliä tuetaan ja lapsia kannustetaan niiden käyttöön.

Saamelaislasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Saamelaiset ovat alkuperäiskansa, jonka oikeuksista omaan kieleen ja kulttuuriin on säädetty perustuslaissa. Toiminnassa hyödynnetään lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Silloin kun varhaiskasvatus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen kehittymistä, ymmärtämistä ja käyttöä. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, omaksua saamen kieltä ja saamen kielellä. Henkilöstö vahvistaa saamen kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Romanilasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten myönteistä identiteettiä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan sekä lisätä lasten osallisuutta yhteiskunnassa. Lisäksi tuetaan lasten kielellistä kehitystä yhteistyössä lasten huoltajien ja romaniryhmien kanssa. Mahdollisuuksien mukaan lapsille järjestetään tilaisuuksia käyttäen ja omaksuen romanikieltä. Henkilöstö vahvistaa romanien kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Viittomakieltä käyttävien lasten varhaiskasvatus voidaan toteuttaa joko viittomakielisessä ryhmässä tai ryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakieli voi olla lapsen äidinkieli, ensikieli tai toinen kieli. Viittomakieltä käyttävät lapset voivat olla kuuroja, huonokuuloisia tai kuulevia. Viittomakielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus käyttää ja omaksua suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakieltä yhteistyössä huoltajien kanssa. Tavoitteena on myös lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä sekä vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisua ja viittomavarantoa.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan monipuolisesti vieraskielisten ja monikielisten lasten kielitaidon sekä kieli- ja kulttuuri-identiteettien ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään tavoitteellisesti kielitaidon eri osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien. Monipuolisten vuorovaikutustilanteiden ja oppimisympäristöjen avulla lapsille tarjotaan mahdollisuuksia käyttää ja omaksua suomea/ruotsia toisena kielenä. Suomen/ruotsin kielen omaksumisen lähtökohdaksi on arkielämän konkreettinen kieli ja sen ilmaisuväline. Kielen ymmärtämisen ja tuottamistaitojen kehittyminen nivoutuvat toisiinsa. Lapsi saa valmiuksia havaintojen tekemiseen sekä oman ajattelunsa, tunteidensa ja mielipiteidensä ilmaisemiseen tilanteeseen ja itselleen sopivalla tavalla. Osa lapsista tutustuu suomalaiseen kulttuuriin ja suomen/ruotsin kieleen vasta tullessaan varhaiskasvatukseen.

Varhaiskasvatus tukee lapsen kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Huoltajille kerrotaan suomalaisen varhaiskasvatustoiminnan tavoitteista, sisällöistä ja menetelmistä. Huoltajien kanssa keskustellaan perheen kielellisestä ympäristöstä, kielivalinnoista, monikielisten ja -kulttuuristen identiteettien muodostumisesta sekä äidinkielen tai –kielten kehityksen vaiheista ja merkityksestä.

Lapsille järjestetään mahdollisuuksien mukaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua myös omaa äidinkieltään tai omia äidinkieliään. Oma äidinkieli sekä suomen/ruotsin oppiminen toisena kielenä rakentavat pohjaa lasten toiminnalliselle kaksi- ja monikielisyydelle. Vastuu lasten oman äidinkielen tai omien äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisestä ja kehittämisestä on ensisijaisesti perheellä. Tarvittaessa huoltajien kanssa käytävissä keskusteluissa käytetään tulkkia, jolla varmistetaan molemminpuolinen ymmärrys.

Kaksikielinen varhaiskasvatus

Kaksikielisen varhaiskasvatuksen järjestäminen perustuu kunnan tai yksityisen toimijan päätökseen. Kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyysskaattia tarjoamalla lapsille tavanomaista monipuolisempaa kielikasvatusta. Lapsille tarjotaan tilaisuuksia omaksua kieliä ja käyttää niitä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Samalla luodaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä herättää lasten kielellisen uteliaisuuden ja kokeilunhalun. Myös monenlaiset kulttuurit kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä varhaiskasvatuksessa.

Kaksikielinen varhaiskasvatus jaetaan laajamittaiseen ja suppeampaan. Suppeamman kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieliä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksi- tai monikielisessä ympäristössä.

Laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy varhaiskasvatuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa varhaiskasvatuksessa ja jatkuu perusopetuksen loppuun. Varhaiskasvatuksen kieli, esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Varhaiskasvatus toteutetaan pääosin kielikylpykielellä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Toiminnassa pyritään siihen, että kukin henkilöstöön kuuluva käyttää johdonmukaisesti vain yhtä kieltä: joko kielikylpykieltä tai kieltä, jolla varhaiskasvatus on järjestetty. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Tavoitteena on valmius siirtyä kielikylpynä toteutettuun esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen.

Muu laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa osa toiminnasta (vähintään 25%) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin varhaiskasvatustilaisissa säädetyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat kielen kehitykselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan varhaiskasvatuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Varhaiskasvatuksen järjestäjä harkitsee tapauskohtaisesti huoltajan kanssa keskustellen, milloin tällainen järjestely tukee lapsen kehitystä.

Kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutusta varhaiskasvatuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen henkilöstön mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin henkilöstöön kuuluva jäsen käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsella tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään, suomeksi tai

ruotsiksi. Lapsia kannustetaan molempien kielten käyttöön. Tavoitteena on valmius siirtyä joko kaksikieliseen tai suomen-/ruotsinkieliseen esiopetukseen ja perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen varhaiskasvatus

Kielirikasteinen varhaiskasvatus

Kielirikasteisella varhaiskasvatuksella tarkoitetaan varhaiskasvatusta, jossa alle 25 prosenttia toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin varhaiskasvatuslaissa määritellyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Tavoitteena on kieltenoppimisen tukeminen, lasten motivoiminen ja kielivalintojen monipuolistaminen. Lisäksi tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen esi- ja perusopetukseen tai muulla tavalla varhennettuun kieltenopetukseen.

Kielipesä

Kielipesätoiminnalla tarkoitetaan varhaiskasvatuksessa toimintaa, jossa vahvistetaan lasten tietämystä omasta kulttuuristaan ja tarjotaan mahdollisuus oppia perheessä tai suvussa puhuttua uhanalaista vähemmistökieltä tai alkuperäiskansan kieltä. Kielipesätoiminnan periaatteet voivat olla kielikylvyn kaltaisia.

Kaikilla lapsilla tulee olla mahdollisuus kasvaa monikulttuurisessa yhteiskunnassa oman kulttuuripiirinsä ja suomalaisen yhteiskunnan jäseniksi. Inarin kunta on monikulttuurinen ja -kielinen kunta. Inarin kunnan alueella järjestetään varhaiskasvatusta suomeksi sekä inarin-, koltan- ja pohjoissaameksi. Lisäksi matkailu ja luonnon ainutlaatuisuus tuovat mukanaan eri kieli- ja kulttuuritaustaisia lapsia Inariin. Inarin varhaiskasvatuksessa koostuu kieli- ja kulttuuritietoisuus. Varhaiskasvatuksessa kielet, kulttuurit ja katsomukset nivoutuvat osaksi varhaiskasvatuksen kokonaisuutta. Muiden kuin suomen- ja saamenkielisten lasten varhaiskasvatus järjestetään suomenkielisten varhaiskasvatuspalvelujen yhteydessä siten, että lapsen omaa kulttuurisuuhdetta ja sosiaalisia kontakteja lapsiryhmässä tuetaan. Vastuu lapsen oman äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisestä ja kehittämisestä on ensisijaisesti perheellä. Inarin kunnassa järjestetään kielipesätoimintaa inarin- ja koltansaameksi.

Saamelaislasten varhaiskasvatus

Saamelaisuus ja saamen kielet ovat merkittävä osa Inarin kunnan varhaiskasvatusta. Saamelaislasten varhaiskasvatus toteutuu eri tavoin. Osa saamelaislapsista on suomenkielisissä ryhmissä, osa osallistuu saamenkieliseen varhaiskasvatukseen. Kaikkien saamelaislasten varhaiskasvatuksessa on merkittävää yhteistyö kotien kanssa, saamenkielisten yksiköiden kanssa sekä koko saamelaisyhteisön kanssa. Suomenkieliseen varhaiskasvatukseen osallistuvien saamelaislasten kulttuurista identiteettiä tuetaan ottamalla saamelaisuus osaksi toimintakulttuuria. Saamen kielet, perheen ja suvun merkitys ja duodji (saamenkäsiyö) ovat esimerkkejä saamelaisesta kulttuurista.

Saamenkielinen varhaiskasvatus

Inarin kunnassa puhutaan kolmea saamenkieltä; inarin, koltan- ja pohjoissaamea. Saamenkielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on kielen ja kulttuurin tukeminen. Saamenkielistä varhaiskasvatusta toteutetaan äidinkielisissä päiväkotiryhmissä sekä ryhmäperhepäiväkodeissa (kielipesissä). Varhaiskasvatuksen henkilöstö ja vanhemmat pohtivat yhdessä kielen merkitystä varhaiskasvatuspaikan valinnassa. Saamenkielisissä yksiköissä varhaiskasvatuskeskusteluissa erityisen huomioin kohteena on lapsen kielen kehityksen tukeminen yksilöllisesti ja yhteistyö on tiivistä perheiden kanssa. Esikouluun siirryttäessä pohditaan yhdessä huoltajien ja lasten kanssa koulukielen valintaa. Tavoitteena on, että saamenkieliseen varhaiskasvatukseen osallistuminen mahdollistaa saamenkieliseen esiopetukseen siirtymisen.

Saamenkielisellä varhaiskasvatuksella on merkittävä rooli lasten saamen kielen ja kulttuurin sekä saamelaisen identiteetin vahvistamisessa. Saamenkielen- ja kulttuurin opettamisvastuu jakaantuu kodin, varhaiskasvatuspalvelujen ja perusopetuksen kesken. Toiminnassa huomioidaan saamelaisten lasten varhaiskasvatuksen ominaispiirteet ja arvot toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa tekemällä kiinteää yhteistyötä lasten vanhempien ja suvun, mm. lasten isovanhempien sekä saamelaiskulttuurin edustajien kanssa. Inarin kunnan saamenkielisessä varhaiskasvatuksessa on käytössä Inarin kunnan varhaiskasvatussuunnitelmaa täydentämässä Saamelainen varhaiskasvatussuunnitelma (2009) sekä Saamelaisen varhaiskasvatuksen arjen käytäntöjen opas (2013).

Saamenkielinen äidinkielen varhaiskasvatus

Äidinkielen saamenkielinen varhaiskasvatus on tarkoitettu lapsille, joilla äidinkieleksi väestörekisteriin on merkitty ko. saamenkieli ja saamenkieltä käytetään aktiivisesti lapsen kotiympäristössä vähintään lapsen toisena kotikielenä. Kun varhaiskasvatus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen kehittymistä, ymmärtämistä ja käyttöä. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, omaksua saamen kieltä ja saamen kielellä. Henkilöstö vahvistaa saamen kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Monikieliset lapset

Kieli on ihmisen tärkein työkalu koko hänen elämänsä ajan. Lapset oppivat kieliä, joita tuntevat tarvitsevansa, koska heillä on luontainen tarve kommunikoida päivittäin kohtaamiensa aikuisten ja lasten kanssa. Oppiakseen kieltä lapsen on kuultava muiden käyttävän sitä ja tuotettava sitä itse. Varhaiskasvatus on lapsen tärkeä kielellinen esikuva. Siksi varhaiskasvatuksen henkilöstön asema on ensiarvoisen tärkeä. Lapsen tulee omaksua uudet ilmaukset arjen toiminnassa, jotta ne voisivat siirtyä osaksi hänen omaa kielenkäyttöään. Henkilöstö on varhaiskasvatuksen toiminnassa vastuussa lapsen rohkaisemisesta puhumaan.

Kaksi- ja monikielisyys on rikkaus, joka koskettaa yksilöitä ja yhteisöä kokonaisuutena. Monet Inarissa asuvat lapset elävät monikielisessä ympäristössä. Suurin osa heistä tulee kaksikielisistä perheistä, joissa vanhemmat puhuvat heille eri kieliä (esimerkiksi saamea/suomea/venäjää). Toinen ryhmä ovat lapset, joiden molemmat vanhemmat puhuvat heille saamea, mutta jotka oppivat suomea kodin ulkopuolella. Lisäksi on lapsia, jotka puhuvat kotona jotakin muuta kieltä ja ovat suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen henkilöstö tarvitsee erityistä osaamista ja ammattitaitoa, jotta he pystyvät tukemaan kaksi- ja monikielisiä lapsia.

Tutkimukset osoittavat, että pienten lasten kanssa on hyvä puhua ja käyttää johdonmukaisesti huoltajien omaa äidinkieltä. Vähemmistökielen oppiminen monipuolisessa ja virikkeitä tarjoavassa ympäristössä helpottaa myös valtakielen oppimista. Kielellisen kehityksen perusedellytys lasten ja aikuisten välisen vuorovaikutuksen lisäksi on se, että lapset käyttävät kieltä aktiivisesti keskenään. Aikuisten myönteinen asennoituminen molempia kieliä kohtaan edistää lapsen kehittymistä monikieliseksi

Lapsen mahdollisuus oman kulttuuri-identiteetin vahvistamiseen toisten lasten kanssa on tärkeä osa varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatuksen arjessa lapset pääsevät ilmaisemaan itseään ja he tulevat kuulluksi ao. kulttuurin edustajina. Kasvattajat vastaavat siitä, että lapsi tulee kuulluksi ja nähdyksi tasa-arvoisesti lapsiryhmässä eri kieli- ja kulttuuri-taustat huomioiden. Vanhempien kanssa käytävissä keskusteluissa painotetaan lapsen oman kulttuuri-identiteetin vahvistamista. Yhteistyössä vanhempien kanssa tuetaan lapsen kasvamista kahteen kulttuuriin. Osallistuminen varhaiskasvatukseen tukee eri kielitaustaisten lasten tasapainoista kehitystä ja integroitumista suomalaiseen yhteiskuntaan sekä edistää heidän suomen-/saamenkielen taitonsa kehittymistä ja antaa kielellisen la- miuden esi- ja perusopetukseen.

Monikielisten lasten suomen/saamen kielen oppimisen tukeminen

Monikielisten lasten suomen ja/tai saamen kielen oppimista tuetaan henkilöstön myön- teisellä suhtautumisella. Varhaiskasvatushenkilöstön avoin kiinnostus lapsen eri kieliä kohtaan on tärkeää. Lapsille kielten omaksuminen on luontevaa vanhempien kanssa so- vitulla tavalla.

Varhaiskasvatuksen henkilöstöltä, joka työskentelee kaksi- ja monikielisten lasten kans- sa vaaditaan kielellistä tietoisuutta, erityisen tärkeää on huomata miten lasten kanssa puhutaan ja kommunikoidaan. Myös henkilöstön kielenhuolto ja kielitaidon kehittäminen vaatii jatkuvaa tukea ja koulutusta. Saamenkielisessä varhaiskasvatuksessa aikuiset käyttävät saamea sekä lasten kanssa, että keskenään. Jos päivähoitossa on aikuisia, jotka osaavat vähemmistökieltä vain puutteellisesti, he voivat käyttää vähemmistökieltä tukeakseen kasvattajien työtä.

Jos hoitopaikassa on eri kieliä puhuvia aikuisia, noudatetaan ”yksi aikuinen, yksi kieli” - periaatetta. Periaatteen noudattaminen tukee lasten kielellistä kehittymistä ja auttaa heitä erottamaan eri kielet toisistaan, jolloin myös lasten motivaatio oppia vähemmistökieltä kasvaa.

Saamenkielisen varhaiskasvatuksen keskiössä on valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesti saamelaislasten kielitaidon kehittäminen ja vahvistaminen sekä saamelaisidentiteetin tukeminen. Saamelaisyhteisön täysivaltaiseksi jäseneksi kasvaminen ja saamelaisidentiteetin tukeminen ovat vahvasti sidoksissa saamelaiskulttuurin perinteisiin arvoihin.

Kielikasvatus ja kielellisen tietoisuuden merkitys korostuu uhanalaisten saamenkielten osalta varhaiskasvatuksessa. Lapsen kielellisen tietoisuuden kehittymiseksi lapsella tulee olla paljon monipuolisia ja saamenkieltä rikastuttavia kielenkäyttömahdollisuuksia päivittäisessä toiminnassa.

Saamenkielisessä varhaiskasvatuksessa arvostetaan henkilökunnan omia murteita sekä kulttuurintuntemusta, joka rikastuttaa kieltä. Henkilökunnalla on mahdollisuus käyttää omaa kulttuurintuntemustaan ja omia erityistaitojaan, kuten käsityötaitoja, musiikillista osaamista tai perinteisiin elinkeinoihin liittyviä taitoja työssään. Saamenkielisen varhaiskasvatuksen henkilökunta huoltaa säännöllisin väliajoin kielitaitoaan esimerkiksi osallistumalla kielikoulutuksiin. Resurssihenkilöiden ja muiden yhteistyökumppaneiden kanssa tehtävä yhteistyö vahvistaa henkilökunnan kielitaitoa ja kulttuurintuntemusta.

Välineitä saamenkielen vahvistamiseen, jotka rikastuttavat kieltä:

- *Muistelusten maailma ja tarinankerronta, sadut, lorut ja runot*
- *Roolileikit, nukketeatteri ja näytteleminen*
- *Musiikki, joiut, leuddit, livdet ja laulut*
- *Radio, tv, videot, lehdet, kirjat, pelit*
- *Varhaiskasvattajien, vanhempien, sukulaisten ja yhteisön kanssa perinteiseen vuotuiskiertoon liittyvät monipuoliset kielenkäyttötilanteet (erilaiset kieliympäristöt mm. työt, käsityöt, käsitöiden tekeminen, luonnossa liikkuminen, laavustelu, retket, tapaamiset, vierailut, ja tapahtumat)*
- *Kirjoitetun saamenkielen näkeminen yksikön fyysisessä ympäristössä (ilmoitukset, julisteet, kuvataulut, kyltit, ym. tavarat, joissa näkyy teksti)*
- *Kirjastot ja museovierailut*
- *Vuorovaikutus eri-ikäisten saamelaislasten kanssa, esim. saamenluokkien kanssa tehtävä yhteistyö*
- *Yhteistyö toisten saamenkielisten varhaiskasvatusyksiköiden, kielikummiin, saamelaisen median, seurakunnan ja järjestöjen kanssa*
- *Vanhemmille suunnatut keskustelu- ja koulutustilaisuudet*

Saamelaisten lasten kielitaidon vahvistamiseen ja kulttuurinmukaisen toiminnan sisältöön löytyy menetelmiä ja materiaalia mm. seuraavista lähteistä:

- *Saamelainen varhaiskasvatussuunnitelma (Pohjois-Suomen sosiaalialan kehittämisohjelma 2007 - 2009, Saamelaiskäräjät 2009)*
- *Saamelaisen varhaiskasvatuksen arjen käytäntöjen opas (SaKaste-hanke 2012 - 2013, Saamelaiskäräjät 2013)*
- *Menetelmäopas kielipesätyöntekijöille (Saamelaiskäräjät 2015)*
- *kuati.fi -saamenkielinen varhaiskasvatusmateriaalipankki (Saamelaiskäräjät 2016)*

19. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Kehityksen ja oppimisen tuki on osa laadukasta varhaiskasvatuksen toimintaa ja kuuluu kaikille sitä tarvitseville lapsille. Varhaiskasvatuksessa tunnustetaan lapsen tuen tarve ja järjestetään tarkoituksenmukaista tukea tarpeen ilmettyä. Riittävän aikaisella ja oikein kohdennetulla tuella voidaan edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Samalla voidaan ehkäistä lapsen ongelmien syntyä, kasvamista ja monimuotoistumista. Varhaiskasvatusta toteutetaan inklusion periaatteiden mukaisesti.

Tuen järjestämisen lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen ja kehitykseen liittyvät tarpeet. Kehityksen ja oppimisen tuki rakentuu lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisesta sekä yhteisöllisistä ja oppimisympäristöihin liittyvistä ratkaisuista. Varhaiskasvatuksessa huolehditaan siitä, että jokainen lapsi kokee itsensä hyväksytyksi omana itsenään sekä ryhmän jäsenenä. Kannustamalla lasta ja antamalla hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä.

Lapsen tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa yhteistyö lapsen, huoltajan, lastentarhanopettajan, erityislastentarhanopettajan sekä varhaiskasvatuksen muun henkilöstön kanssa on tärkeää. Tuen tarpeen havainnointi ja tuen antaminen kuuluvat koko henkilöstölle heidän koulutuksensa, työnkuviansa ja vastuidensa mukaan. Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö osallistuu tarpeen mukaan lapsen tuen suunnitteluun ja arviointiin.

Lapsen tarvitsema tuki kirjataan päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Siihen kirjataan lapsen kehityksen ja oppimisen tukeen liittyvät vastuut ja työnjako, tukitoimenpiteet sekä niiden toteuttamistapa ja arviointi.

Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki järjestetään osana varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa. Tuki annetaan ensisijaisesti erilaisin joustavin järjestelyin lapsen omassa päiväkotitai perhepäivähoitoryhmässä. Lapsen edun vaatiessa tukea voidaan järjestää myös osittain tai kokonaan erityisryhmässä.

Tukea voidaan antaa myös muussa varhaiskasvatuksessa varhaiskasvatuksen järjestäjän päättämällä tavalla. Muussa varhaiskasvatuksessa voidaan käyttää erityislastentarhanopettajan konsultaatiota lapsen tuen järjestämisessä. Yhteistyössä huoltajien kanssa voidaan myös sopia, että lapsi siirtyy päiväkotiin säännölliseen varhaiskasvatukseen saadakseen tarvitsemaansa tukea.

Tavoitteena on varmistaa jokaiselle lapselle riittävä tuki varhaiskasvatuksessa. Kaikki lapset tarvitsevat tukea jossain elämänsä ja kehityksensä vaiheessa ja usein riittää se, että lapsi pääsee mukaan suunnitelmalliseen ja tavoitteelliseen varhaiskasvatukseen. Lapsen tuen tarpeen arvioinnin lähtökohtana varhaiskasvatuksessa on vanhempien ja henkilöstön havaintojen yhteinen tarkastelu tai lapsen aiemmin todettu tuen tarve. Tuen tarve voi tulla esille myös neuvolan tai kiertävän erityislastentarhanopettajan toimesta. Lapsi voi tarvita tukea motorisen, tiedollisen, taidollisen, tunne-elämän tai sosiaalisen kehityksen osa-alueilla eripituisia aikoja. Lapsi voi tarvita tukea myös kaksikielisyyteen kasvamisessa tai lahjakkuuden vahvistamisessa. Tuen tarvetta voi syntyä myös tilanteessa, jossa lapsen kasvuolot vaarantuvat tai eivät turvaa hänen terveyttään ja kehitystään. Varhaiskasvatuksessa olevan lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista tuetaan yleisenä, tehostetuna tai erityisenä tukena.

Varhaiskasvatuksessa toimii kiertävä erityislastentarhanopettaja, jonka tehtävät painottuvat pedagogiseen ohjaukseen ja opettamiseen sekä kouluvalmiuksien tukemiseen. Lisäksi kiertävän erityislastentarhanopettajan tehtäviin kuuluu tukea tarvitsevien lasten kuntoutuksen ohjaus, vanhempien ja henkilökunnan ohjaus sekä varhaiskasvatussuunnitelmien teko yhteistyössä vanhempien ja eri toimijoiden kanssa.

Sivistystoimessa toimii koulukuraattori, joka tukee ja auttaa tarvittaessa varhaiskasvatuksessa erityisesti esikouluun siirtyviä lapsia ja heidän perheitään. Koulukuraattorin tehtävänä on yhdessä sivistystoimen henkilöstön kanssa auttaa ja tukea lapsia sekä

heidän perheitään erilaisissa kasvuun ja kehitykseen liittyvissä kysymyksissä. Vanhemmat voivat pyytää koulukuraattorin tukea myös kotona tapahtuvissa elämäntilanteen muutoksissa.

Tukipalvelujen tarve selvitetään yhdessä lasten huoltajien kanssa käytävissä lapsen Vasu-keskutelussa tai palvelussuunnitelma- tai kuntoutuspalavereissa. Varhaiskasvatuksen tukipalveluja ovat terveydenhoitajien palvelut, terapia- ja konsultaatiopalvelut (mm. psykologi, fysioterapia, puheterapia, toimintaterapia) ja lastensuojelu- ja kehitysvammanhuollon palvelut. Tukitoimina voi tarvittaessa olla myös lapsiryhmässä toimiva avustaja tai lapsiryhmän pienentäminen, jolloin resurssit saadaan riittämään paremmin lasten tarvitsemaan ohjaukseen, tukeen ja yhteistyöhön. Lasten huoltajat ja varhaiskasvatushenkilöstö voivat olla suoraan yhteydessä kiertävään erityislastentarhanopettajaan ja terapeutteihin ollessaan huolissaan lapsen kehityksestä (esim. lapsen puheen kehityksestä, motorisesta tai psyykkisestä kehityksestä). Tuen järjestämisen peruslähtökohtia ovat lapsen hyvä tunteminen, koti- ja oppimisympäristön tunteminen sekä yhteiset riittävät tukitoimet. Monialainen hyvä yhteistyö lapsen arkipäivän aikana mahdollistaa lapsen edun mukaisen kehityksen ja oppimisen tuen.

Yleinen tuki varhaiskasvatuksessa on osa jokapäiväistä kasvatustoimintaa, jossa tuetaan lapsen yksilöllistä kasvua, kehitystä ja oppimista.

Tehostettu tuki on pidempiaikaista ja laajempaa sekä pedagogista että rakenteellista tukea lapsille, joille yleinen tuki ei riitä.

Erityinen tuki tulee kysymykseen silloin, kun lapsi tarvitsee vahvaa kokoaikaista ja laajaa-alaista tukea. Tuen järjestäminen edellyttää erityispedagogista osaamista ja monialaista yhteistyötä.

Kuntoutuksellista tai sosiaalisista/lastensuojelullista syistä varhaiskasvatusta tarvitsevat lapset ovat etusijalla päiväkotipaikkoja täytettäessä. Lapsille tehdään yhteistyössä huoltajien ja lapsen kuntoutukseen sekä hoitoon osallistuvien työntekijöiden kanssa henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma, jossa määritellään tarkemmin lapsen tarvitsemat tukitoimet sekä asetetaan kuntoutustavoitteet ja sovitaan niiden seurannasta. Varhaiskasvatushenkilöstö sitoutuu toimimaan sovittujen tavoitteiden mukaisesti. Varhaiskasvatussuunnitelmaa tarkistetaan vuosittain ja aina tarvittaessa sekä arvioidaan kuntoutuksen toteutumista, yhteistyötä ja tarvittavia toimenpiteitä.

Lastensuojelu on lapsen hyvinvoinnin turvaamista, mikä edellyttää perheen ja eri toimijatahojen vastuunottoa lasten hyvinvoinnista. Lastensuojelun kokonaisuus koostuu peruspalveluista, ehkäisevästä lastensuojelusta ja lapsi- ja perhekohtaisesta lastensuojelusta. Lapsiperheillä on mahdollisuus saada tarvittaessa kotipalvelua lasten- ja kodinhoitoon sekä perhetyöntekijän palveluja. Kodinhoitopalveluja haetaan vapaamuotoisella hakemuksella tai kiireellisessä tapauksessa puhelimitse Inarin kunnan palveluohjaajalta. Kun perhe tarvitsee perhetyöntekijän palveluja tms. perheen tukipalveluja tai apua, huoltaja ottaa yhteyttä Inarin kunnan sosiaalityöntekijöihin. Lastensuojelun perhetyö tukee perheitä elämän eri tilanteissa, esimerkiksi arkielämän hallinnassa, vanhemmuudessa, ristiriitojen selvittämisessä ja yllättävissä muutostilanteissa. Avun ja tuen hakeminen ajoissa on lapsen ja perheen edun mukaista ja varhainen riittävä tuki myös ennaltaehkäisee vaikeuksien kasaantumista.

Lastensuojelulain 25 §:n mukaan eri viranomaisten ym. jotka toimivat työssään lasten ja nuorten kanssa, on velvollisuus salassapitosäännösten estämättä viipymättä ilmoittaa kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos he ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää lastensuojelun tarpeen selvittämistä. Ilmoitusvelvollisuus voidaan toteuttaa salassapitosäännösten estämättä myös yhdessä lapsen tai hänen huoltajansa kanssa tehtynä pyyntönä lastensuojelutarpeen arvioimiseksi edellyttäen, että ilmoitusvelvollinen henkilö ilmoittaa pyynnön tekemiseen johtaneet syyt. Lastensuojelulain muutoksella (1302/2014) laajennettiin niiden henkilöiden ilmoitusvelvollisuutta, joilla on

lastensuojelulain mukainen velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus. Näiden henkilöiden velvollisuutena on tehty ilmoitus poliisille silloin, kun heillä on tehtävässään tietoon tulneiden seikkojen perusteella syytä epäillä lapsen henkeen ja terveyteen kohdistunutta rikosta. Ilmoitusvelvollisuus koskee rikoslain 21 luvussa rangaistavaksi säädettyä tekoa, josta säädetty enimmäisrangaistus on vähintään 2 vuotta vankeutta (esim. henkirikoksia, pahoinpitelyrikoksia, törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelua, heitteillejättöä, tappeluun osallistumista, eriasteisia vamma ja kuolemantuottamusta). Poliisille tehdyn ilmoituksen lisäksi ilmoitusvelvollisen tulee tehdä lapsesta myös lastensuojelulain 25§:n 1 momentissa tarkoitettu lastensuojeluilmoitus.

20. Yhteistyö lapsen, huoltajan ja muiden asiantuntijoiden kanssa tuen aikana

Varhaiskasvatus järjestetään yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu erityisesti, kun lapsella on tuen tarvetta. Lapsi voi saada tukea myös muiden lapsia ja perheitä koskevien palvelujen kautta, kuten lastenneuvolasta, kasvatus- ja perheneuvolasta tai vammaispalveluista. On tärkeää, että paikalliset lasten ja perheiden palvelut muodostavat tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden lapsen tuen järjestämisessä.

Huoltajan kanssa keskustellaan tuen saamisen mahdollisuudesta ja tuen keskeisistä periaatteista. Hänen kanssaan sovitaan lapselle annettavasta tuesta ja tuen toteuttamisen muodoista. Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitysvaiheeseensa sopivalla tavalla.

Huoltajaan ollaan yhteydessä heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen haasteita tai henkilöstöllä herää huoli lapsen hyvinvoinnista. Huoltajalle annetaan tietoa lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Lapsen tuen tavoitteet voidaan saavuttaa parhaiten silloin, kun kaikki osapuolet osallistuvat yhteistyöhön. Varhaiskasvatuksessa lapsi saa tarvitsemaansa kehityksen ja oppimisen tukea etunsa mukaisesti, vaikka huoltajat eivät sitoutuisikaan yhteistyöhön.

Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Yhteistyökäytännöt ja periaatteet tulee sopia lastenneuvolan, lastensuojelun, kasvatus- ja perheneuvolan ja muiden sosiaalitoimen palvelujen kanssa niitä tilanteita varten, joissa neuvotellaan lapsen asioista tai edellytetään viranomaisten puuttumista. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa tietojen antoa ja salassapitoa koskevia säännöksiä.

Varhaiskasvatusta järjestetään myös erikoissairaanhoidon piirissä. Varhaiskasvatuspalvelujen ja sairaalan tai muun laitoksen keskinäisellä yhteistyöllä varmistetaan varhaiskasvatuksen jatkuvuus lapsen kunnon ja jaksamisen mukaisesti. Erityistä huomiota kiinnitetään lapsen turvallisten ihmissuhteiden säilymiseen.

Vaikeasti vammaiset ja sairaat lapset voivat tarvita pidennettyä oppivelvollisuutta. Päätös pidennetyn oppivelvollisuuden aloittamisesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden toteuttamiseen liittyvistä seikoista. Pidennettyyn oppivelvollisuuteen liittyvistä päätöksistä ja toteuttamisen vaihtoehtoista määrätään Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa.

Lapsen tuen tarve ilmenee yleensä varhaiskasvatushenkilöstön ja huoltajien havaintojen perusteella, joista keskustellaan ensin yhdessä. Tarvittaessa lapsen tuen tarpeen selvittämiseksi sovitaan pidettäväksi yhteinen palaveri, johon kutsutaan mukaan kiertävä erityislastentarhanopettaja sekä tarvittaessa muitakin asiantuntijoita esim. psykologi, terveydenhoitaja, fysio- tai puheterapeutti. Aloite palaverin pitämisestä voi tulla sekä lasten huoltajilta että varhaiskasvatushenkilöstöltä. Kiertävä erityislastentarhanopettaja huolehtii monialaisen työryhmän koollekutsumisesta, järjestelyistä, Vasun kirjaamisesta sekä arvioinnista ja seurannasta yhteistyössä lapsen huoltajien ja henkilöstön kanssa.

Tuen tarve voi tulla esille myös yhteistyössä neuvolan kanssa, esimerkiksi kun lapselle tehdään laaja-alainen neuvolatarkastus (1,5 v ja 4 v), johon lastenneuvolatoiminnasta annetun asetuksen mukaisesti pyydetään tietoja myös lapsen varhaiskasvatuksesta. Varhaiskasvatushenkilöstö pyytää vanhempia ilmoittamaan 1–2 kk ennen laajaa neuvolatarkastusta tarkastusajankohdan, jonka jälkeen heidän kirjallisella luvullaan neuvolaan annetaan tietoja varhaiskasvatuksesta. Neuvolakäynnin jälkeen terveydenhoitajat välittävät tarkastuksesta saadut tiedot myös varhaiskasvatushenkilöstölle. Mikäli neuvolatarkastuksessa ilmenee lapsen tuen tarvetta, sopii terveydenhoitaja huoltajien kanssa yhteis-

työstä varhaiskasvatushenkilöstön kanssa sekä tarvittaessa monialaisen asiantuntijaryhmän koollekutsumisesta. Terveystenhoitaja voi ottaa tarvittaessa yhteyttä kiertävään erityislastentarhanopettajaan monialaisen asiantuntijaryhmän palaverin järjestämiseksi.

Varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä koulujen opettajien kanssa erityisesti siirtävävaiheessa, kun lapsi siirtyy varhaiskasvatuksesta esikouluun tai kouluun. Koulun henkilöstö kutsuu kiertävän erityislastentarhanopettajan sekä kyseisen varhaiskasvatustyöyksikön edustajan yhteiseen siirtopalaveriin, jossa on mukana lapsen tuleva opettaja sekä mahdollisesti kouluterveydenhoitaja, terveydenhoitaja ja koulukuraattori. Siirtopalaverissa käydään läpi lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät asiat sekä mahdolliset tukitoimet. Tiedonsiirto opettajalle tuo jatkumon yhteistyöhön ja varmistaa lapsen sujuvan siirtymisen varhaiskasvatuksesta kouluun sekä riittävän tuen järjestämisen lapselle. Kuten perusopetuksessa niin myös varhaiskasvatuksessa huolehditaan erityisesti tuen jatkumisesta ja pedagogisiin asiakirjoihin kirjattujen asioiden siirtymisestä varhaiskasvatuksesta kouluun. Vastuu tiedon siirtämisestä on sekä lähettävällä että vastaanottavalla taholla ja siirtymäkohdassa kiertävällä erityislastentarhanopettajalla niistä lapsista, jotka ovat olleet tehostetun tai erityisen tuen piirissä. Kun lasten huoltajat ovat kertoneet lapseensa liittyvistä erityisistä tarpeista ja/tai tuesta lapsensa varhaiskasvatustajalle, vastaa työntekijä tarvittavan tiedon siirtymisestä varhaiskasvatuksen sisällä ja myös henkilöstön vaihtuessa.

KOULUUN SIIRTYVÄT

ESIKOULUUN SIIRTYVIEN LASTEN TIEDONSIIRTOPALAVERIIN OSALLISTUVAT:

- REHTORI
- ESIKOULUN OPETTAJAT
- KELTO
- TERVEYDENHOITAJA
- KOULUKURAATTORI
- PERHEPÄIVÄHOIDONOHJAAJA
- PÄIVÄKOTIEN LTOT/VASTUHENKILÖT
KOULUPIIREITTÄIN

11-VUOTISEN OPPIVELVOLLISUUDEN LAPSET

KOULUN ERITYISOPETTAJA VIERAILEE PÄIVÄKOTIEN 5-VUOTIAIDEN RYHMÄSSÄ VARHENNETUN ESIOPETUSVUODEN AIKANA JA TUTUSTUU LAPSEEN. RYHMÄN LTO OTTAA TAMMIKUUN ALUSSA YHTEYTTÄ ESIKOULUN OPETTAJAAN JA PIENRYHMÄN OPETTAJAAN JA SOPII TUTUSTUMISKÄYNNEISTÄ

Koulun rehtori ottaa yhteyttä siirtopalaverin järjestämisessä kiertävään erityislastentarhanopettajaan, jonka kanssa sovitaan palaverin ajankohdasta ja varhaiskasvatuksen edustajien koollekutsumisesta. Siirtopalaverit pidetään koulupiireittäin vuosittain maaliskuun aikana, jotta yhteistyöhön ja opetuksen suunnitteluun jää riittävästi aikaa ennen koulun alkamista.

21. Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatukseen osallistuminen on hyvä perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennalta pedagogisilla järjestelyillä ja erilaisilla työtaivoilla. Näihin kuuluvat muun muassa suunnitelmallinen toiminnan eriyttäminen, ryhmien joustava muuntelu ja oppimisympäristöjen muokkaaminen. Selkeä päiväjärjestys ja päivittäisten toimintojen rytmittäminen tukevat kaikkia lapsia.

Lapsen tuen tarve voi olla lyhytaikaista ja vähäistä. Silloin voi riittää yksittäinen tuen muoto tai järjestelyt, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman nopeasti ja varhaisessa vaiheessa. Osa lapsista tarvitsee enemmän ja säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tuen muotoja toisiaan täydentävinä.

Varhaiskasvatuksessa lapselle voidaan antaa tukea monin tavoin. Varhaiskasvatuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Tuki voi sisältää pedagogisia, rakenteellisia ja hyvinvointia tukevia muita järjestelyjä. Pedagogisia järjestelyjä ovat esimerkiksi erityislastentarhanopettajan konsultoiva tai jaksottainen tuki, lapsikohtainen ohjaaminen, tulkitsemis- ja avustamispalvelut sekä erityisten apuvälineiden sekä tieto- ja viestintäteknologian käyttö. Lapsen tukeen voi myös kuulua viittomien ja kuvien käyttö tai muu kielen ja kommunikoinnin tukeminen. Rakenteellisia järjestelyjä ovat muun muassa ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoitukseen tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut. Hyvinvointia tukevia muita järjestelyjä ovat esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio.

Kun tuen tarve johtuu lapsen vaikeasta vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästyästä tai sosioemotionaaliseen kehitykseen liittyvästä tuen tarpeesta, tarvitsee lapsi yleensä kokoaikaista, jatkuvaa ja yksilöllistä tukea. Tällöin lapsella on usealla kehityksen osa-alueella haasteita tai jollakin alueella erittäin suuri tuen tarve. Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki vertaisryhmässä edellyttää suunnitelmallisuutta, erityisosaamista sekä mahdollisesti erilaisia järjestelyjä tai apuvälineitä. Lapsi tarvitsee apua ryhmässä toimimiseen, toiminnallista eriyttämistä sekä aikaa perustaitojen harjoitteluun. Tällöin tuki voi edellyttää henkilöstön erityispedagogisen tai sairaanhoidollisen osaamisen vahvistamista tai monialaista yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa.

Kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukeminen edellyttää jatkuvaa havainnointia, dokumentointia ja arviointia lapsen tuen tarpeista ja toimenpiteiden vaikutuksista ja riittävydestä. Ensimmäiseksi tarkastellaan käytössä olevia toimintatapoja ja oppimisympäristöjä sekä niiden soveltuvuutta lapselle. Tarkastelun pohjalta arvioidaan, voidaanko näitä muuttamalla toteuttaa lapselle paremmin sopivia pedagogisia ratkaisuja. Arvioinnin ja sen pohjalta tapahtuvan tuen suunnittelun on hyvä perustua riittävän monialaiseen asiantuntemukseen.

Varhaiskasvatuksen yleinen tuki

Jokaisella lapsella on oikeus laadukkaaseen varhaiskasvatukseen, ohjaukseen ja tukeen. Alle kouluikässä tapahtuva mahdollisimman varhainen ja riittävä tuen tarpeen tunnistaminen ja siihen vastaaminen varmistaa lapsen tasapainoisen kasvun, kehittymisen ja oppimisen sekä ennaltaehkäisee monia ongelmia ja oppimisvaikeuksia. Varhaiskasvatushenkilöstön tehtävänä on huolehtia, että jokaisen lapsen erilaiset lähtökohdat ja tarpeet tulevat otetuksi huomioon varhaiskasvatuksessa huoltajien, henkilöstön ja muiden asiantuntijoiden kanssa. Varhaiskasvatushenkilöstön ja muun henkilöstön keskinäisellä yhteistyöllä kehitetään varhaiskasvatuksen toimintatapoja ja -kulttuuria sekä oppimisympäristöä niin, että yhdessä tapahtuvaa oppimista voidaan hyödyntää ja vastata lasten erilaisiin tarpeisiin mahdollisimman hyvin. Yleistä tukea ovat mm. lapsen toiminnan ohjaaminen, päivä- ja viikkojärjestyksen strukturointi, pienryhmätoiminnan lisääminen sekä puhetta tukevat ja korvaavat keinot.

Varhaiskasvatuksen tehostettu tuki

Mikäli varhaiskasvatuksen yleinen tuki ei lapselle riitä, järjestetään hänelle tehostettua tukea niin kauan kun hän sitä tarvitsee. Lapsen tehostettu tuki suunnitellaan kokonaisuutena yksittäistä lasta varten ja se perustuu pedagogiseen arvioon, joka tehdään kiertävän erityislastentarhanopettajan johdolla. Lapselle laaditaan varhaiskasvatussuunnitelma yhteistyössä lasten huoltajien, henkilöstön ja tarvittavien asiantuntijoiden kanssa. Tehostettu tuki varhaiskasvatuksessa järjestetään lapselle tehtävän Vasun mukaisesti. Tuki on pidempiaikaista, säännöllistä ja päivittäistä ja se voi sisältää useita pedagogisia tukimuotoja samanaikaisesti. Tehostettu tuki sisältää erityispedagogisia menetelmiä ja rakenteellisia tukitoimia, joita ovat mm. lapsiryhmän pienentäminen, ryhmäavustaja, apuvälineiden ja tukiviittomien käyttö. Arviointia tehdään säännöllisesti yhteistyössä lasten huoltajien kanssa. Tehostetun tuen aloittamien, järjestämisen sekä tarvittaessa palaaminen takaisin yleisen tuen piiriin käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen tapauskohtaisesti monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Käsittelyä koskevat tiedot kirjataan pedagogiseen arvioon lapsen Vasuun.

Varhaiskasvatuksen erityinen tuki

Varhaiskasvatuksessa lapselle järjestään erityistä tukea silloin, kun tehostettu tuki ei ole lapselle riittävä. Lapselle järjestettävän erityisen tuen perusteena on yleensä erikoislääkärin tai muun asiantuntijan lausunto. Erityistä tukea saavat lapset ovat pääsääntöisesti monivammaisia, kehitysvammaisia ja/tai pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevia lapsia. Inklusioperiaatteen mukaisesti erityinen tuki ei ole ainoastaan erillisiä tai erityisiä toimenpiteitä vaan lapsen yksilöllisten tavoitteiden mukaista päivittäin tapahtuvaa varhaiskasvatusta lapsen tarpeiden mukaisesti muokatussa toiminta- ja kasvatusympäristössä. Erityisen tuen järjestämisessä tarjotaan useimmiten useita ja samanaikaisia tukitoimia kuten ryhmäavustajaa, apuvälineitä, vaihtoehtoisia kommunikaatiomenetelmiä sekä tiivistä yhteistyöstä eri toimijoiden mm. terapeuttien kanssa. Erityistä tukea tarvitsevalle lapselle laaditaan kiertävän erityislastentarhanopettajan johdolla henkilökohtainen Vasu-suunnitelma, pedagoginen kokonaissuunnitelma, johon kirjataan lapsen vahvuudet, oppimisen pulmat, tarvittavat tukitoimet sekä yhteistyökumppanit. Varhennettuun esiopetukseen osallistuvalla lapsella tehdään henkilökohtainen opetuksen järjestämisestä koskeva suunnitelma (HOJKS). Erityisen tuen tarpeen arviointi ja tuen suunnittelu edellyttävät lapsen kehityksen tuntemusta, erityispedagogista osaamista sekä laajaa monialaista yhteistyötä. Lapsen edun mukaisen erityisen tuen järjestäminen edellyttää tavoitteellista, avointa ja säännöllistä yhteistyötä huoltajien, varhaiskasvatushenkilöstön sekä monialaisen asiantuntijaryhmän kesken. Erityisen tuen järjestämiseen liittyy keskeisesti myös säännöllinen arviointi ja seuranta. Yhteistyön ja tiedonkulun merkitys korostuu sitä enemmän, mitä enemmän tukea lapsi tarvitsee kehityksessä ja oppimisessa ja mitä kauempana erityispalvelut sijaitsevat. Käytettävissä olevien resurssien oikea kohdentaminen ja vanhempien, henkilöstön ja asiantuntijoiden ammattitaidon hyödyntäminen lapsen kuntoutuksessa takaa parhaan mahdollisen lopputuloksen.

INARIN KUNNAN VARHAISKASVATUKSEN PEDAGOGISEN TOIMINNAN TAVOITTEET LAPSEN TUEN TOTEUTTAMISESSA:

- riittävä tiedonsiirto
 - huoltajien ja henkilöstön välillä
 - henkilöstön/yksiköiden välillä
 - monialaisten yhteistyötahojen välillä
- lapsen tuki osaksi koko ryhmän varhaiskasvatustoimintaa

22. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana

Lapsen tarvitsema tuki, tukitoimenpiteet ja niiden toteuttaminen sekä niihin liittyvät vastuut ja työnjako kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Sen laadinnasta ja arvioinnista vastaa lastentarhanopettaja ja/tai erityislastentarhanopettaja yhteistyössä muun henkilöstön ja lapsen huoltajan kanssa. Huoltajan ja lapsen osallisuutta suunnitelman laatimisessa ja arvioinnissa tuetaan. Lapsen mielipide selvitetään ja huomioidaan suunnitelmaa laadittaessa ja sitä arvioitaessa (osio Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma).

Tuen toteutumista arvioidaan ja suunnitelma tarkistetaan vähintään kerran vuodessa. Annetun tuen vaikuttavuutta tulee arvioida säännöllisesti, ja suunnitelmaa tulee muuttaa tarpeen mukaan. Toiminnan tavoitteiden saavuttaminen tulee kirjata ja tavoitteita muuttaa uutta tarvetta vastaavaksi. Suunnitelmasta tulee ilmetä, jos tuen tarve ja toimenpiteet ovat päättyneet. Tuen tarve arvioidaan aina lapsen aloittaessa esiopetuksen. Esiopetukseen osallistuvan lapsen kasvun ja oppimisen tuesta määrätään esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa.

Kun lapsi saa kehitykseensä ja oppimiseensa tukea, hänen varhaiskasvatussuunnitelmaansa tulee kirjata osiossa Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma kuvatun lisäksi seuraavat asiat:

Pedagogiset ja rakenteelliset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- henkilöstön mitoitukseen ja ryhmärakenteeseen liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut esimerkiksi, toiminnan eriyttäminen, lapsikohtainen ohjaaminen, pienryhmätoiminta tai viittomien ja kuvien käyttö
- tulkitsemis- ja avustamispalvelut sekä apuvälineiden käyttö

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa
- lapsen tuen toteuttamisen vastuut
- erityisasiantuntijoiden, kuten erityislastentarhanopettajan palvelujen käyttö
- sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio
- mahdollisten kuljetusten järjestelyt ja vastuut

Tuen seuranta ja arviointi

- tavoitteiden toteutumisen seuranta
- tukitoimien vaikutusten arviointi sekä arviointiajankohdat.

Tukea tarvitsevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelma (Vasu) tehdään huoltajien, lapsen, henkilöstön ja tarvittaessa monialaisen asiantuntijaryhmän kanssa yhdessä. Lapsen Vasun avulla opitaan tuntemaan lasta paremmin ja löydetään tapoja ohjata lapsen tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. Lapsen Vasu on jatkuva prosessi, jossa korostuu lapsen yksilöllisyys sekä lapsen ja vanhempien osallisuus varhaiskasvatuksen toteuttamisen suunnittelussa. Vasun toteutumista arvioidaan Vasu-keskusteluissa yhdessä vanhempien kanssa tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran vuodessa. Lapsen kehityksen ja oppimisen tuen turvaamiseksi lapselle laaditaan varhaiskasvatussuunnitelma, johon kirjataan seuraavat asiat:

- ***lapsen henkilötiedot***
- ***suunnitelman laatijat, aika ja paikka***
- ***lapselle tärkeitä kokemuksia, vahvuuksia ja mielenkiinnon kohteita***
- ***lapsen kehityksen ja oppimisen tavoitteet sekä menetelmät***
- ***oppimiseen liittyvät haasteet***
- ***oppimisympäristötuki- ja kuntoutuspalvelut ja vastuutahot***

- yhteistyö
- seuranta ja arviointi

Inarin kunnassa on käytössä Lapset puheeksi -työmenetelmä, jossa on tavoitteena on käydä Lapset puheeksi Vasu-keskustelu jokaisen 5-vuotiaan lapsen vanhemman tai vanhempien kanssa joko varhaiskasvatushenkilöstön tai neuvolan toimesta. Tavoitteena on käydä keskustelu myös peruskoulun 4-luokkalaisten vanhemman tai vanhempien kanssa koulun toimesta.

Lapset puheeksi -työmalli kuuluu Toimiva lapsi & perhe -työmenetelmäperheeseen (Toimiva lapsi & perhe – hanke). Lapset puheeksi työmenetelmä tähtää vanhemmuuden ja lasten kehityksen tukemiseen. Keskustelun tavoitteena on suojaavien tekijöiden, vahvuuksien ja mahdollisuuksien tukeminen. Vahvuuksiin paneutuminen ei kuitenkaan merkitse silmien sulkemista vaikeuksilta. Päinvastoin, lasten ja perheen haavoittuvuudet otetaan esille avoimesti, mutta rakentavasti. Tarkoituksena on auttaa vanhempia rakentamaan strategiat sekä vahvuuksien tukemiseen että haavoittuvuuksissa auttamiseen.

Lapset puheeksi -työmenetelmä on tarkoitettu käytettäväksi sekä aikuisten ja lasten sosiaali- ja terveystaluuksissa että varhaiskasvatuksessa ja koulussa. Lapset puheeksi -keskustelu on matalan kynnyksen menetelmä, joka avaa oven muille mahdollisesti tarvittaville työmenetelmille ja palveluille. Lapset puheeksi -keskustelun päämääränä on tukea lasten kehitystä erityisesti silloin, kun lapsen elämäntilanteeseen liittyy vaikeuksia. Tavoitteena on tunnistaa lapsen hyvinvoinnin kannalta keskeiset tekijät ja pohtia sitä, kuinka niitä voidaan tarvittaessa tukea. Lapsen vanhempaa tai vanhempia tapaava työntekijä keskustele heidän kanssaan lasten kehityksestä ja kehitysympäristöjen toimivuudesta lapsen arjessa. Työntekijä kertoo lapsia suojaavista tekijöistä ja pohtii yhdessä vanhempien kanssa, mitä konkreettista lapsen arjessa voi tehdä suojaavien tekijöiden vahvistamiseksi. Lapset puheeksi -keskusteluun tarvitaan 1–2 tapaamiskertaa. Jos lapsi tai vanhempi tarvitsee tukea, on mahdollista järjestää Lapset puheeksi -neuvonpito.

Tietoa Lapset puheeksi menetelmästä:

<http://www.thl.fi/attachments/kasvunkumppanit/tlp/>

[Lp_kestustelun_tautateoria_koulu_ia_varhaiskasvatus_%2015112013.pdf](http://www.thl.fi/attachments/kasvunkumppanit/tlp/Lp_kestustelun_tautateoria_koulu_ia_varhaiskasvatus_%2015112013.pdf)

Lapset puheeksi lokikirja: [http://www.thl.fi/attachments/kasvunkumppanit/tlp/ Varhaiskasvatuksen_lapset_puheeksi_lokikirja_22112013_liite1.pdf](http://www.thl.fi/attachments/kasvunkumppanit/tlp/Varhaiskasvatuksen_lapset_puheeksi_lokikirja_22112013_liite1.pdf)

23. Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen

Pedagogisen toiminnan arvioinnin tarkoitus on varhaiskasvatuksen kehittäminen sekä lasten kehityksen ja oppimisen edellytysten parantaminen. Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman ja lasten varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisen seuranta, säännöllinen arviointi ja kehittäminen ovat osa tätä tehtävää. Varhaiskasvatuksen toimintaa arvioidaan ja kehitetään kansallisen tason sekä järjestäjä-, yksikkö- ja yksilötason näkökulmista.

Kansallisen tason arvioinnin tehtävänä on tukea varhaiskasvatuksen järjestäjiä arviointia ja laadunhallintaa koskevista asioista. Kansallisen tason arvioinnit palvelevat varhaiskasvatuksen kehittämistä paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti. Arviointitietoja voidaan hyödyntää myös kansainvälisissä vertailuissa. Ulkopuolista arviointia voidaan järjestää myös muiden tahojen suorittamana tai kansainvälisenä arviointina.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi säännöllisesti varhaiskasvatussuunnitelmia ja niiden toteutumista eri toimintamuodoissa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää järjestäjä- ja yksikötason arvioinnissa käytettävistä menettelytavoista. On tärkeää, että paikallisilla päättäjillä, huoltajilla sekä varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on ajantasaista tietoa varhaiskasvatuksen toteutumisesta ja sen laadusta. Keskeiset arviointitulokset tulee julkistaa. Järjestäjä- ja yksikötason arviointi on keskeinen osa varhaiskasvatuksen johtamista ja kehittämistä paikallisesti. Lapsille ja heidän huoltajilleen on järjestettävä mahdollisuus säännöllisesti osallistua varhaiskasvatuksen arviointiin.

Henkilöstön tavoitteellinen ja suunnitelmallinen itsearviointi on keskeisessä asemassa varhaiskasvatuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Arvioinnin kohteena voi olla muun muassa henkilöstön vuorovaikutus lasten kanssa, ryhmässä vallitseva ilmapiiri, pedagogiset työtavat, toiminnan sisältö tai oppimisympäristöt.

Yksilötason arviointi perustuu varhaiskasvatuslakiin ja tarkoittaa lasten varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumisen arviointia. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista on tärkeää arvioida aina ennen sen laatimista tai päivittämistä. Arvioinnin yhteydessä lapsi, huoltaja ja henkilöstö pohtivat omalta osaltaan, miten yhdessä kirjatut toiminnan tavoitteet ja sopimukset on huomioitu ja miten ne ovat toteutuneet varhaiskasvatuksen toiminnassa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman arviointi on myös osa lapsen oppimisen ja hyvinvoinnin tukea. Tätä arviointitehtävää kuvataan tarkemmin osioissa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat ja Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa, kunkin luvun lopussa, olevat paikallisesti päätettävät asiat ohjaavat paikallisen suunnitelman laatimisessa sekä sen arvioinnin suunnittelussa ja toteuttamisessa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä tarkistaa varhaiskasvatussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta. Lisäksi paikalliset tarpeet ja kehittämistyön tulokset ohjaavat arviointia.

Varhaiskasvatusyksiköiden laadun arviointi on jatkuva prosessi. Asiakslähtöisyys, henkilöstön ammatillinen osaaminen, hyvin toimiva työyhteisö sekä johdon sitoutuminen ovat avainasemassa laadunarvioinnissa. Varhaiskasvatusjohtaja vastaa kunnan varhaiskasvatuksen linjauksista sekä strategiasta ja niiden tiedottamisesta perhepäivähoidon, päiväkotien, ryhmäperhepäiväkotien sekä kielipesin henkilöstölle ja huoltajille. Varhaiskasvatusjohtaja arvioi kunnan varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista toimintakauden päättyessä mm. huoltajien, henkilöstön ja esimiesten kanssa käytyjen keskusteluiden sekä koko kunnan varhaiskasvatukselle suunnattujen kyselyiden kautta. Kunnan varhaiskasvatussuunnitelmaan tehdään tarvittavat tarkennukset vuosittain.

Esimiehet huolehtivat siitä, että jokaisella henkilöstön jäsenellä on riittävä ja yhdenmukainen tieto kunnan varhaiskasvatustoimintaa ohjaavista periaatteista sekä taito arvioida näiden periaatteiden toteutumista omassa työssään. Esimiehet varmistavat, että varhaiskasvatuksentavoitteet toteutuvat joka ryhmässä ja vastuualueensa pedagoginen toiminta on Vasun mukaista. Pedagogisen toiminnan, henkilöstön kanssa käytyjen keskustelujen sekä vanhemmilta saadun palautteen kautta esimies arvioi yhdessä työntekijöiden kanssa, onko henkilöstön ja esimiehen oma osaaminen ajan tasalla. Varhaiskasvatushenkilöstö sitoutuu aktiivisesti uuden oppimiseen, jatkuvaan koulutukseen sekä hyvien käytänteiden jakamiseen henkilöstön välillä.

Inarin kunnassa varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen on osa jo jokaisen ammattiryhmän tehtäväkuvaavaa. Laadunhallinnan kannalta on olennaista säännöllisesti arvioida ja tavoitteellisesti seurata varhaiskasvatuksen suunnittelua ja toteutettua toimintaa sekä omien työtapojen toimivuutta. Henkilöstön tehtävänä on seurata ja arvioida vuosittain kunnan ja lapsen Vasun toteutumista arjessa. Tärkeimmät arvioinnin kohteet ovat: 1) onko lasten toiminta Vasun ja Vasu-ajattelun mukaista, 2) oppivatko lapset sitä, mitä varhaiskasvatuksessa kuuluu oppia, 3) toteutuuko huoltajien osuus siten, miten Vasuun on kirjoitettu, 4) palveleeko pedagoginen dokumentointi arviointia ja 5) onko oma osaaminen riittävä. Pedagogisen toiminnan arvioinnin ja kehittämisen tavoitteena on osaava työyhteisö, joka tiedostaa muutostarpeet, liittyen mm. tapaan ohjata lasta, oppimisympäristön muokkaukseen, erilaisten työtapojen hyödyntämiseen tai toimintakulttuurin kehittämiseen.

Tukea tarvitsevan lapsen kohdalla pedagogisen toiminnan arvioinnissa ja kehittämisessä hyödynnetään monialaisten yhteistyötahojen kautta saatua tietoa. Näiden tietojen avulla henkilöstö arvioi yhdessä huoltajan kanssa ja tarvittavien yhteistyötahojen kanssa, onko tuen tarve riittävä ja oikeanlaista lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen varmistamiseksi.

Toimintayksiköissä pedagogisen toiminnan arviointia toteutetaan mm. huoltajien ja henkilöstön päivittäisissä vuorovaikutustilanteissa sekä lapsen Vasu-keskusteluissa. Keskukseluista saatu palaute käsitellään ensisijaisesti huoltajan kanssa. Tarvittaessa palauttekeskustelua jatketaan yksikön omissa palavereissa ja henkilöstön yhteisissä palavereissa sekä esimiesten ja varhaiskasvatusjohtajan välillä. Huoltajilla on mahdollisuus tuoda esille kehittämiskohteita sekä arvioida pedagogista toimintaa yhteisillä asiakaspalautekäytänteillä.

Pedagogisen toiminnan arvioinnissa ja kehittämisessä tärkein palaute tulee lapsilta. Lapsi itse voi yhdessä varhaiskasvatushenkilöstön kanssa arvioida omaa oppimistaan. Keskustelemalla lapsen kanssa, havainnoimalla lasta yksin tai lapsiryhmässä tai esimerkiksi pedagogisen dokumentoinnin avulla saadaan merkittävää tietoa varhaiskasvatustoiminnan mielekkyydestä ja tarkoituksenmukaisuudesta. Lapsilta saatu palaute tulee ottaa huomioon varhaiskasvatustoiminnan kehittämisessä.

